

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2010:30
ISSN 1654-0247

Evidensbaserat arbetssätt på bibliotek

Erfarenheter av användningen av EBLIP

EVA THORELL

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Författaren**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Evidensbaserat arbetssätt på bibliotek: Erfarenheter av användningen av EBLIP

Engelsk titel: Evidence-based practice in a library setting: Experiences from using EBLIP

Författare: Eva Thorell

Kollegium: Kollegium 4

Färdigställt: 2010

Handledare: Arja Mäntykangas

Abstract: The purpose of this thesis is to shed light on how evidence-based librarian and information practice (EBLIP) is understood and practised at some Swedish hospital libraries, and also to analyze how EBLIP functions as a strategy to bridge the gap between research and practice as described by Haddow & Klobas. The theoretical framework for the study is partly based on Haddow & Klobas description of the gap between research and practice in the field of LIS and partly a description of the EBP-process which plays a key role in the use of EBLIP. Interviews have been done with four people, three librarians, all with management experience, and an academic development officer, active at three different hospital libraries where EBLIP is practiced. All informants believed that it is important to make use of research results in order to improve services and practice. In their efforts to apply the research findings the informants face a number of hindrances, which indicates a gap between research and practice. The majority of the informants describe EBLIP as a concept by which they mean an approach, a process and skills training. With regard to the EBP process two approaches could be distinguished. First, to follow the EBP-process stepwise with the aim of changing the work. Second, to elaborate on each step aiming to introduce the process and training skills in using scientific material and EBLIP. A number of activities at the different libraries have been identified to be included in the implementation of EBLIP. These activities seem to serve as strategies to bridge most, the extent not established, of the different forms of gaps between research and practice.

Nyckelord: forskning – praktik, kommunikationsgap, forskningsanvändning, evidensbaserat arbetssätt, evidensbaserat biblioteksarbete, EBLIP

1. INLEDNING	5
1.1 EVIDENSBASERAT ARBETSSÄTT – EN ÖVERBLICK AV SPRIDNINGEN.....	7
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	8
1.3 AVGRÄNSNINGAR	8
1.4 VAL AV UNDERSÖKNINGSMETOD, URVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	9
1.5 BESKRIVNING AV CENTRALA TERMER OCH BEGREPP.....	10
2. TIDIGARE FORSKNING.....	13
2.1 FORSKNING – PRAKTIK.....	13
2.1.1 <i>Forskningsanvändning</i>	13
2.1.2 <i>Kunskapsbasen</i>	14
2.1.3 <i>Gap mellan forskning och praktik</i>	15
2.1.4 <i>Strategier för att minska gapet</i>	16
2.2 EBLIP SOM STRATEGI.....	18
2.2.1 <i>EBLIP – definitioner</i>	18
2.2.2 <i>EBLIP – användbarhet</i>	19
2.2.3 <i>EBLIP – värdering av studiedesign</i>	23
2.2.4 <i>EBLIP – kritik</i>	27
2.3 SAMMANFATTANDE KOMMENTARER	29
3. TEORETISK REFERENSRAM.....	31
3.1 GAPET MELLAN FORSKNING OCH PRAKTIK.....	31
3.1.1 <i>Olika former av gapet enligt Haddow & Klobas</i>	31
3.1.2 <i>Strategier för att överbrygga gapet</i>	35
3.2 EBP-PROCESSEN	37
3.2.1 <i>Formulering av frågeställning (steg 1)</i>	37
3.2.2 <i>Informationssökning (steg 2)</i>	39
3.2.3 <i>Kritisk granskning (steg 3)</i>	39
3.2.4 <i>Tillämpning (steg 4)</i>	40
3.2.5 <i>Utvärdering (steg 5)</i>	41
3.3 SAMMANFATTANDE KOMMENTARER.....	41
4. EMPIRISK UNDERSÖKNING.....	43
4.1 PRESENTATION AV INFORMANTER OCH BIBLIOTEK.....	43
4.2 BIBLIOTEKSVERKSAMHETENS FORSKNINGSANKNYTNING.....	45
4.2.1 <i>Samverkan forskning – praktik</i>	45
4.2.2 <i>Professionalitet och vetenskapligt förhållningssätt</i>	46
4.3 EBLIP SOM ARBETSSÄTT – UTGÅNGSPUNKTER OCH MOTIV.....	47
4.3.1 <i>En första kontakt med EBLIP</i>	47
4.3.2 <i>Anledning till att använda sig av EBLIP</i>	48
4.3.3 <i>Ledningens roll för implementering av EBLIP</i>	49
4.4 EBLIP SOM ARBETSSÄTT – IMPLIMETERING.....	49
4.4.1 <i>Tidskriftsklubb</i>	50
4.4.2 <i>EBP-processens fem steg</i>	51
4.4.2.1 <i>Formulering av frågeställning (steg 1)</i>	52
4.4.2.2 <i>Informationssökning (steg 2)</i>	53
4.4.2.3 <i>Kritisk granskning (steg 3)</i>	54
4.4.2.4-5 <i>Tillämpning och utvärdering (steg 4 och 5)</i>	56
4.4.2.6 <i>De fem stegen – sammanfattning</i>	57
4.5 HINDER FÖR ANVÄNDNING AV EBLIP.....	57

5. ANALYS OCH DISKUSSION.....	61
5.1 FORSKNINGSANVÄNDNING – VIKTIG FÖR UTVECKLING.....	61
5.1.1 <i>Hinder för forskningsanvändning.....</i>	<i>61</i>
5.1.2 <i>Problematiska gap.....</i>	<i>64</i>
5.2 ANVÄNDNING AV EBLIP.....	65
5.2.1 <i>EBLIP enligt informanterna.....</i>	<i>65</i>
5.2.2 <i>Motiv till att använda EBLIP.....</i>	<i>67</i>
5.3 ANVÄNDNING AV EBLIP – ETT SÄTT ATT ÖVERBRYGGA GAPET.....	72
5.3.1 <i>EBLIP-relaterade aktiviteter och gapet.....</i>	<i>72</i>
5.3.2 <i>EBLIP-relaterade aktiviteter och gapet – en sammanfattning.....</i>	<i>75</i>
5.4 AVSLUTANDE KOMMENTARER.....	75
6. SAMMANFATTNING.....	78
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING.....	80
BILAGA 1: FÖRFRÅGAN PÅ DISKUSSIONSLISTAN BIBLIST.....	87
BILAGA 2: INTERVJUMALL.....	88

1. Inledning

Under 00-talets senare år har det publicerats åtminstone två rapporter som behandlar forskningen i Sverige inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga området (B&I-området). I *Taggning och chick lit* presenteras bland annat en sammanställning över avslutad och pågående forskning inom området¹ och i *På säker grund: en Delfiundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs* presenteras en sammanställning över förslag på forskningsfrågor som praktiskt verksamma bibliotekarier anser vara relevanta för sitt arbete.² Båda dessa rapporter behandlar i huvudsak produktionen av forskning. I förordet till Delfiundersökningen uttrycker emellertid Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk Biblioteksörening, förutom en förhoppning om att de förslag till forskning som framförts kommer till stånd, också en önskan om att biblioteken tar till sig forskningsresultat och tillämpar dem i verksamheterna.³

Kathlyn Turner konstaterar att flertalet forskningsstudier hittills har fokuserat på forskningsproduktion (*production*) medan forskning som studerar forskningsanvändning (*consultation*) har förekommit i mindre utsträckning.⁴ I uppsatsen kommer fokus att ligga på denna senare aspekt, dvs. praktikers forskningsanvändning.

Hur förhåller det sig då med *praktikers forskningsanvändning*? Flera forskare beskriver den som bristfällig.⁵ Turner drar utifrån en forskningsstudie slutsatsen att praktikers användning av forskningsresultat i arbetet är, som hon uttrycker det, ”remarkably low”.⁶ Susan Nissen Lerdal formulerar sig, något tillspetsat, så här:

Librarians are often lauded for their research skills and for helping others find and evaluate information. However they seem reluctant to utilize this expertise to create and use research data that could contribute to improving the practice of librarianship.⁷

Ett exempel som kan hämtas från svenska förhållanden gäller resultaten från en undersökning som gjorts av Louise Limberg och Olof Sundin där de har studerat undervisning i informationssökning. Vad de kommer fram till är att de teorier och modeller som utifrån forskning har utvecklats, i syfte att stärka undervisning i informationssökning, inte används. Detta, menar författarna, gör att forskningen hittills förblivit en outnyttjad potential.⁸

Praktikers bristande användning av forskningsresultat, menar Paul Genoni, Gaby Haddow & Ann Ritchie, indikerar ett *kommunikationsgap mellan forskning och praktik*.⁹ Haddow, som tillsammans med Jane Klobas, genomfört en litteraturstudie över hur forskningsresultat kommuniceras till praktiker, konstaterar utifrån denna att det inom flera professionella områden, däribland biblioteks- och informationsvetenskap, förelig-

¹ Kåring Wagman 2008

² På säker grund 2009

³ På säker grund 2009, s. 5

⁴ Turner 2002, s. 1

⁵ Turner 2002; Genoni, Haddow & Ritchie 2004; Lerdal 2006; Limberg & Sundin 2006

⁶ Turner 2002, s. 2

⁷ Lerdal 2006, s. 33

⁸ Limberg & Sundin 2006

⁹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 49

ger en allmän uppfattning att praktiken inte drar nytta av forskningen och att detta anses bland annat bero på brister i kommunikationen mellan forskning och praktik. Bristen på kommunikation beskriver Haddow & Klobas som ett gap och konstaterar vidare, utifrån litteraturstudien, att gapet kan anta olika former och att det förekommer olika *strategier* för att minska gapet. En av strategierna, för att minska gapet mellan forskning och praktik och därmed förhoppningsvis öka forskningsanvändning bland praktiker, är att använda sig av *evidensbaserat arbetssätt*, inom B&I-området i Sverige ofta benämnt evidensbaserat biblioteksarbete.¹⁰

Att arbeta evidensbaserat kan alltså sägas vara ett sätt att i möjligaste mån säkerställa att forskningsresultat av hög kvalitet får genomslag i praktiskt arbete. Att enbart förlita sig på vetenskaplig forskning är dock inget som förutsätts i arbetssättet. Utöver forskningsresultat, menar förespråkare för det evidensbaserade arbetssättet, bör man också inkludera data från beprövad erfarenhet (empirisk kunskap) samt ta hänsyn till preferenser från användare/klienter.¹¹

Inom medicinområdet har det under lång tid funnits en strävan efter att alltmer av det praktiska arbetet ska bygga på vetenskapligt underlag. Som ett resultat av denna strävan har evidensbaserat arbetssätt utvecklats med syfte att underlätta implementering av forskningsresultat i praktiskt arbete – evidensbaserad medicin (EBM). Arbetssättet har därefter spridit sig till andra områden, främst till andra sektorer inom hälso- och sjukvården. Inom B&I-området har arbetssättet anammats, om än i begränsad omfattning, och då företrädesvis vid bibliotek där man har nära kontakt med hälso- och sjukvårdspersonal. I den här uppsatsen behandlas evidensbaserat biblioteksarbete på medicinska bibliotek och sjukhusbibliotek, men vissa jämförelser kommer att göras med evidensbaserat arbetssätt inom hälso- och sjukvårdsområdet.

Mitt intresse för evidensbaserat biblioteksarbete har väckts just via EBM som jag kom i kontakt med då jag i mitt arbete på ett medicinskt bibliotek medverkade i en kurs om EBM inom psykiatrin. Denna medverkan gav uppslag till mitt uppsatsämne – evidensbaserat arbetssätt på bibliotek. Första tanken var att studera om bibliotekarierna skulle kunna underlätta användningen av evidensbaserat arbetssätt bland, som i det här fallet, personal inom hälso- och sjukvårdsområdet. Men när jag efter en inledande sondering av litteraturen kunde konstatera att detta arbetssätt används inom B&I-området, i syfte att öka bibliotekariernas egna forskningsanvändning, såg jag detta som en mer intressant aspekt. Minst lika viktigt som att bibliotekets användare anlitar forskningsresultat för att utveckla det egna arbetet borde det vara att bibliotekarierna själva gör det.

I följande avsnitt (1.1) ges en kort överblick över spridningen av det evidensbaserade arbetssättet, med start inom medicinområdet. Därefter beskrivs framväxten av det evidensbaserade arbetssättet i B&I-sammanhang. Efter denna överblick följer uppsatsens syfte och frågeställningar (1.2). Anledningen till att jag väljer att ge en överblick innan syfte och frågeställningar presenteras är att evidensbaserat arbetssätt är en ganska ny företeelse i B&I-sammanhang, åtminstone i Sverige.

¹⁰ Haddow & Klobas 2004;

¹¹ Eldredge 2007, s. xxii-xxiii; Booth 2006, s. 65; Haglund & Herron 2008, s. 2

1.1 Evidensbaserat arbetssätt – en överblick av spridningen

Det evidensbaserade arbetssättet förekommer under en uppsjö benämningar. I huvudsak beror benämningen på vilket yrkesområde det hänförs till. Inom B&I-området används dessutom varierande benämningar som Evidence-based Librarianship (EBL) och Evidence-based Library and Information Practice (EBLIP) och på svenska evidensbaserat biblioteksarbete. Mer om innebörden av de olika benämningarna inom B&I-området redovisas i avsnitt 1.5.

Arbetssättet initierades av en internationell forskargrupp inom medicinområdet i Kanada i början av 1990-talet under beteckningen *Evidence Based Medicine (EBM)*. Anledningen var att man ville främja tillämpningen av forskningsresultat bland personal och beslutsfattare inom hälso- och sjukvårdsområdet. Därefter har arbetssättet anammats inom andra sektorer av hälso- och sjukvårdsområdet, men också, om än i begränsad omfattning, inom yrkesområden som utbildning, socialt arbete och ekonomi. Inom biblioteksområdet började arbetssättet tillämpas, till att börja med under benämningen *Evidence Based Librarianship (EBL)*, under andra halvan av 90-talet.¹² Som en naturlig följd av ökade krav på hälso- och sjukvårdspersonal att arbeta evidensbaserat, är det främst på bibliotek inom hälso- och sjukvårdsområdet som man har tillägnat sig arbetssättet.

Hur har då arbetssättet utformats i B&I-sammanhang? De första stegen togs i slutet av 1990-talet. Det var dels Andrew Booth och Anne Brice i Storbritannien och dels John Eldredge i USA som oberoende av varandra, inspirerade av det evidensbaserade arbetssättet inom hälso- och sjukvårdsområdet, påbörjade utvecklingen. Kontakter togs och utarbetande av ett program för evidensbaserat arbetssätt för bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn påbörjades. Det evidensbaserade arbetssättet kan sägas ha vuxit till en ”EBLIP-rörelse” med bland annat återkommande konferenser vartannat år, två böcker i ämnet¹³ samt en egen tidskrift¹⁴. Internationellt sett är det anglosachiska länder som Storbritannien, USA, Kanada och Australien som ligger längst fram inom EBLIP-området.

Sommaren 2009 stod Sverige som värd, med Karolinska Institutets universitetsbibliotek (KIB), som arrangör, för den femte konferensen – *The 5th International Evidence Based Library & Information Practice Conference (EBLIP5)*.¹⁵ Orsaken till att man accepterade arrangörskapet var, enligt Lotta Haglund, huvudsamordnare för konferensen, att man ville bredda deltagandet i konferensen till att omfatta deltagare från olika typer av bibliotek och att få med fler representanter från europeiska bibliotek.¹⁶ Undertiteln för konferensen var ”Bridging the gap”, dvs. att överbrygga klyftor av olika slag – mellan forskning och praktik, mellan olika bibliotekskulturer samt mellan biblioteket och användarna.¹⁷

Vad händer då mer på svensk mark? Eva Alopaeus är en av de första personerna som introducerat evidensbaserat biblioteksarbete i Sverige. I en artikel i, den numera nedlag-

¹² Booth & Brice 2004b, s. 3; Booth 2003a

¹³ Booth & Brice 2004a; Connor 2007

¹⁴ Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)

¹⁵ EBLIP5: Bridging the gap 2009

¹⁶ Haglund 2009

¹⁷ EBLIP5: Bridging the gap 2009

da, tidskriften *Ikoner* från 2002 är hon medförfattare till en artikel som beskriver EBL.¹⁸ Under senare år är det framför allt Karolinska Institutets bibliotek (KIB), och då speciellt Lotta Haglund och David Herron, som synts i EBLIP-sammanhang i Sverige. Inför konferensen EBLIP5, satsade man från KIB:s håll dels på att marknadsföra konferensen och dels på att försöka öka kunskapen om EBLIP på svenska bibliotek genom tidsskriftsartiklar, lobbyverksamhet, en serie workshops och medverkan på konferenser.¹⁹ På avslutningsdagen, efter genomförd konferens (där jag själv hade möjlighet att delta), konstaterade Lotta Haglund, som svar på min fråga om vad hon upplevt som mest positivt med konferensen, att deltagarantalet från Sverige varit över förväntan, inte minst med tanke på att EBLIP i stort sett varit mer eller mindre okänt bland bibliotekarier i Sverige.

Syftet med den serie workshops som Lotta Haglund refererar till, ett samarrangemang mellan KIB och Regionbibliotek Stockholm, var att undersöka hur man kan tillämpa ett evidensbaserat förhållningssätt och använda sig av EBP-processen i ett svenskt bibliotekssammanhang.²⁰ Workshopen har även genomförts under våren 2010 i ett liknande arrangemang.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att på några svenska bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn undersöka dels hur evidensbaserat arbetssätt uppfattas och används samt dels hur användningen av ett sådant arbetssätt kan fungera som strategi för att överbrygga det gap, så som det beskrivs av Haddow & Klobas, som finns mellan forskning och praktik.

För att uppnå syftet utgår uppsatsen från följande *frågeställningar*:

- Hur ser informanterna på betydelsen av och möjligheterna till forskningsanvändning på sina arbetsplatser?
- Hur ser informanterna på innebörden av EBLIP och vilka motiv har de för att använda sig av metoden?
- Vilken potential kan identifieras i informanternas användning av EBLIP när det gäller att överbrygga det gap som finns mellan forskning och praktik?

1.3 Avgränsningar

Undersökningen har begränsats till bibliotek inom hälso- och sjukvårdsområdet i Sverige. De huvudsakliga skälen till detta är att det evidensbaserade arbetssättet främst förekommer på denna typ av bibliotek och att det också är här man finner aktörer som intar en aktiv roll i utvecklingen av EBLIP. Närmare kriterier för dessa avgränsningar beskrivs i nästa avsnitt (1.4).

¹⁸ Alopæus & Axelsson 2002

¹⁹ Lotta Haglund 2009

²⁰ Ögland, Åstrand & Herron 2009

1.4 Val av undersökningsmetod, urval och tillvägagångssätt

EBLIP är en relativt ny företeelse och användningen inom B&I-området tycktes, efter en första sonderande inläsning på området, vara begränsad till framför allt bibliotek med koppling till hälso- och sjukvårdsområdet

Min avsikt med denna uppsats är att nå större förståelse kring användningen av EBLIP på svenska bibliotek. För att nå den information som behövs för att uppfylla uppsatsens syfte har jag valt att använt mig av *kvalitativa intervjuer*, som jag anser kan vara en lämplig undersökningsform i detta sammanhang. Kvalitativt upplagda studier utmärks bland annat av att de syftar till beskrivning och förståelse av fenomen och/eller agerande.²¹ Som undersökningsmetod hade enkätformen kunnat vara ett tänkbart alternativ, men med en sådan metod skulle möjligheterna till att nå en djupare förståelse vara begränsad. Samtidigt skulle det vara svårt att sätta samman relevanta enkätfrågor utan att i förväg ha en allmän kännedom om hur EBLIP-användningen kan vara utformad i en svensk bibliotekskontext.

För att få kontakt med personer som arbetar på bibliotek där man använder sig av EBLIP och då helst, i ett försök att få till stånd en bredare undersökning, även personer med anknytning till bibliotek utanför hälso- och sjukvårdsområdet, skickade jag våren 2007 ut en förfrågan på diskussionslistan BIBLIST (se bilaga 1). Utskicket gav dock bara tre svar, alla från personer verksamma på bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn. Denna låga svarsfrekvens bekräftade i viss mån bilden av att användningen av evidensbaserat arbetssätt på svenska bibliotek vid denna tidpunkt inte verkade ha slagit rot annat än på ett fåtal bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn. Samma fråga på BIBLIST idag, 2010, skulle kanske ge en något högre svarsfrekvens, inte minst med tanke på att Sverige, med Karolinska Institutets bibliotek (KIB) som arrangör, stod för värdskapet för den internationella konferensen EBLIP5 sommaren 2009. I och med marknadsföringen av denna konferens kom EBLIP att synliggöras på ett tydligare sätt för svenska bibliotek, bland annat via diskussionslistan BIBLIST.

De tre personer som svarade på min förfrågan, blev också de som kom att ingå som informanter i undersökningen. I samband med intervjuerna fick jag förslag på ytterligare en tänkbar informant, som också senare accepterade att delta.

Enligt Trost är det vid kvalitativa studier viktigt att man får fram ”variationer inom den mer eller mindre homogena/heterogena population man är intresserad av.”²² Vad gäller urvalet av informanter, till exempel för intervjuer, bör man ha i åtanke, menar han, att de personer man väljer ut inte på något sätt är representativa i statistisk mening.²³ Han anser att det rent allmänt kan vara lämpligt att begränsa antalet personer till mellan fyra och åtta. Med för många informanter kan det vara svårt att få en överblick över materialet och samtidigt se viktiga aspekter som förenar eller skiljer sig åt dem emellan.²⁴ Thomsson anser också hon att det i en kvalitativ undersökning kan vara välmotiverat att begränsa antalet intervjuer till denna storleksordning, mellan fem och tio stycken, bero-

²¹ Trost 2005, s. 14, 22

²² Trost 2005, s. 120

²³ Trost 2005, s. 120-21

²⁴ Trost 2005, s. 123

ende på den begränsning av tid och arbetets omfattning som föreligger. Att intervjua alltför många, menar hon, innebär en ”mättnad” då få nya reflektioner tillkommer.²⁵

Urvalet i denna studie har alltså begränsats till fyra informanter och förhoppningen är det ska ge tillräckligt med underlag för uppsatsens syfte, även om antalet informanter är i minsta laget. Informanterna har alla en arbetsledande funktion och/eller en funktion med pedagogiskt ansvar. Samtliga informanter har medverkat till att introducera EBLIP som arbetssätt på respektive arbetsplats och i viss mån även i större sammanhang. Det hade varit önskvärt att få med den ”vanlige” bibliotekariens åsikter i studien. Men i och med att användningen av EBLIP på svenska bibliotek verkade befinna sig i ett introduktionsskede, såg jag det emellertid som särskilt intressant att ta del av ledningens utgångspunkter och motiv för användning av EBLIP på arbetsplatsen. Jag ville också jämföra användningen av EBLIP mellan olika bibliotek. För detta syfte såg jag det som en fördel att vid de olika biblioteken intervjua personer med liknande yrkesfunktion. Den tidsram och det utrymme som gällde för uppsatsen medgav inte intervjuer med både ”vanliga” bibliotekarier och bibliotekarier med ledningsfunktion varför jag i enlighet med ovanstående resonemang begränsade studien till att gälla bibliotekarier i ledningen. Informanterna presenteras närmare i avsnitt 4.1.

Inför intervjuerna hade ett frågeformulär sammanställts. Det användes vid tre av intervjuerna. Dessa tre intervjuer hölls med de informanter som arbetade som bibliotekarier. Inför den fjärde intervjun gjordes en omarbetning av frågeformuläret, så att betoningen lades på frågor som berör förhållandet mellan forskning-praktik, eftersom den aktuella informanten arbetade som akademisk utvecklare och därmed hade en annan roll (se bilaga 2). Varje intervju tog 1-1,5 timmar i anspråk och spelades in. Därefter har det inspelade materialet transkriberats och skickats till informanterna för genomläsning och godkännande.

1.5 Beskrivning av centrala termer och begrepp

Forskningsanvändning

Kerstin Nilsson Kajermo, omvårdnadsforskare vid Karolinska Institutet, behandlar innebörden av begreppet forskningsanvändning och skriver: ”Användning av forskningsresultat’ innebär någon form av tillämpning av dessa, vilket kan innebära att de omsätts i praktiskt handlande, påverkar beslutsfattande eller ger ökad förståelse för olika fenomen.”²⁶ Denna innebörd används i uppsatsen tillsammans med det försök till en mer generell definition av forskningsanvändning som ges av Thomas Tydén, chef för Dalarernas forskningsråd med ansvar för SVEP-programmet (Samspelet Vetenskap och Praktik) och professor i pedagogik: ”... forskningsanvändning är en form av mental aktivitet där forskningsresultat finns med som en komponent och i vissa fall omsätts i praktisk handling”²⁷

²⁵ Thomsson 2002, s. 56-58

²⁶ Nilsson Kajermo 2004, s. 20

²⁷ Tydén 2003, s. 102

Evidensbaserat arbetssätt

Ordet evidens är en direktöversättning av det engelska ”evidence”. NE:s förklaring lyser så här: ”evidens, i allmän filosofisk bemärkelse visshet eller det som ger visshet; inom filosofin även om en iakttagelse som utgör ett stöd för en teori.”

Med ett evidensbaserat arbetssätt, på engelska *evidence-based practice (EBP)*, avses vanligtvis ett *förhållningssätt* och/eller en *process*. Ania Willman, Peter Stoltz & Christel Bahtsevani, med erfarenhet av evidensbaserat arbetssätt inom hälso- och sjukvårdsområdet, belyser de två olika aspekterna på ett tydligt sätt. Med förhållningssätt avses enligt dem en vilja att tillämpa bästa tillgängliga underlag i praktiskt arbete. Som process handlar det om att systematiskt sammanställa, kvalitetsgranska, värdera, tolka och tillämpa befintliga forskningsresultat.²⁸ Vad gäller evidensbaserat arbetssätt i bibliotekssammanhang framför Booth tankegångar om att förutom en process och ett förhållningssätt även inbegripa aktiviteter som innebär utbildning i och träning av *färdigheter* som behövs för att kunna använda sig av arbetssättet.²⁹ EBP-processen beskrivs närmare under egen rubrik.

Evidensbaserat arbetssätt kan specificeras beroende på yrkesområde. EBP inom biblioteksväsendet började utvecklas vid slutet av 1990-talet, då under beteckningen *evidence-based librarianship (EBL)*. Under senare år har dock akronymen *EBLIP* börjat användas allt mer. Utskrivet betyder det *evidence-based librarian and information practice*. Orsaken till förändringen var bland annat en önskan att anpassa namnet till den benämning som nu används för yrkesområdet, nämligen biblioteks- och informationsvetenskap, och att markera samhörigheten med det vidare begreppet EBP.³⁰ I USA håller många fast vid den ursprungliga beteckningen EBL, så därför förekommer de båda formerna parallellt, även om EBLIP används i allt större utsträckning.³¹ En vanlig benämning på svenska är *evidensbaserat biblioteksarbete*.

I uppsatsen används i första hand akronymen EBLIP. EBL används främst i samband med referenser till artiklar där denna beteckning förekommer. Förutom dessa akronymer används benämningen evidensbaserat biblioteksarbete. När metoden beskrivs i mer generella ordalag, oberoende av yrkesområde, används i uppsatsen akronymen EBP eller uttrycket evidensbaserat arbetssätt.

Genom åren, sedan 1997 då EBL för första gången omnämndes i vetenskaplig litteratur³², har innebörden av begreppet diskuterats och olika definitioner förts fram. Några av de mest använda definitionerna har formulerats av Booth, Eldredge samt Crumley & Koufogiannakis,³³ alla verksamma vid bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn och välkända namn i EBLIP-sammanhang. De olika definitionerna av EBLIP beskrivs när-

²⁸ Willman, Stoltz & Bahtsevani 2006, s. 14-15

²⁹ Booth 2009, s. 23

³⁰ Booth & Brice 2004b, s. 8

³¹ Eldredge 2007, s. xxii-xxiii

³² Eldredge 1997

³³ Booth 2003a, s. 6-7

mare i avsnitt 2.2.1. Haglund & Herron sammanfattar ett antal olika definitioner av EBLIP och det är denna beskrivning jag använder mig av i uppsatsen:

Sammanfattningsvis skulle man kunna beskriva EBLIP som ett sätt för bibliotekarier att överbrygga gapet mellan forskning och praktik, genom att grunda biblioteksverksamheten på publicerade forskningsresultat, i kombination med bibliotekspersonalens erfarenheter och kunskap om de lokala användarna.³⁴

EBP-processen

EBP-processen har till syfte att utifrån forskningsunderlag, professionell erfarenhet och användares behov och önskemål, bidra till att verksamheten så långt som möjligt bedrivs på välgrundade beslut.³⁵ Booth och medförfattare delar in EBP-processen i fem olika steg, en indelning som är hämtad från EBM. Denna indelning används i uppsatsen och är som följer³⁶:

1. att identifiera ett informationsbehov och omvandla det till en frågeställning som är möjlig att besvara
2. att finna bästa möjliga evidens som svar på frågeställningen
3. att kritiskt granska återfunnen evidens utifrån kvalitet och användbarhet
4. att överföra resultaten till praktisk verksamhet
5. att utvärdera resultat av åtgärden

³⁴ Haglund & Herron 2008, s. 2

³⁵ Booth & Brice, 2004b, s. 7; Eldredge 2007, s. xxii-xxiii; Booth 2009, s. 10-17

³⁶ Booth 2003a, s. 8-14; Booth & Brice 2004b, s. 6; Brice, Booth, & Bexon 2005; Booth 2009, s. 10-17

2. Tidigare forskning

2.1 Forskning – praktik

Som nämns i uppsatsens inledning, uttrycker Niclas Lindberg i förordet till Delfiundersökningen en förhoppning om att den forskning som utförs inom B&I-området också kommer till användning ute i verksamheterna på biblioteken. Detta avsnitt (2.1) behandlar hur man i litteraturen ser på frågor kring praktikers forskningsanvändning och kommunikationen mellan forskning och praktik.

2.1.1 Forskningsanvändning

Flera forskare inom B&I-området lyfter fram betydelsen av att praktiker använder sig av forskning. Turner menar att forskningsanvändning bidrar till att utveckla den egna professionen, till exempel genom att man som praktiker lär sig utvärdera och analysera forskningsresultat, och att dessa kunskaper i sin tur kan underlätta och inspirera till att tillämpa resultat från forskningen i den egna verksamheten på ett bättre sätt. Dessutom, påpekar Turner, kan forskningsanvändning stimulera praktiker till att utföra egna studier.³⁷ Forskningsanvändningens betydelse för den professionella utvecklingen inom bibliotekarietår och för utveckling av biblioteksverksamheten är något som även Kapseon Kim betonar.³⁸

I vilken mån använder sig då praktiker av forskningsresultat? De svar som man kan finna i litteraturen är ganska samstämmiga – ett bristfälligt utnyttjande av tillgänglig forskning. Genoni, Haddow & Ritchie beskriver det som en allmän uppfattning i litteraturen att bibliotekarier sällan använder sig av forskningsresultat som grund för beslut i sin yrkesutövning.³⁹ Likaså Lerdal beskriver i en litteratursammanställning bibliotekariers obenägenhet att använda sig av den forskning som finns tillgänglig, för utveckling av den egna verksamheten, trots den vana och kunskap många bibliotekarier utvecklat genom att stötta biblioteksanvändare i sökning och utvärdering av vetenskaplig information.⁴⁰

Ett par exempel på de studier som bekräftar den låga forskningsanvändningen: I en studie som Turner genomförde bland praktiker, verksamma vid ett stort antal universitets- och högskolebibliotek samt andra statliga bibliotek i Nya Zeeland, framkom att forskningsanvändningen var låg.⁴¹ I ett exempel hämtat från svenska förhållanden beskriver Limberg & Sundin hur den forskning som finns inom ämnet informationssökning inte har uppmärksamats tillräckligt bland praktiker och än mindre använts i syfte att stärka den undervisning i informationssökning man bedriver vid olika bibliotek.⁴²

³⁷ Turner 2002, s. 10

³⁸ Kim 2005, s. 438

³⁹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 49

⁴⁰ Lerdal 2006, s. 33

⁴¹ Turner 2002, s. 2

⁴² Limberg & Sundin 2006

Varför använder då inte bibliotekarier sig av den forskning som finns tillgänglig och som skulle kunna utveckla den egna verksamheten? I litteraturen anges ett antal *hinder*.

I tre olika studier av Turner, Powell, Baker & Mika samt Kim, genomförda bland bibliotekarier i Nya Zeeland, USA respektive Syd-Korea, rankas hinder som *forskningens bristande relevans* för praktisk verksamhet och *tidsbrist* högt.⁴³ I Turners undersökning är även *bristande kontakt mellan forskare och praktiker*, till följd av att man kommunicerar främst inom den egna gruppen, ett hinder som rangordnas högt. B&I-forskningens bristande relevans för praktiken är också något som Booth framhåller. Han refererar till T.D. Wilson som i en artikel från 2003 behandlar just detta problem.⁴⁴ Wilson konstaterar att det finns starka förväntningar från praktikerhåll om tillämpbar forskning, medan forskarna inom området är mer inriktade på traditionell akademisk forskning. Denna spänning förekommer inte enbart inom B&I-området utan även inom andra discipliner som präglas av nära koppling till praktiken, menar Wilson, och nämner som exempel socialt arbete, utbildning och informationsteknologi.⁴⁵

Ytterligare hinder för forskningsanvändning bland praktiker som nämns i litteraturen är bland annat: bristande tillgång till informationsresurser som databaser och elektroniska tidskrifter, alltför få publicerade artiklar och som ofta är av bristande kvalitet, svårigheter att förstå det vetenskapliga språket i forskningsrapporter, brist på utbildning i forskningsmetodik samt brist på stöd från ledningshåll.⁴⁶

Ett av de hinder som många forskare återkommer till är alltså att den forskning som finns redovisad inom B&I-området, dvs. områdets kunskapsbas, uppfattas som irrelevant bland praktiker. För att gynna forskningsanvändning bland praktiker är det, menar man, viktigt att utveckla kunskapsbasen inom B&I-området, så att praktiker finner den användbar.

2.1.2 Kunskapsbasen

Kunskapsbasen inom B&I-området beskrivs alltså som *otillräcklig*, något som man menar minskar möjligheterna till att finna relevanta forskningsstudier som kan användas för utveckling av verksamheten.⁴⁷ Detta får till följd att praktiker ofta anser sig behöva söka vetenskapligt underlag från andra discipliner, till exempel management, it, socialvetenskap, hälso- och sjukvård och utbildning. Att kunskapsbasen på detta sätt är spridd på ett antal olika discipliner anses bidra till bristande forskningsanvändning bland praktiker, bland annat beroende på nödvändigheten av att söka vetenskaplig information i ett stort antal databaser, ofta med olika indexering och terminologi vilket resulterar i en försvårad informationssökning.⁴⁸ Förutom kunskapsbasens begränsade omfång påpekas även *brister i kvalitet* på genomförda studier då alltför många studier grundas på ett ensidigt urval av forskningsupplägg.⁴⁹ I EBLIP-sammanhang förs en debatt just kring val av studiedesign, framför allt av Eldredge, Koufogiannakis med flera samt Given. Debatten redovisas närmare i avsnitt 2.2.3.

⁴³ Turner 2002; Powell, Baker & Mika 2002, s. 69-70; Kim 2005

⁴⁴ Booth 2003, s. 3

⁴⁵ Wilson 2003, s. 449-50

⁴⁶ Haddow & Harvey 2003, s. 246, 254-256; Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 51-52; Lerdal 2006, s. 33; Lewis & Cotter 2007, s. 114.

⁴⁷ Turner 2002; Wilson 2003

⁴⁸ Booth 2003, s.10; Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 52; Winning 2004; Beverly 2004, s. 89-92

⁴⁹ Koufogiannakis, Slater & Crumely 2004, s. 232

Vad forskas det på inom B&I-området? Finns det någon *korrelation* mellan den forskning som bedrivs och de frågor som praktiker ställer? Denna frågeställning har Suzanne Lewis & Lisa Cotter försökt besvara med hjälp av en studie.⁵⁰ Det material man utgick från, vad gäller *aktuella frågor inom forskningen*, var en av Koufogiannakis, Crumley & Slater tidigare genomförd sammanställning av publicerad forskning inom B&I-området under 2001. För denna tidperiod berörde frågeställningarna främst områdena informationsåtervinning, bestånd och service.⁵¹ Som underlag för vilka *frågor som praktiker ansåg vara relevanta*, använde Lewis & Cotter sig dels av de frågor som Medical Library Association (MLA) forskningssektion hade samlat in bland en internationell grupp bibliotekarier inom hälso- och sjukvårdsområdet 2001 och dels av de frågor som framkom ur en egen studie man genomförde under 2006 där en grupp australiensiska bibliotekarier från olika typer av sektorer ingick. I båda undersökningarna framkom att deltagande praktiker prioriterade frågor rörande management, utbildning och marknadsföring högt.

Lewis & Cotter menar att resultatet av denna jämförande studie visar på ett *relevansgap*, med referens till Haddow & Klobas beskrivning, och att detta gap har sin grund i att forskare och praktiker sätter olika värde på olika undersökningar beroende på vilka frågor som behandlas: ”The disparity between questions being asked by practitioners and the evidence being generated by researchers suggests the research-practice gap is still an issue.”⁵² Den slutsats Lewis & Cotter drar är att medan forskare behöver vara mer medvetna om de frågor praktiker söker svar på måste praktiker vara mer beredda på att söka vetenskapligt underlag utanför B&I-området.

2.1.3 Gapet mellan forskning och praktik

När det i litteraturen talas om ett *gap* mellan forskning och praktik är det inte enbart specifikt ett relevansgap – att forskare och praktiker föredrar olika typer av forskning som avses, utan det uttrycks ofta i mer generella ordalag som ett *kommunikationsgap* (communication gap).⁵³ Haddow & Harvey skriver: ”It is commonly understood that research in LIS is not effectively communicated to practitioners, and that a communication gap exists between research and practice.”⁵⁴ Olika försök görs för att beskriva detta gap.

Genoni, Haddow & Ritchie konstaterar att det i litteraturen hävdas att antaganden och kollegors åsikter snarare än vetenskaplig information används som grund för de beslut som tas inom olika biblioteksverksamheter. Vidare konstaterar de att det görs gällande att forskningen inte lyckas kommunicera sina resultat till praktiken och att detta tyder på förekomsten av ett gap.⁵⁵ Även Haddow & Klobas menar, utifrån en litteraturstudie inom B&I-området, att spridningen av forskningsresultat till praktiken inte fungerar på ett tillfredsställande sätt och att detta faktum pekar på existensen av ett kommunikationsgap som hindrar att forskningsresultat implementeras i praktiskt arbete. Utifrån

⁵⁰ Lewis & Cotter 2007

⁵¹ Koufogiannakis, Slater & Crumely 2004, s. 232-33

⁵² Lewis & Cotter 2007, s. 114

⁵³ Turner 2002, s. 9; Booth 2003, s. 3; Haddow & Klobas 2004; Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 51-51; Ponti 2010, s. 12

⁵⁴ Haddow & Harvey 2003, s. 246

⁵⁵ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 49

studien har man identifierat ett antal olika former som detta gap kan anta.⁵⁶ Dessa former av gapet presenteras mer utförligt i avsnitt 3.1 och kommer att ligga som grund för analys och diskussion i avsnitt 5.3.

För att förstå orsaken till att forskningsanvändningen bland praktiker är låg räcker det inte att enbart se problemet som ett kommunikationsgap, menar Genoni, Haddow & Ritchie.⁵⁷ De beskriver de två fälten – forskning och praktik – som två olika kulturer med olika sätt att kommunicera, och skriver något tillspetsat:

... that researchers carry out their work without regard for practical value, and that practitioners have a deep resistance to reading research, based on a perception that theory is unlikely assist them with day-to-day decision making in their workplace.⁵⁸

Denna skillnad i kultur benämner Genoni, Haddow & Ritchie *kulturgap*, och ser det som en av orsakerna till existensen av kommunikationsgapet. Även Leckie, Pettigrew & Sylvain berör den kulturskillnad som man menar råder mellan forskare och praktiker, även om de inte beskriver det som ett kulturgap. De pekar bland annat på de olika sätt de två grupperna har att förhålla sig till forskning – att forskare producerar vetenskapliga undersökningar medan praktiker producerar service:

For many scholars the *raison d'être* is the pursuance of knowledge, and much of their working time is devoted either to current research or to planning for future research. Thus the ultimate outcome of their work is production of knowledge. Professionals on the other hand, primarily produce services. The work of the professional is necessarily more task-oriented, continually requiring the setting and achieving of goals to provide services to clients in the most efficient manner possible.⁵⁹

Förekomsten av ett kommunikationsgap mellan forskning och praktik diskuteras inte enbart inom B&I-litteraturen, utan även inom discipliner som hälso- och sjukvård, utbildning, socialt arbete och management.⁶⁰

2.1.4 Strategier för att överbrygga gapet

Hur kan detta gap mellan forskning och praktik elimineras eller åtminstone reduceras? Den frågan ställer sig bland annat Genoni, Haddow & Ritchie och besvarar den med att det är viktigt att främja kontakten mellan forsknings- och praktikerkulturerna för att på så sätt underlätta spridning av forskningsresultat till praktiker. De nämner i sammanhanget två olika strategier – att bygga upp ett *samarbete* (collaboration) mellan forskare och praktiker samt att skapa möjligheter för fortlöpande *kommunikation* (communication) mellan forskare och praktiker.⁶¹

Ett ökat *samarbete* mellan forskning och praktik, menar Genoni, Haddow & Ritchie, skulle till exempel kunna innebära att de båda kulturerna gemensamt identifierar forskningsfrågor och/eller gemensamt bedriver forskningsprojekt. Samarbetet skulle, enligt dem, kunna bidra till att göra forskningsresultat mer tillgängliga och relevanta för prak-

⁵⁶ Haddow & Klobas 2004

⁵⁷ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 54-57

⁵⁸ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56

⁵⁹ Leckie, Pettigrew & Sylvain 1996, s. 162

⁶⁰ Booth 2003a, s 3; Booth 2009, s. 17-18; Ponti 2010, s. 12.

⁶¹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56-57

tiker. Betydelsen av samarbete för att överbrygga gapet mellan forskning och praktik beskrivs även av Marisa Ponti, dels i en artikel och dels i sin avhandling⁶²:

A wide gap exists between librarians and library and information science (LIS) researchers. Knowledge sharing and collaboration between the two groups is still limited. The different interests and commitments of practitioners and researchers have hindered the realization of a common research agenda driven by both specific problems identified by librarians and library administrators and researchers' interests. Collaboration between librarians and LIS researchers can help bridge this gap, especially through forms of scientific collaboration that values knowledge, experience and values of all the participating members and seeks to incorporate them in their respective activities.⁶³

Hur främjas då samarbete mellan forskning och praktik inom B&I-området i Sverige och hur arbetar man här mer konkret med dessa frågor? Några exempel på samarbetsformer, med representanter från bland annat forskning, praktik, yrkesorganisationer och utbildning, där man behandlat forskningens betydelse för praktiken är:

- I *Svensk biblioteksförningens verksamhetsinriktning för 2010-2011* anges att förningen: ”Bevakar och förmedlar ny biblioteksrelevant forskning och utbildning, identifierar nya undersökningsområden och uppmärksammar behov av ny forskning.”⁶⁴
- I den årligt återkommande konferensen *Mötesplats inför framtiden* träffas praktiker, forskare och personal från utbildningar med anknytning till B&I-området i Borås i avsikt att främja erfarenhetsutbyte och kontakt mellan utbildning, forskning och olika typer av biblioteksverksamhet.
- Under 2008 genomfördes en delfistudie⁶⁵ – *På säker grund: en Delfiundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs*, ett samarbetsprojekt mellan BHS och Svensk biblioteksförning. Det huvudsakliga syftet med denna studie vara att identifiera viktiga forskningsfrågor så som de uppfattas av bibliotekarier och komma överens om vilken forskning som ska prioriteras.⁶⁶

Att förbättra *kommunikationen* mellan forskare och praktiker, den andra av de två strategierna för ökad kontakt mellan praktiker och forskare som Genoni, Haddow & Ritchie nämner, kan menar de, handla om att forskare presenterar sina resultat på ett sätt som gör dem tillgängliga för praktiker.⁶⁷ Ett exempel på detta tillvägagångssätt är att inkludera forskningsrapporter i praktikernas egna yrkestidskrifter i form av sammanfattningar. Enligt Haddow & Klobas är detta en strategi som visat sig ha god effekt, dvs. gett upphov till förbättrad kommunikation av forskningsresultat till praktiker och forskare.⁶⁸

Genoni, Haddow & Ritchie, liksom även Koufogiannakis & Crumely, menar att för en förbättrad kommunikation mellan forskare och praktiker är det viktigt att praktiker själva bidrar till forskningen, dvs. bedriver egna studier och att man också publicerar de

⁶² Ponti 2008, s. 265-66; Ponti 2010, s. 13

⁶³ Ponti 2008, s. 265-66

⁶⁴ Svensk biblioteksförning 2010

⁶⁵ En delfistudie innebär att en panel av experter, var och en för sig, rankar ett antal frågor som är viktiga för just deras verksamhet. Insamlingen av dessa expertutlåtanden sker i ett antal rundor. Efter varje frågerunda sällas de frågor bort där det råder för stor oenighet bland deltagarna. Målet är att komma fram till en gemensam ståndpunkt, att nå konsensus inom gruppen. För vidare läsning om Delfimetoden – se BHS webbsida under rubriken: Forskningsprojekt/Delfistudie. <http://www.hb.se/wps/portal/bhs> [2010-04-07]

⁶⁶ Maceviciute et al. 2008

⁶⁷ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56-57

⁶⁸ Haddow & Klobas 2004, s. 39; Koufogiannakis & Crumley 2006, s. 333-37

resultat man får fram. För att möjliggöra detta är stöd från ledningshåll och yrkesorganisationer, såväl ekonomiskt som att tid avsätts till genomförande av egna studier på arbetstid, samt utbildning i forskningsmetodik av stor betydelse.⁶⁹

Ytterligare en strategi för att minska gapet mellan forskning och praktik, förutom ett ökat samarbete och förbättrad kommunikation mellan forskare och praktiker, och som står i fokus för denna uppsats, är evidensbaserat biblioteksarbete (EBLIP).

2.2 EBLIP som strategi

Booth menar att strategier liknande de som Genoni, Haddow & Ritchie nämner – ökat samarbete och förbättrad kommunikation – i första hand påverkar organisatoriska och strukturella faktorer bakom gapet. Däremot har dessa strategier, enligt honom, ingen direkt påverkan på faktorer som har att göra med rådande syn på forskningsanvändning bland praktiker – ”the prevailing culture of librarianship”.⁷⁰ Han syftar då bland annat på att praktiker sällan ser forskningsresultat som något som skulle kunna utveckla den egna verksamheten och menar att en väg för att förändra detta synsätt är att använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt (EBP).⁷¹ Booth är inte ensam om att framhålla att användningen av EBLIP kan bidra till ett minskat gap mellan forskning och praktik.⁷²

2.2.1. EBLIP – definitioner

Första gången evidensbaserat biblioteksarbete berörs i vetenskaplig litteratur är i en artikel av John Eldredge, publicerad i tidskriften *Hypothesis*, utgiven av Medical Library Association (MLA) Research section, USA, år 1997. I artikeln framhåller han behovet av att man inom B&I-området utvecklar en egen form av EBP: ”Librarians [need; min anm.] to develop their own version of ’evidence-based practice’”.⁷³

Genom åren har innebörden av EBL/EBLIP diskuterats och olika definitioner förts fram. Några av de mest använda definitionerna har formulerats av Andrew Booth, Jonathan Eldredge samt Ellen Crumley & Denise Koufogiannakis, alla verksamma vid bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn och tongivande förespråkare för ett evidensbaserat arbetssätt inom B&I-området. ”The immaturity of the paradigm is reflected in the absence of a consensual definition of EBP.”⁷⁴, som Booth beskriver situationen. Det som förenar de olika definitionerna av EBL är, enligt Eldredge, synen på EBP-processen som ett sätt att integrera bästa tillgängliga evidens i underlag för beslut.⁷⁵

Bland de första att presentera en definition av EBL var Booth år 2000.⁷⁶ Han utgick från en av definitionerna av EBM, lanserad av Anne McKibbin, bibliotekarie vid McMaster University i Storbritannien, där EBM på ett tidigt stadium hade börjat användas. Booth

⁶⁹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56-57

⁷⁰ Booth 2003a, s. 4

⁷¹ Booth, Andrew 2003, s. 3-4; Booth & Brice 2004b, s. 2-3

⁷² Given 2007, s. 16; Haglund & Herron 2008, s. 2

⁷³ Eldredge 1997, s. 4

⁷⁴ Booth 2003a, s. 6

⁷⁵ Eldredge 2006, s. 341; Eldredge 2007, s. xxii

⁷⁶ Booth 2000

menade att denna definition hade ”the advantage of being coined by an librarian”.⁷⁷ I en uppdaterad version från 2006 lyder Booth’s definition:

Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP) seeks to improve library and information services and practice by bringing together the best available evidence and insights derived from working experience, moderated by user needs and preferences. EBLIP involves asking answerable questions, finding critically appraising and then utilising research evidence from relevant disciplines in daily practice. It thus attempts to integrate user-reported, practitioner-observed and research-derived evidence as an explicit basis for decision-making.⁷⁸

Eldredge presenterade en definition av EBL år 2000, dvs. samma år som Booth. I sin formulering betonar Eldredge den pragmatiska inriktningen för EBL samt vikten av att den forskning som bedrivs inom B&I-området utförs på ett noggrant sätt, dvs. efter vetenskapliga metoder.⁷⁹ I en något omarbetad version från 2006 lyder Eldredges definition:

Evidence-based librarianship (EBL) provides a process for integrating the best available scientifically-generated evidence into making important decisions. EBL seeks to combine the use of the best available research evidence with a pragmatic perspective developed from working experiences in librarianship. EBL actively supports increasing the proportion of more rigorous applied research studies so the results can be available for making informed decisions.⁸⁰

Crumley & Koufogiannakis har också bidragit med en definition på EBLIP. De ställer sig i stort sett bakom både Booths och Eldredges definitioner, men finner dem alltför abstrakta. Därför har de i sin definition specificerat de olika stegen i EBP-processen för att den lätt ska kunna användas i dagligt bruk. Det som mest skiljer denna definition från de två ovanstående är att Crumley & Koufogiannakis betonar vikten av att forskning utförs även av praktiker.

Evidence-based librarianship (EBL) is a means to improve the profession of librarianship by asking questions as well as finding, critically appraising and incorporating research evidence from library science (and other disciplines) into daily practice. It also involves encouraging librarians to conduct high quality qualitative and quantitative research.⁸¹

En allmänt accepterad uppfattning om innebörden av EBLIP tycks ha utkristalliserat sig med tiden. Visserligen betonar man olika sidor av metoden, men grunddragen i synen på EBLIP kan sägas vara densamma. Att innebörden av EBLIP framställs lite olika kan enligt Nissen Lerdal ses som en avspiegling, dels av geografisk hemvist och dels av intresseinriktningen hos den som har formulerat definitionen.⁸²

2.2.2 EBLIP – användbarhet

Vad gäller att underlätta för praktiker att använda sig av EBLIP är det några aspekter som i litteraturen framstår som väsentliga, nämligen:

⁷⁷ Booth & Brice 2004b, s. 7

⁷⁸ Booth 2006, s. 65

⁷⁹ Eldredge 2000, s. 291

⁸⁰ Eldredge 2006, s 341-42

⁸¹ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 62

⁸² Nissen Lerdal 2006, s. 39-40

- att utveckla *kunskapsbasen* inom B&I-området
- att praktiker utvecklar sina *färdigheter*, dels i att kunna använda sig av kunskapsbasen och dels i att kunna använda sig av EBLIP i stort.
- att *arbetsledning* främjar användningen av EBLIP

Kunskapsbasen

För att förbättra möjligheten för praktiker att använda sig av EBLIP behöver, enligt Booth & Brice, kunskapsbasen inom B&I-området utvecklas, en stor utmaning som de beskriver det. De betonar vikten av att det görs studier, dels kring huruvida praktiker anser de frågeställningar man är sysselsatt med inom forskningen som relevanta och tillämpbara för utvecklingen av biblioteksverksamheten och dels kring huruvida de forskningsstudier som genomförs är av god kvalitet.⁸³

Vad händer om man som praktiker inte hittar något svar på den fråga man ställer, vare sig man söker i B&I-litteratur eller i litteratur från andra ämnesområden? I sådana situationer är det viktigt att bibliotekarier känner sig uppmuntrade att utföra *egen forskning*, menar Crumley & Koufogiannakis, som också betonar vikten av att praktiker *publicerar* de studier man genomför. Genom praktikerforskning som också publiceras, menar de, ökar möjligheten för andra praktiker att finna relevant forskning. Exempel på vanliga hinder för praktikerforskning är, enligt författarna, bristande stöd från arbetsledning, tidsbrist och otillräckliga kunskaper i forskningsmetodik.⁸⁴ Likaså Genoni, Haddow & Ritchie betonar vikten av att praktiker i större utsträckning bidrar till kunskapsbasen inom B&I-området genom att utföra egna studier och framhåller samtidigt betydelsen av att arbetsgivare tar ansvar för att möjligheter härtill skapas.⁸⁵

Booth & Brice å sin sida ifrågasätter om praktiker ska genomföra egna studier. Praktikerforskning, menar de, kan visserligen leda till förbättrad relevans och tillämpbarhet, men om man inte stärker praktikers kunskaper i forskningsmetodik riskerar kvaliteten på forskningen att bli lidande. Forskning som är initierad men inte utförd av praktiker ser de som ett mer realistiskt tillvägagångssätt för att öka forskningens relevans och tillämpbarhet för praktiker.⁸⁶ I en senare artikel skriver Booth: "... it is debatable whether the desired outcome for the profession should be practitioner-conducted research or whether practitioner-driven or practitioner-led research is a much more realistic aspiration."⁸⁷

Färdigheter

Samtidigt som kunskapsbasen inom B&I-området behöver utvecklas är det önskvärt att praktiker förbättrar sina färdigheter i att använda sig av denna kunskapsbas, men även i att kunna använda sig av EBLIP mer generellt, menar Booth & Brice. Framför allt handlar det om färdigheter i forskningsmetodik och då speciellt när det gäller kritisk granskning och formulering av frågeställningar.⁸⁸ Booth redovisar tankegångar från EBLIP-sammanhang om att EBP-processen skulle kunna innehålla ytterligare ett steg –

⁸³ Booth & Brice 2007, s. 96-97

⁸⁴ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 61-62, 69

⁸⁵ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56-57

⁸⁶ Booth & Brice 2007, s. 101

⁸⁷ Booth 2009, s. 16

⁸⁸ Brice et al. 2004, s. 282, 285; Booth & Brice 2007, s. 97, 99

ett sjätte steg, alternativt ett övergripande steg, som innebär utbildning i och träning av färdigheter som behövs för att kunna använda sig av EBLIP. Införandet av ett sådant steg, som löper parallellt med övriga steg i EBP-processen, skulle enligt Booth framhålla betydelsen av denna typ av aktiviteter.⁸⁹

Arbetsledning

Ytterligare en aspekt när det gäller att underlätta användningen av EBLIP för praktiker är biblioteksledningens roll. Gillian Hallam & Helen Partridge menar att det fordras initiativ och stöd från arbetsledning men även från yrkesorganisationer och utbildningsinstitutioner för att få gehör bland praktiker för ett evidensbaserat arbetssätt. Stödet kan, enligt dem, bestå i att tillhandahålla resurser, uppmuntra till lärande och utveckling av de färdigheter som behövs för att arbeta evidensbaserat samt skapa möjligheter till samarbete med forskare.⁹⁰

Som ett exempel på hur man från biblioteksledningens håll verkat för implementering av EBLIP bland sina medarbetare nämner Suzanne Grefsheim, Jocelyn Rankin & Susan Withmore hur man vid biblioteket på National Institutes of Health (NIH) i USA utvecklat ett program för detta ändamål. Programmet som bland annat inbegriper att ge stöd och tidsmässigt utrymme för att praktisera EBLIP, skapa möjligheter till träning i de färdigheter som behövs för arbetssättet och tillhandahålla mentorer som stöd vid forskningsprojekt⁹¹ uppvisar likheter med de förslag som ges av Hallam & Partridge. Programmet vid NIH beskrivs närmare i avsnitt 5.2.2.

Att lägga alltför stor vikt vid arbetsledningens roll som underlättare för praktiker att använda sig av EBLIP kan dock, menar Booth & Brice, förringa det ansvar som ligger hos den enskilda bibliotekarien.⁹² Hallam & Partridge⁹³ är också inne på att individen, dvs. i detta fall bibliotekarien, och då tillsammans med arbetsgivare, yrkesorganisationer och utbildningsinstitutioner, har ett ansvar för utvecklingen av EBLIP. Viktigt är, menar de, att skapa en samsyn och ett samarbete mellan dessa olika intressenter:

But our big challenge is to encourage the other stakeholders [förutom biblioteksutbildningar; min anm.] – individual professionals, employers and professional associations – to play a role in working collaboratively with us to develop the culture of evidence based practice (EBP) that, ideally, should pervade our profession.⁹⁴

Praktikers inställning till användbarheten av EBLIP

Vilken inställning har då den praktiskt verksamma bibliotekarien som individ, (en av de intressenter Hallam & Partridge nämner), till att använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt? Den frågan ställer sig Partridge, Thorpe, Edwards och Hallam i en, 2009 ännu pågående, studie, hittills presenterad i två rapporter, 2007⁹⁵ respektive 2008⁹⁶. Utgångspunkten för studien är att väldigt lite är känt kring hur EBLIP uppfattas bland praktiker.

⁸⁹ Booth 2009, s 23

⁹⁰ Hallam & Partridge 2006, s. 90, 93

⁹¹ Grefsheim, Rankin & Withmore 2007, s. 124-26

⁹² Booth & Brice 2007, s. 96

⁹³ Hallam & Partridge 2006

⁹⁴ Hallam & Partridge 2006, s. 89

⁹⁵ Partridge et al. 2007

⁹⁶ Thorpe, Partridge & Edwards 2008

Författarna menar att för att få till stånd en etablering av ett evidensbaserat arbetssätt inom B&I-området, är det viktigt att få insikt i hur man inom professionen uppfattar EBLIP och dess koppling till praktiken. Studien genomförs bland bibliotekarier i Australien.⁹⁷

Syftet med studien är att försöka utkristallisera några övergripande variationer i synsätt bland praktiker. En pilotstudie genomfördes med en mindre grupp, sex personer, med representanter från olika typer av bibliotek. Resultaten från pilotstudien pekar på fyra olika sätt att uppfatta EBLIP:

- 1) EBLIP är inte relevant (*not relevant*). I denna grupp förlitar praktikerna sig på sin egen förmåga eller på expertis inom arbetsgruppen/organisationen.
- 2) EBLIP är lärande utifrån de forskningsresultat som finns tillgängliga (*learning from experience*). I denna grupp använder man sig av litteraturöversikter och annat publicerat material, dvs. det någon annan visat värdet av utifrån en forskningsstudie, snarare än att genomföra en egen studie. Man betonar vikten av att motivera sin existens på arbetsplatsen och bevisa sitt värde för moderorganisationen. Partridge med flera beskriver attityden till förändring och utveckling av verksamheten som reaktiv.
- 3) EBLIP är en aktivitet man vidtar för att utveckla verksamheten (*service improvement*). I denna grupp ligger fokus på att identifiera, tillägna sig och implementera bästa tillgängliga faktaunderlag för att hålla sig i fronten av utvecklingen inom yrkesområdet. Det är en policy från ledningshåll att man ska använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt. Partridge med flera beskriver attityden till förändring och utveckling som proaktiv
- 4) EBLIP är integrerat (*all consuming*). I denna grupp ser man EBLIP som en naturlig del av arbetet. Praktikern ser sig som bidragande till inriktningen av det strategiska arbetet inom organisationen. Implementering sker ofta ostrukturerat och styrs inte sällan av tillfälligheter. Intresset för EBLIP är inriktat på den interna organisationen och inom denna avgränsade sfär, beskriver Partridge med flera, är attityden till förändring proaktiv.

Sedan pilotstudien presenterades har ytterligare intervjuer inkluderats i studien och utifrån detta material har ännu en kategori identifierats⁹⁸:

- 5) EBLIP som tillhygge (*a weapon*). I denna grupp använder man sig av EBLIP som medel för att lägga tyngd bakom sina argument gentemot föreslagna förändringar som man ogillar. Praktikern känner sig omyndigförklarad av arbetsledningen som han/hon uppfattar tar beslut över huvudet på sina medarbetare.

De resultat som man hittills fått fram visar att praktiker uppfattar EBLIP på vitt skilda sätt – alltifrån att EBLIP uppfattas om irrelevant till att det evidensbaserade arbetssättet ses som en integrerad del i arbetet på biblioteket.⁹⁹

Även Lindsay Glynn ställer sig frågan hur praktiker ser på och hur de använder sig av EBLIP. För att på ett enkelt sätt ta reda på detta skickade hon år 2006 ut en förfrågan på

⁹⁷ Partridge et al. 2007, s. 5; Thorpe, Partridge & Edwards 2008, s. 1

⁹⁸ Thorpe, Partridge & Edwards 2008, s. 4-5

⁹⁹ Partridge et al. 2007, s. 6-8; Thorpe, Partridge & Edwards 2008, s. 4-5

EBLIG:s e-postlista¹⁰⁰ där hon efterlyste ”EBL success stories”, dvs. hur man använt sig av evidens för beslutsfattande. Glynn noterade att responsen på efterlysningen var minimal och drar slutsatsen att ”the body of research is low and that EBL still has a way to go before it is practised regularly and systematically.”¹⁰¹

2.2.3 EBLIP – värdering av studiedesign

I EBLIP-sammanhang har frågor kring val och värdering av studiedesigner diskuterats flitigt i samband med forskning inom B&I-området. I detta avsnitt ges, beroende på att dessa frågor berörs av informanterna i den empiriska undersökningen, en kort belysning av denna diskussion. Värdering av studiedesign är dock inget som berörs i samband med uppsatsens avslutande analys och diskussion.

Utgångspunkten för diskussionen är den hierarkiska modell som Eldredge sammanställt, där olika studiedesign rangordnas efter lämplighet utifrån typ av fråga. Som en reaktion på denna modell har Koufogiannakis & Crumley presenterat en egen modell medan Given framhåller värdet av kvalitativa forskningsupplägg.

Eldredge – hierarkisk modell

En av de personer som i EBLIP-sammanhang bidragit till diskussionen om val av studiedesign är Eldredge. Han argumenterar utifrån två utgångspunkter¹⁰²:

- Dels menar han att man inom B&I-forskningen använder sig av ett ensidigt urval av olika studiedesigner. Eldredge refererar bland annat till Koufogiannakis & Crumleys litteraturstudie där de visar att den övervägande delen av de forskningsartiklar som publicerades inom B&I-området under 2001, presenterade resultat som grundade sig på användandet av deskriptivt upplagda studier.¹⁰³ Vad Eldredge efterlyser är användningen av ett större spektrum studiedesign och att man i större utsträckning väljer forskningsupplägg av kvantitativt slag, till exempel rct-studier¹⁰⁴.
- Dels menar han att de typer av studiedesign man ofta använder sig av inom B&I-forskningen genomgående är av lägre bevisvärde¹⁰⁵. Han relaterar till hur man framför allt inom medicinområdet i huvudsak använder sig av studiedesign som anses ha ett högre bevisvärde, som till exempel metaanalys¹⁰⁶, rct- och kohortstudie¹⁰⁷. Deskriptiva studier, det forskningsupplägg som är vanligast före-

¹⁰⁰ Evidence Based Librarianship Interest Group (EBLIG) är en intressegrupp inom yrkesorganisationen The Canadian Library Association.

¹⁰¹ Glynn 2006a, s. 2

¹⁰² Eldredge 2004b, s. 42-45; Eldredge 2007, s. xxviii-xxxi

¹⁰³ Koufogiannakis, Slater & Crumley 2004, s. 232

¹⁰⁴ I en rct-studie (randomized controlled trial) undersöker forskaren en åtgärd genom att jämföra två eller flera slumpmässigt sammansatta grupper. Den ena gruppen omfattas av åtgärden (interventionsgruppen), medan den andra gruppen (kontrollgruppen) får en annan åtgärd eller ingen alls. Inom B&I-forskningen finns relativt få rct-studier. Se Nordheim, 2007, s. 24.

¹⁰⁵ En studies bevisvärde avser den vetenskapliga kvaliteten hos en enskild studie och dess förmåga att besvara en viss fråga på ett tillförlitligt sätt. Se Mini-Ordlista: <http://www.sbu.se/sv/Om-SBU/Ordlista/>

¹⁰⁶ En metaanalys är en form av systematisk litteraturöversikt där man med hjälp av statistiska metoder sammanväger flera enskilda studiers resultat. Se Willman, Stoltz & Bahtsevani, 2006, s. 162.

¹⁰⁷ I en kohortstudie följer forskaren en grupp individer, en kohort bestående av individer med vissa gemensamma drag eller egenskaper, över en viss tid. Kohortstudier jämför också grupper sins emellan. Individerna/grupperna exponeras eller exponeras inte för något slags fenomen varefter det efter en viss tid sker en utvärdering. Se Nordheim, 2007, s. 25.

kommande inom B&I-forskningen, anses inom medicinområdet ge resultat med lägre bevisvärde. Orsaken till att kvalitativt upplagda studier ofta placeras längst ner i hierarkin beror enligt Eldredge på deras potential för bias¹⁰⁸. Han utesluter dock inte att de har sitt värde för vissa typer av frågor. Vilka dessa typer av frågor är framgår i den modell Eldredge skapat och som beskrivs längre fram i texten.

Att man inom B&I-området till stor del använder sig av studiedesign med lägre bevisvärde medför, enligt Eldredge, att kvaliteten på forskningen inom B&I-området inte håller jämna steg med forskningen inom andra närliggande discipliner som till exempel informatik och datavetenskap, där man enligt Eldredge i större utsträckning använder sig av undersökningar med högre bevisvärde. På samma sätt, menar han, bör man inom B&I-området bör ha samma strävan i uppbyggnaden av den egna kunskapsbasen:

As other professions mobilize their resources to adress these deficiencies, we too need to be proactive in correcting the deficiencies in our own knowledge base. If we are not careful, our evidence base might look like a back-water in the near future.¹⁰⁹

För att underlätta och inspirera till användning av ett större spektrum av olika typer av studiedesign liksom studiedesign av högre evidensvärde inom B&I-området, har Eldredge, med inspiration från medicinområdet, sammanställt en modell – *EBL Levels of evidence* (presenterad första gången 2002 och senare reviderad) – där han till olika kategorier av frågeställningar anger och rangordnar vad han anser vara lämplig studiedesign.

Vid kategoriseringen av frågeställningarna har han utgått från den sammanställning av frågor, som Crumley & Koufogiannakis använde sig av när de formulerade de olika domänerna.¹¹⁰ Eldredge delade in frågorna i tre olika *kategorier*: förutsägande/preciserande frågor (*prediction*); intervenerande frågor (*intervention*); utforskande frågor (*exploration*)¹¹¹ De olika kategorierna finns närmare beskrivna i avsnitt 3.2.1.

EBL levels of evidence, revised¹¹²

Prediction	Intervention	Exploration
Systematic review	Systematic review	Systematic review
Meta-analysis	Meta-analysis	Summing up*
Prospective cohort study	RCTs	Comparative study+
Retrospective cohort study	Prospective cohort study	Qualitative studies**
Survey	Retrospective cohort study	Survey
Case study	Survey	Case study
Expert opinion	Case study	Expert opinion++
	Expert opinion++	

* See Light and Pillemer (1984) *Summing up* for a comprehensive overview of creative ways to synthesize exploratory study data.

+ A comparative study in the exploration category involves two or more qualitative studies.

** Qualitative studies include but are not limited to focus groups, ethnographic studies, naturalistic observations and historical analyses.

++ Expert opinion offered without rendering any supportive evidence.

¹⁰⁸ Bias eller systematiskt fel är ett resultatfel som inte uppstår genom slumpens inverkan utan genom procedurfel under en undersökning. Även fel som görs i tolkningen eller hanteringen av resultaten räknas som bias. Se Willman, Stoltz & Bahtsevani, 2006, s. 163.

¹⁰⁹ Eldredge 2004b, s. 45

¹¹⁰ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 63-64

¹¹¹ Eldredge 2002; Eldredge 2007, s. xxix-xxx

¹¹² Eldredge 2007, s. xxx

I modellen kan man för samtliga frågekategorier se att Eldredge placerar systematiska litteraturöversikter¹¹³ överst i hierarkin, dvs. anser att denna studiedesign har det högsta bevisvärdet. Övriga studiedesigner ger han olika bevisvärde beroende på till vilken kategori av frågor studiedesignen förs. För förutsägande och intervenerande frågeställningar anser han att kvantitativa forskningsupplägg lämpar sig bäst medan kvalitativa forskningsupplägg lämpar sig väl för utforskande frågeställningar. Eldredge påpekar emellertid att rangordningen mellan de olika typerna av studiedesign inte är statisk utan endast följer aktuella principer för vilka designtyper som är bättre än andra på att reducera bias.¹¹⁴

Eldredge's hierarkiska modell, till stora delar hämtad från den rangordning av studiedesign man använder sig av inom den evidensbaserade medicinen (EBM), diskuteras i EBLIP-sammanhang. Nedan presenteras diskussionsinlägg av Crumley & Koufogiannakis samt Given. Koufogiannakis har som motvikt till Eldredges hierarkiska modell introducerat en alternativ modell för val av studiedesign, medan Given förordar fler studieupplägg med ett kvalitativt perspektiv.

Crumley & Koufogiannakis – spektrummodellen

Att rct-studier, liksom andra typer av studiedesign med kvantitativt forskningsupplägg, kan anses ha ett högt evidensvärde är Crumley & Koufogiannakis överens om med Eldredge. Samtidigt påpekar de att man hittills inom B&I-forskningen, som de ser som en del av den samhällsvetenskapliga forskningstraditionen, i stor utsträckning förlitat sig på kvalitativa undersökningsmetoder. Att som Eldredge gjort, använda sig av en evidenshierarki där man utgår från de förhållanden som gäller inom medicinområdet där värdet av kvantitativa forskningsupplägg skattas högt, anser de inte passar för de frågor som ställs inom B&I-området. Crumley & Koufogiannakis har därför utarbetat en ny modell som de kallar *spektrummodellen (the core-centered approach)* och som återges nedan. Till skillnad från Eldredge bygger inte denna modell på en hierarkisk rangordning utan snarare på att man ska få en vägledning om vilka studiedesigner som vanligtvis används inom B&I-området.¹¹⁵

¹¹³ I en systematisk litteraturöversikt görs en sammanställning av alla tillgängliga vetenskapliga arbeten som belyser ett visst problem och som på ett systematiskt sätt och med en dokumenterad sökstrategi har sökts, granskats och sammanställts. Till skillnad från en metaanalys görs ingen statistisk sammanställning av alla de refererade resultaten. Se Willman, Stoltz & Bahtsevani, 2006, s. 85.

¹¹⁴ Eldredge 2004b, s. 42-44

¹¹⁵ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 64-68

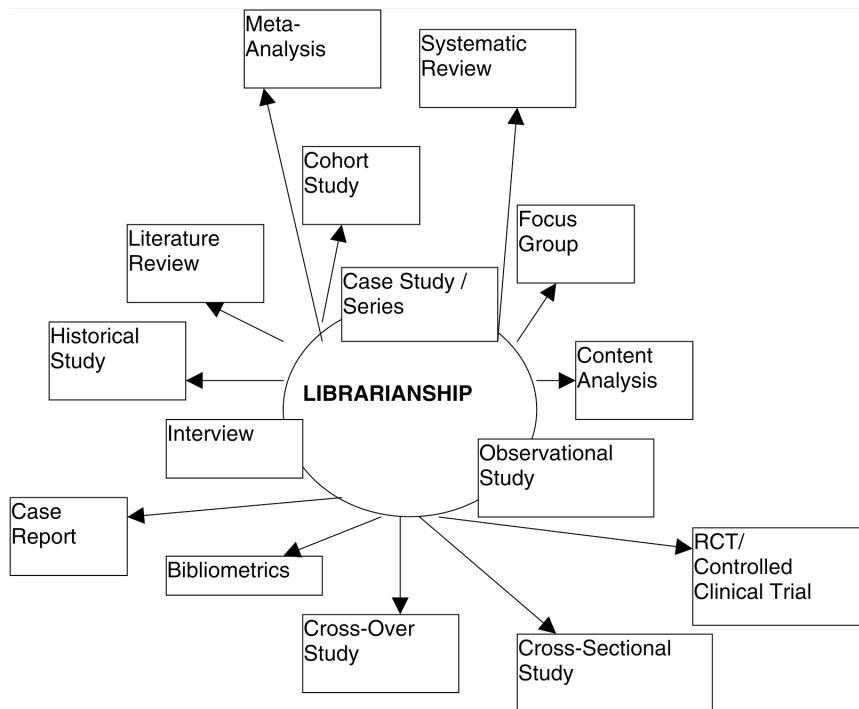

Figure 3 Core-centred approach to librarianship research

I modellens centrum har Crumely & Koufogiannakis placerat de inom B&I-området mest använda typerna av studiedesign – fallstudier, intervjuer och observationer – medan mindre använda studiedesigner har placerats längre ut. De betonar dock att man ska vara medveten om att de typer av studiedesign som används i störst utsträckning, dvs. de som ligger i centrum av modellen, också är de som har större potential för bias. Vidare betonar författarna att innehållet i modellen inte är statiskt, utan förändras allt eftersom mer forskning publiceras. Utseendet kan också variera beroende på typ av frågeställning.¹¹⁶

Ett problem med den cirkulära modellen, som Lena Nordheim framför, är att den vid val av studiedesign främjar, som hon uttrycker det, ”metodenes bruksfrekvens, ikke gyldighet”.¹¹⁷

Given – Kvalitativa/kvantitativa forskningsupplägg

En av de orsaker som föranlett Lisa Given att ge sig in i diskussionen kring val av lämpliga studiedesigner inom B&I-forskningen, är det i hennes tycke ensidiga framhållandet av kvantitativa framför kvalitativa forskningsupplägg när det gäller att producera forskningsresultat av hög kvalitet. Hon refererar till såväl Eldredge, som menar att en stor del av forskningsresultaten inom B&I-området bara når upp till en låg evidensgrad, som till Crumley & Koufogiannakis, vilka beskriver kvalitativa forskningsupplägg i termer som ”less rigorous and more prone to bias”.¹¹⁸ Detta synsätt har sin grund i den evidensbaserade medicinen och leder till, menar Given, att kvalitativa forskningsupplägg ges en

¹¹⁶ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 67-68

¹¹⁷ Nordheim 2007, s. 27

¹¹⁸ Eldredge 2004b, s. 44; Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 61

undanskymd roll: ”qualitative reseracher and the results of their work remain marginalized in EBLIP”¹¹⁹.

Given anger i fyra punkter hur praktiker kan försäkra sig om att den forskning man använder sig av eller själv utför är av hög kvalitet, vare sig den rymmer kvalitativa eller kvantitativa forskningsupplägg.¹²⁰ Det kan ske genom:

- att utgå från vad man vill veta, dvs. den frågeställning man har, och därefter söka svaret med hjälp av för frågeställningen lämplig studiedesign.
- att i stället för den värdering och hierarkiska indelning av olika studiedesign som till stor del har hämtats från medicinområdet, bör man utveckla andra modeller som mer reflekterar den samhällsvetenskapliga forskningstraditionen där kvalitativa forskningsansatser är vanligt förekommande. Kvalitativa forskningsupplägg, menar Given, passar för många av de problemställningar som är vanliga inom B&I-området, till exempel när det gäller att beskriva förhållanden som inte är så kända eller för att beskriva en process snarare än ett resultat.
- att i stället för som vid kvantitativa metoder uppskatta studiens validitet och reliabilitet, bör man för kvalitativa metoder använda sig av andra typer av kriterier. Dessa typer av kriterier är inte mindre rigorösa än de kriterier som används för kvantitativa metoder, menar Given: ”they are simply different, and require different steps and measures to ensure quality data.”¹²¹
- att utveckla forskningsprojekt där såväl kvalitativt som kvantitativt inriktad forskning ryms och se de som två komplementära sätt att bedriva forskning på. Detta bör, enligt Given, i förlängningen leda till uppbyggandet av en relevant kunskapsbas inom B&I-området.

Given påpekar att hon inte är ensam om att i EBLIP-sammanhang försvara kvalitativa metoder och framhåller att flera med henne anser att det inte är metoderna i sig som är det centrala utan kvaliteten på forskningsresultaten och om man har använt sig av en för studien lämplig metod. Hon refererar till bland andra Booth & Brice vilka menar att den marginalisering som skett av kvalitativ forskning är resultatet av ett missförstånd.¹²² Booth & Brice skriver:

EBIP does not assume the innate superiority of any particular research design. Instead it echoes the advocates of evidence-based medicine in reasoning that the selection of an appropriate study design will be determined by the nature of the question being asked ... In fact, the centrality of the user perspective to many information contexts will immediately recommend more qualitative approaches.¹²³

2.2.4 EBLIP – kritik

Användningen av EBLIP är inte oomstridd och viss debatt förs i EBLIP-sammanhang. Några av de som har ifrågasatt EBLIP, eller åtminstone vissa aspekter av EBLIP är Marcus Banks, T. Scott Plutchak och Ola Pilerot. Deras kritik handlar inte om att ifrågasätta att EBLIP kan bidra till ökad forskningsanvändning. Snarare gäller den kriteri-

¹¹⁹ Given 2006, s. 380-81

¹²⁰ Given 2006, s. 384-85; Given 2007, s. 20-21

¹²¹ Given 2006, s. 380

¹²² Given 2006, s. 381

¹²³ Booth & Brice 2004b, s. 9

erna för vad som anses vara evidens av högt värde och synen på vilken typ av frågor som lämpar sig för detta arbetssätt.

Banks framförde sin kritik, ”friendly disagreements” som han uttryckte det, hösten 2008 i tidskriften EBLIP.¹²⁴ Sina synpunkter, som han sammanfattade i tre punkter, handlade om:

- att EBLIP innebär en ensidig syn på vilka typer av studiedesign som ger evidens av högt värde.
- att EBLIP passar dåligt som metod för att besvara vissa typer av frågor, speciellt frågor som berör värderingar, dvs. frågor där det inte går att finna ett ”rätt” svar.
- att användningen av EBLIP på ett oavsiktligt sätt hämmar innovation.¹²⁵

Plutchak beskrev, i en debatt mellan honom och Booth vid konferensen EBLIP4 år 2007, sin inställning till EBLIP som försiktigt skeptisk. Det han, i likhet med Banks, ifrågasatte var huvudsakligen de frågor man ställer sig inom B&I-området – av vilka många berör värderingar – verkligen kan besvaras med hjälp av EBLIP. Till skillnad från inom medicinområdet och användningen av EBM, kan man inom B&I-området, menar Plutchak, inte förvänta sig ett slutgiltigt svar: ”There isn’t a right answer.”

Den kritik Pilerot har framfört mot EBLIP handlar bland annat om synen på forskningsanvändning och hur olika typer av forskningsupplägg värderas. I ett föredrag vid konferensen EBLIP5, år 2009, avslutade han med att jämföra den syn på forskningsanvändning han tyckte sig se i EBLIP-sammanhang med sin egen syn. I EBLIP-sammanhang, menade han, ser man forskningsanvändning som ett resultat av en envägskommunikation från forskningen till praktiken. Sin egen syn beskrev han som att forskningsanvändning är ett lärande och utforskande som bland annat bygger på en dialog mellan de två parterna. När det gäller den i EBP-sammanhang ofta förekommande tanken att kvantitativa forskningsupplägg ger resultat av högst värde, en tanke som han menade härrör från ett naturvetenskapligt synsätt, framförde Pilerot åsikten att kvalitativa forskningsmetoder mer användbara än kvantitativa inom B&I-området, liksom inom övriga samhällsorienterade vetenskaper.

En del av de kritiska synpunkter som framförts har bemötts av Booth. I viss mån ger han kritikerna rätt och framhåller betydelsen av en ständigt pågående självgranskning av hur man använder sig av EBLIP. Han framhåller också att åsikterna i EBLIP-sammanhang förändras och inte är identiska med hur det såg ut i ett inledningsskede, då de var starkt influerade av den evidensbaserade medicinen (EBM) där kvantitativa forskningsmetoder förordas som grund för evidens. Inom B&I-området behöver man, betonar Booth, förlita sig på ett större urval studieupplägg för att finna bästa tillgängliga evidens, men utan att för den skull tumma på kvaliteten.¹²⁶

Koufogiannakis¹²⁷, som också hon har deltagit i debatten, fokuserar på den kritik som berör sambandet mellan EBLIP och innovation. Hon ger Banks rätt i att EBLIP kan verka hindrande på innovation (nyskapande), men framhåller samtidigt att det i så fall är oavsiktligt och att användningen av EBLIP inte nödvändigtvis utesluter innovation:

¹²⁴ Banks 2008

¹²⁵ Banks 2008, s. 87

¹²⁶ Booth 2008, s. 78

¹²⁷ Koufogiannakis 2007

If the evidence is lacking, then one can still move ahead even though there is no direct relevant previous research. This is generally where innovative practitioners will find themselves, since it is unlikely that evidence already exists for something that is a new solution.¹²⁸

2.3 Sammanfattande kommentarer

Vad som belyses i detta kapitel är att forskningsrön inom B&I-området inte tycks användas i någon större utsträckning bland praktiker, samtidigt som flera forskare betonar vikten av *forskningsanvändning* bland praktiker, inte minst för att utveckla den egna professionen. Orsaken till det bristfälliga utnyttjandet av tillgänglig forskning beskrivs i form av olika *hinder*. Bland annat handlar det om tidsbrist, men även en rad andra faktorer spelar in, som bristande kontakt mellan forskning och praktik och praktikers uppfattning att forskningen saknar relevans för den egna verksamheten.

Denna situation, dvs. bristande användning av forskningsresultat, menar flera forskare, indikerar ett *kommunikationsgap mellan forskning och praktik*. Kommunikationsgapet kan, med referens till Haddow & Klobas, dels ses som att kommunikationen av forskningsresultat till praktiker är ineffektiv och dels att kommunikationen mellan de två grupperna inte fungerar på ett tillfredsställande sätt. En litteraturstudie som utförts av Haddow & Klobas¹²⁹ där de studerat spridningen av forskningsresultat till praktiker och gapet mellan de två grupperna mer ingående, används i avsnitt 3.1.

Hur kan då detta gap mellan forskning och praktik överbryggas, vilket i förlängningen skulle kunna öka forskningsanvändning bland praktiker? Ett par olika *strategier* framförs: dels att bygga upp ett samarbete mellan forskare och praktiker (collaboration) samt att skapa möjligheter för fortlöpande kommunikation mellan forskare och praktiker (communication). Ytterligare en strategi som nämns, och som står i fokus för denna uppsats, är *evidensbaserat arbetssätt*, inom B&I-området benämnt evidensbaserat biblioteksarbete (EBLIP).

Som framgår av det inledande avsnittet är EBLIP inte speciellt utbrett inom B&I-området. I litteraturen framförs några faktorer som väsentliga för att underlätta användningen av EBLIP, faktorer som berör kunskapsbasen inom B&I-området, praktikers färdigheter i att kunna använda sig av denna och EBLIP i stort samt arbetsledningens roll som initiativtagare och underlättare för användningen av EBLIP på arbetsplatsen.

Inte minst viktig för användbarheten av EBLIP är praktikers inställning till att använda sig av arbetssättet. Utifrån resultaten från en pågående studie av Partridge, Thorpe, Edwards & Hallam¹³⁰ som genomförs bland praktiskt verksamma bibliotekarier i Australien, framkommer vitt skilda uppfattningar om betydelsen av att använda sig av EBLIP. Denna studie kommer att ligga som grund för den avslutande diskussionen i uppsatsen (avsnitt 5.2), där synpunkter från uppsatsens informanter, och då i sina dubbla roller som praktiker och i arbetsledande ställning, jämförs med resultaten från den australiensiska studien.

¹²⁸ Koufogiannakis 2007, s 109

¹²⁹ Haddow & Klobas 2004

¹³⁰ Partridge et al. 2007; Thorpe, Partridge & Edwards 2008

I detta kapitel redogörs också för den debatt som försiggått i EBLIP-sammanhang rörande värdet av olika typer av studiedesign. Viss kritik har framförts mot arbetsättet, vilken avslutningsvis redovisas.

3. Teoretisk referensram

I detta kapitel presenteras uppsatsens teoretiska referensram som dels består av Haddow & Klobas beskrivning av gapet mellan forskning och praktik och dels av en beskrivning av EBP-processen, en metod som kan ses som en arbetsprocess för användningen av EBLIP. Denna referensram används i analys- och diskussionskapitlet för att belysa uppsatsens frågeställningar.

3.1 Gapet mellan forskning och praktik

Enligt Genoni, Haddow & Ritchie är det en allmän uppfattning inom B&I-området att bibliotekarier sällan använder sig av forskningsresultat som grund för beslut i sin yrkesutövning. Det anses också, menar de, att bibliotekarier förlitar sig på, som de uttrycker det, ”little more than instinct and colleagues opinions” och att detta kan leda till en verksamhet grundad på dåligt underlagda beslut.¹³¹

Vidare anses det, enligt Genoni, Haddow & Ritchie, att bibliotekariers bristande intresse för forskningsanknytning i sin yrkesutövning indikerar att det existerar ett *kommunikationsgap* (communication gap) mellan forskare och praktiker. De refererar bland annat till Turner som studerat förekomsten av ett sådant gap.¹³² Turner skriver: ”... the cross-fertilisation of ideas between these two communities appears to be rare in LIS, and a communication chasm indubitably exists”¹³³ I förlängningen kan den bristande användningen av forskningsresultat bland praktiker leda till att yrkesområdet stagnerar, menar Genoni, Haddow & Ritchie.

Även Haddow & Klobas¹³⁴ beskriver den bristande kommunikationen mellan forskning och praktik som ett gap som förhindrar förmedlingen av forskningsresultat till praktiken. Med förekomsten av ett gap som utgångspunkt har Haddow & Klobas utfört en litteraturstudie över B&I-forskning där de studerat förmedlingen av forskningsresultat till praktiken. Materialet omfattar tiden från mitten av 1970-talet fram till början av 2000-talet. De uttrycker det som att det föreligger ett *kommunikationsgap* mellan forskning och praktik. Utifrån studien har Haddow & Klobas identifierat *elva olika former* som gapet kan anta.

Dessa olika former av gapet kommer att beskrivas närmare i följande avsnitt (3.1.1). Utöver de olika formerna av gapet har Haddow & Klobas i litteraturen identifierat *strategier* för att överbrygga gapet och närmare studerat *utvärderingar* av dessa strategier. Detta behandlas i avsnitt 3.1.2.

3.1.1 Olika former av gapet enligt Haddow & Klobas

De olika formerna av gapet som Haddow och Klobas har identifierat benämner de: *knowledge gap, culture gap, motivation gap, relevance gap, immediacy gap, publication gap, reading gap, terminology gap, activity gap, education gap* och *temporal gap*.

¹³¹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 49

¹³² Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 51

¹³³ Turner 2002, s. 9

¹³⁴ Haddow & Klobas 2004

Haddow & Klobas tillägger att dessa olika former av gapet ofta interagerar med varandra, något som kan leda till att problemen förstärks.¹³⁵

De olika formerna av gapet presenteras mer ingående nedan, i huvudsak utifrån den beskrivning som Haddow & Klobas ger. En svensk beskrivande översättning av gapens engelska benämningar återfinns i rubrikerna. Översättningen är hämtad från Gärdén.¹³⁶ För att ytterligare belysa de olika formerna av gapet kompletteras denna presentation med vad som framkommer i några av de artiklar som ingår i litteraturöversikten. Dessutom används som underlag en artikel som inte ingår i litteraturöversikten, där Haddow, tillsammans med Genoni & Ritchie, står som författare samt e-postkontakt med Haddow.

1) Brist på kommunikation mellan forskare och praktiker (*knowledge gap*)

Haddow & Klobas menar att forskningen har en potential att förse praktiker med ny kunskap som skulle kunna förbättra verksamheten. Men på grund av att kommunikationen mellan de två grupperna är bristfällig är denna potential underutnyttjad. Därigenom uppkommer och bibehålls ett kunskapsgap. Så här beskriver Haddow kunskapsgapet närmare:

A great deal of very good research is carried out, but much of it is never effectively communicated to practitioners. Another side to this would be to say practitioners do not seek out research – but the paper [Haddow & Klobas 2004; min anm.] does not suggest that it is practitioners alone who are responsible for the gap. The knowledge gap occurs because of poor communication – which is a two way process.¹³⁷

Även Turner framför att man i B&I-litteraturen ofta återkommer till det faktum att forskningsanvändningen bland praktiker är låg: ”The literature repeatedly indicates that research use by information professionals is remarkably low.”¹³⁸

2) Kulturella skillnader mellan forskare och praktiker (*culture gap*)

I Haddow & Klobas beskrivning av kulturgapet kan fyra aspekter urskiljas:

- Praktiker och forskare har svårt att förstå varandras synsätt.
- De två grupperna värdesätter olika typer av forskning.
- Ny kunskap erhålls på olika sätt. Till skillnad från forskare förlitar sig praktiker ofta på hur man tidigare gjort, på auktoriteter och på den egna intuitionen.
- Man kommunicerar främst inom den egna gruppen.

I artikeln ”Why don’t librarians use research?” utvecklar Haddow tillsammans med Genoni och Ritchie tanken om en kulturskillnad som separerar de två grupperna – en skillnad som Haddow & Klobas beskriver som ett kulturgap. Trots att forskare och praktiker delar en gemensam professionell bas ingår man i två separata kulturer med olika sätt att kommunicera, menar Genoni, Haddow & Ritchie. Medan forskare i huvudsak utför sitt arbete med syfte att utveckla den teoretiska kunskapsbasen inom ämnet, efterlyser prak-

¹³⁵ Haddow & Klobas 2004, s. 33

¹³⁶ Gärdén 2009

¹³⁷ Haddow 2008

¹³⁸ Turner 2002, s. 2

tiker en forskning som är tillämpbar.¹³⁹ Hur forskare och praktiker värdesätter olika typer av forskning belyses av Clayton (citerad i Haddow, Genoni & Ritchie, 2004, s. 53) där han beskriver skillnaderna med hjälp av tre motsatspar:

...researchers' preferences for objective, verifiable data, while practitioners want experimental, problem-solving information; researchers' preferences for validity and reliability in research methods, while practitioners want projects to have pragmatic value and to be influential in a specific situation; and researchers' use of scientific and technical vocabulary, while practitioners expect standard professional jargon.¹⁴⁰

3) Praktikers brist på intresse för forskning (*motivation gap*)

Av Haddow & Klobas litteraturstudie framgår att praktiker har bristande intresse för forskning. De konstaterar att i vissa av artiklarna kritiserar praktiker för att huvudsakligen fokusera på den dagliga verksamheten.

Även Turner pekar på praktikers bristande motivation att konsultera forskning. Av hennes undersökning framgår att praktiker ofta anser att forskningslitteraturen inte är till någon direkt hjälp i arbetet. Turner talar om en klyfta: "a dictomy between LIS research and practice, underpinned by conflict between motivations guiding each community."

4) Forskningen anses inte relevant eller tillräckligt praktisk (*relevance gap*)

Av Haddow & Klobas studie framgår att det finns en skillnad mellan forskare och praktiker i synen på vad som är ett "problem" och därmed värt att satsa forskningsresurser på. Praktiker anser att den forskning som bedrivs inte är tillräckligt användbar, dvs. att den saknar relevans för deras verksamhet.

Bland annat visar Turners undersökning på att många praktiker ser forskningen som irrelevant, något som hon anser vara den huvudsakliga orsaken till att praktiker väljer att inte konsultera forskning. En av informanterna i Turners undersökning uttrycker sig på följande sätt:

Academic LIS research [is; min anm.] not really helpful – we require operationally based material. Academic research *reflects* the trends and developments – it does not provide *leadership*. This is usually to be found at practitioner level."¹⁴¹

Genoni, Haddow & Ritchie pekar på den diskrepans som finns mellan forskares och praktikers syn på forskningens inriktning. Medan forskare i första hand önskar bidra till en utveckling av kunskapsbasen inom ämnet, kritiserar praktiker den alltför teoretiska inriktningen på forskningen och menar att den därmed inte är användbar för praktiskt arbete.¹⁴² Powell, Baker & Mika är inne på liknande tankegångar och menar att forskningens icke-praktiska anknytning är en av orsakerna till att praktiker avstår från att konsultera befintlig forskning.¹⁴³

¹³⁹ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 50, 54-55

¹⁴⁰ Clayton, Peter (1992). Bridging the gap: Research and practice in librarianship. Ingår i Clayton & McCaskie (eds.). *Priorities for the future: Proceedings of the First National Reference and Information Service Section Conference and the University, College and Research Libraries Section Workshop on Reserach*. Canberra, D.W. Thorpe, S. 73-76

¹⁴¹ Turner 2002, s. 10

¹⁴² Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 54-55

¹⁴³ Powell, Baker & Mika 2002, s. 70

5) Omedelbara forskningsresultat saknas (*immediacy gap*)

Haddow & Klobas konstaterar utifrån litteraturstudien att praktiker ställer krav på snabba lösningar för sina problem. Det får inte gå för lång tid från det att problemet uppstår till dess att en lösning nås. Forskare däremot kan arbeta utifrån längre perspektiv.

6) Liten publicering (*publication gap*)

Haddow & Klobas studie visar att antalet publicerade forskningsartiklar inom B&I-området anses vara litet både i absolut tal och i proportion till den totala mängden publicerade artiklar inom området. Dessutom konstaterar de att forskningslitteraturen kännetecknas av att en relativt låg andel praktiker publicerar egen forskning.

Att den forskning som utförs av praktiker endast i liten utsträckning publiceras, beskrivs även av Genoni, Haddow & Ritchie.¹⁴⁴

7) Saknar tradition av att läsa in sig på varandras områden (*reading gap*)

Av Haddow & Klobas litteraturstudie framkommer att forskare och praktiker inte läser varandras litteratur.

Vilka tidskrifter läser praktiker respektive forskare? Enligt Genoni, Haddow & Ritchie föredrar praktiker yrkestidskrifter som ger praktisk vägledning för det dagliga arbetet medan forskare föredrar tidskrifter som är mer forskningsinriktade och helst utformade för en internationell läsekrets.¹⁴⁵ I Haddow & Harveys undersökning, där ett fyrtiotal australiensiska bibliotekarier deltog, framkommer att den potential forskningspublikationer har att förmedla forskningsresultat till praktiker inte används. De frågar sig på vilket sätt denna förmedling via tidskrifter kan förbättras.¹⁴⁶

8) Praktik och forskning har separata terminologier (*terminology gap*)

Haddow & Klobas konstaterar att grupptillhörighet präglar terminologin, såväl för praktiker som för forskare. I forskarsammanhang är terminologin specifik och därför svårtillgänglig för praktiker.

Turner beskriver, utifrån sin undersökning, hur forskningsinformation ofta upplevs som svårtillgänglig av praktiker på grund av det sätt på vilket den presenteras.¹⁴⁷

9) Få forskande praktiker (*activity gap*)

Haddow & Klobas noterar att det endast är ett fåtal praktiker som utför egen forskning.

Genoni, Haddow & Ritchie berör också de problemet med att endast ett fåtal praktiker forskar. De beskriver den forskning som praktiker ändå utför som ”öar” med få möjligheter till att förmedla forskningsresultat vidare till kollegor inom området. Som huvud-

¹⁴⁴ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 54

¹⁴⁵ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 55

¹⁴⁶ Haddow & Harvey 2003, s. 254-56

¹⁴⁷ Turner 2002, s. 4

saklig orsak anger de brist på medel från bland annat yrkesorganisationer och andra intressenter med anknytning till B&I-området och som skulle tänkas kunna initiera till forskningsprojekt på arbetsplatser.¹⁴⁸ Powell, Baker & Mika konstaterar i sin undersökning att praktiker sällan erbjuds tid avsatt för forskning och/eller utbildning i forskningsmetodik och menar att det är en av orsakerna till att så få praktiker bedriver egen forskning.¹⁴⁹

10) Praktiker saknar kunskaper för att genomföra egna studier (*education gap*)

Av Haddow & Klobas litteraturstudie framgår att praktiker saknar tillräcklig kunskap och/eller erfarenhet för att själva bedriva forskning.

Powell, Baker & Mika redogör för en studie där man undersökt bibliotekariers intresse för och förmåga till att studera och tillämpa forskningsresultat i praktiskt arbete samt hur dessa ställer sig till att utöva egen forskning. Inga entydiga svar framkom, men informanterna menade att man i sin grundutbildning erhållit tillräckliga kunskaper i att läsa och förstå forskningsrapporter. Däremot ansåg de sig sakna utbildning när det gäller att utföra forskning på egen hand.¹⁵⁰

11) Praktiker hinner inte läsa forskning/genomföra egna studier (*temporal gap*)

Haddow & Klobas konstaterar att praktikers tid för att ta del av forskning och/eller för att utföra egen forskning är begränsad. Orsaken uppges vara att det dagliga biblioteksarbetet tar det mesta av tiden och måste göras i första hand.

Även i såväl Turners som Powell, Baker & Mikas undersökningar framkommer att praktiker saknar tid för studier av forskningslitteratur.¹⁵¹

3.1.2 Strategier för att överbrygga gapet

De förslag på åtgärder för att minska gapet mellan forskning och praktik inom B&I-området, som Haddow & Klobas fann i sin litteraturstudie, har de fört till två olika typer av strategier. Den första strategin innefattar åtgärder som är inriktade på att öka praktikers engagemang i forskning, medan den andra strategin innefattar åtgärder som är inriktade på att underlätta spridningen av forskningsresultat till praktiker.¹⁵²

Strategi I – att öka praktikers engagemang i forskning

De åtgärdsförslag som Haddow & Klobas fört till den strategi som bygger på att öka praktikers engagemang i forskning, handlar för det första om att ge fler praktiker möjlighet till egen forskning. Här finns bland annat förslag som rör utbildning i forskningsmetodik och andra typer av vidareutveckling inom yrket samt att praktiker ges tid och andra former av stöd för egen forskning. För det andra handlar åtgärdsförslagen om att utöka antalet publikationer riktade till praktiker, där de kan publicera egen forskning. Samtliga åtgärdsförslag inom denna strategi skulle kunna leda fram till, som Haddow

¹⁴⁸ Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 56-57

¹⁴⁹ Powell, Baker & Mika 2002, s. 69-71

¹⁵⁰ Powell, Baker & Mika 2002, s. 70-71

¹⁵¹ Turner 2002, s. 4; Powell, Baker & Mika 2002, s. 69-70

¹⁵² Haddow & Klobas 2004, s. 33-34

och Klobas uttrycker det, utvecklingen av: "a culture that nurtures and offers opportunities for research"¹⁵³.

Strategi II – att underlätta spridningen av forskningsresultat till praktiker

Bland de förslag på åtgärder som Haddow & Klobas fört till denna strategi, som bygger på att underlätta spridningen av forskningsresultat till praktiker, finns i den litteratur som ingår i deras studie ett ofta återkommande förslag. Förslaget går ut på att uppmuntra forskare och eventuella intermediärer, exempelvis redaktörer, att i tidskrifter som läses av praktiker, dvs. yrkestidskrifter, publicera sammanfattningar av aktuell forskning.¹⁵⁴ I en tidigare artikel av Haddow, skriven tillsammans med Harvey, beskrivs denna åtgärd med orden: "Efforts may be better focused on providing 'best practice' summaries of research and on publishing research in more general popular professional journals and newsletters."¹⁵⁵ Även Turner vars artikel ingår i litteraturstudien, föreslår att sammanfattningar av forskningsresultat presenteras i yrkestidskrifter. Ett annat, ganska snarlikt förslag, bygger på att i forskningstidskrifter inkludera sammanfattningar och/eller guidelines, skrivna specifikt för praktiker.¹⁵⁶

Att tillämpa ett evidensbaserat arbetssätt är ytterligare ett förslag som nämns i den studerade litteraturen. I och med att ett evidensbaserat arbetssätt bygger på att man använder sig av forskningsartiklar bör det, menar Haddow & Klobas, ge praktiker en vana att söka underlag i publicerad forskning.¹⁵⁷

Effektiviteten hos respektive strategi

Utifrån litteraturstudien har Haddow & Klobas kunnat dra vissa slutsatser om effektiviteten hos de föreslagna åtgärderna när det gäller att minska gapet mellan forskning och praktik.¹⁵⁸

Bland föreslagna åtgärder som har förts till den första strategin – att öka praktikers engagemang i forskning – återfinns utbildning i forskningsmetodik. Haddow & Klobas har emellertid inte funnit några belegg för att denna åtgärd skulle ha önskvärd effekt. Men att helt förkasta utbildning i forskningsmetodik vore dock att dra det hela för långt, menar de. Trots att forskningen inte kunnat påvisa ett samband mellan kunskaper i forskningsmetodik och engagemang i forskning kan utbildning i forskningsmetodik som åtgärd bidra till att överbrygga gapet på andra sätt. Det kan ske till exempel genom att kompetensen att använda sig av forskningsrelaterad terminologi liksom kunskapen och skickligheten i att kunna förstå och kritiskt granska forskningsartiklar ökar.

När det gäller föreslagna åtgärder inom den andra strategin – att underlätta spridning av forskningsresultat till praktiker – har Haddow & Klobas funnit endast en som verkar fungera. Åtgärden innebär att i yrkestidskrifter för praktiker inkludera forskningsrapporter, antingen i form av sammanfattningar eller i form av "guidelines", dvs. riktlinjer baserade på forskning som vänder sig till praktiker i syfte att appliceras i praktiskt arbe-

¹⁵³ Haddow & Klobas 2004, s. 33

¹⁵⁴ Haddow & Klobas 2004, s. 34

¹⁵⁵ Haddow & Harvey 2003, s. 256

¹⁵⁶ Turner 2002, s. 10

¹⁵⁷ Haddow & Klobas 2004, s. 34

¹⁵⁸ Haddow & Klobas 2004, s. 34-36, 39-40

te. De konstaterar att det är betydelsefullt att sammanfattningarna görs lättillgängliga och att de är skrivna på ett språk som praktiker förstår och kan ta till sig, men konstaterar samtidigt att åtgärden inte används i någon större utsträckning.

Hur är då effektiviteten av ett evidensbaserat arbetssätt, en av de föreslagna åtgärder som Haddow & Klobas placerar inom strategin att underlätta spridning av forskningsresultat till praktik? Haddow och Klobas konstaterar att de inte funnit några tydliga belegg för att arbetssättet skulle vara effektivt i detta avseende, även om de inte utesluter att vissa element skulle kunna vara verksamma. Samtidigt påpekar de att EBLIP fortfarande, dvs. 2004 då artikeln skrevs, är ”in its formative stages”¹⁵⁹, och att man därför inte kan veta om evidensbaserat biblioteksarbete med tiden kommer att få en ökad roll eller inte för förbättrad spridning av forskningsresultat till praktiker.

3.2 EBP-processen

EBP-processen kan ses som en konkret tillämpning av det evidensbaserade arbetssättet. I uppsatsen refereras till den beskrivning av processen som Booth ger och som det stora flertalet utövare av EBLIP, att döma av litteraturen inom området, tycks använda sig av.¹⁶⁰ Orsaken till att det saknas en enhetlig beskrivning av EBP-processen, framför allt när det gäller steg fyra och fem, beror enligt Eldredge till stor del på att man i EBLIP-sammanhang arbetar inom olika nationella/kulturella och organisatoriska kontexter.¹⁶¹

De olika stegen beskrivs enligt Booth och medförfattare på följande sätt¹⁶²:

1. Identifiera ett informationsbehov och därefter omvandla det till en frågeställning som är möjlig att besvara. (*Define the problem – formulate an answerable question*)
2. Finna bästa tillgängliga evidens som kan ge svar på frågeställningen. (*Find the best evidence to answer the question*) Detta steg innebär sökning i såväl publicerad som opublicerad litteratur. Det innebär också att informationssökning sker i såväl primär- som sekundärkällor.
3. Kritiskt granska den evidens som har återfunnits utifrån kvalitet och användbarhet. (*Appraise the evidence*)
4. Tillämpa resultaten i praktiskt arbete. (*Apply: using results in practice*)
5. Detta steg har två syften: dels att utvärdera utfallet av åtgärden och dels att utvärdera arbetet med EBP-processen, dvs. effektiviteten i utförandet av de fyra föregående stegen. (*Evaluate outcome of the intervention – Evaluate your performance*)

3.2.1 Formulering av frågeställning (steg 1)

Första steget i EBP-processen innefattar att formulera det problem man har som en fokuserad och strukturerad frågeställning. Crumley & Koufogiannakis menar att detta är betydligt svårare än vad man i det förstone kan tro. Frågeställningen utgör sedan ut-

¹⁵⁹ Haddow & Klobas 2004, s. 35

¹⁶⁰ Booth 2003a, s. 4; Booth & Brice 2004b, s. 6; Eldredge 2007, s. xxii, xxv; Booth 2009, s. 10-17

¹⁶¹ Eldredge 2007, s. xxvi

¹⁶² Booth 2003a, s. 8-14; Booth & Brice 2004b, s. 6; Brice, Booth, & Bexon 2005; Booth 2009, s. 10-17

gångspunkten för arbetet med att finna bästa tillgängliga evidens som i ett senare skede, steg fyra i EBP-processen, kan komma att tillämpas i det praktiska arbetet.¹⁶³

Till hjälp för att strukturera frågeställningar har det utvecklats olika mallar med vars hjälp man bryter ner frågan i mindre komponenter. För B&I-området kan man till exempel använda sig av en mall som känns igen under förkortningen SPICE¹⁶⁴, utvecklad och modifierad ur PICO¹⁶⁵, en mall som används inom medicinområdet.

Ytterligare initiativ har tagits för att underlätta hantering av frågeställningar. Vid den första internationella konferensen om evidensbaserat biblioteksarbete, i Sheffield 2001, föreslog en kanadensisk arbetsgrupp en uppdelning av B&I-området i sex praktiskt inriktade forskningsdomäner. Detta förslag på domäner hade föregåtts av en inventering av vilka frågor som bibliotekarier från ett stort antal länder ansåg det angeläget att få svar på. Crumley & Koufogiannakis, som båda ingick i den kanadensiska arbetsgruppen, presenterade dessa domäner i en artikel 2002. Att matcha aktuell frågeställning mot en av dessa domäner menade de skulle underlätta för bibliotekarier att behålla frågeställningens fokus, vilket i sin tur skulle underlätta informationssökningen, dvs. steg två i EBP-processen. De sex domänerna är: referensarbete (reference/enquiries); utbildning (education); samlingar (collection); ledning (management); informationstillgänglighet och informationssökning (information access and retrieval); marknadsföring (marketing/promotion).¹⁶⁶ Senare har författarna, tillsammans med Slater, föreslagit viss revidering av ingående domäner. Man föreslår att frågor som berör professionalitet (professional issues) läggs till som domän, medan domänen marknadsföring utgår och i stället uppgår i domänen ledning (management).¹⁶⁷

Den inventering av biblioteksfrågor som skedde 2001 har även Eldredge använt sig av, men i stället för att som Crumley & Koufogiannakis dela in frågorna efter ämnesområden (domäner), har han valt att klassificera dem efter typ av fråga¹⁶⁸:

- 1) *Förutsägande frågor (prediction)* handlar om att försöka upptäcka mönster som kan tänkas uppkomma vid företeelser vid likartade förhållanden.
- 2) Frågor av mer *intervenerande (intervention)* slag jämför effektiviteten av olika alternativa metoder för att på så sätt komma fram till den metod som i det aktuella fallet skulle kunna ge bäst resultat.
- 3) Den tredje typen av frågor, *utforskande frågor (exploration)*, söker ofta svar på frågan ”varför”, dvs. syftet är att förstå eller beskriva någon annans synpunkter, förhållningssätt eller behov.

Till dessa tre kategorier av frågor har Eldredge i tabellform sammanfört olika typer av studiedesign, som han anser är mer eller mindre lämpliga att besvara dessa frågor.¹⁶⁹ Tabellen finns återgiven i avsnitt 2.2.3. Värdering av studiedesign kommer att närmare behandlas i avsnittet för EBP-processens tredje steg – kritisk granskning (3.2.3).

¹⁶³ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 62-64; Booth 2004a, s. 61-70; Booth 2009, s. 11-12

¹⁶⁴ SPICE: S=setting; P=perspective; I=intervention; C=comparison; E=evaluation. Se Booth 2003a, s. 8-9

¹⁶⁵ PICO: P=population; I=intervention; C=comparison; O=outcome. Se Booth 2003a, s. 8-9; Booth 2004a, s. 63; Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 63

¹⁶⁶ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 63-64

¹⁶⁷ Koufogiannakis, Slater & Crumley 2004, s. 227, 332-33

¹⁶⁸ Eldredge 2002; Eldredge 2004b, s. 42-44; Booth 2004a, s. 63-66; Eldredge 2007, s. xxviii-xxx

¹⁶⁹ Eldredge 2002

3.2.2 Informationssökning (steg 2)

Medan det första steget i EBP-processen innebär formulering av en frågeställning, omfattar nästa steg sökning efter bästa tillgängliga evidens som kan ge svar på frågeställningen. Vilka är då källorna för relevant information? Av Eldredge's definition av EBLIP från 2006 framgår att det handlar om att i första hand söka information från vetenskaplig forskning: "integrating the best available scientifically-generated evidence".¹⁷⁰ Läser man Crumley & Koufogiannakis definition av EBLIP ser man att det rör sig om: "finding [...] research evidence from library science (and other disciplines)",¹⁷¹ dvs. forskningsbaserad information och då inte enbart från B&I-området, utan även från relevant forskning inom andra discipliner.

Kunskapsbasen

Hur ser då kunskapsbasen ut inom B&I-området? Den får inte speciellt goda betyg då flera forskare pekar på brister i publicerad forskning inom ämnesområdet.¹⁷², vilket också beskrivs närmare i avsnitt 2.1.2 och 2.2.2. Bland annat menar man att kunskapsbasen inom B&I-området inte uppfyller de krav på vetenskaplighet som man kan förvänta sig samt att den är otillräcklig och irrelevant och att man som praktiker anser sig nödgad att söka information inom andra discipliner.¹⁷³

Att relevant information för B&I-området är spridd inom olika discipliner, innebär att det finns ett stort antal ämnesspecifika databaser som kan vara intressanta. Förutom LISA, den databas som huvudsakligen innehåller referenser till B&I-området, nämns i litteraturen, bland annat av Beverly, ytterligare ett antal databaser, som Inspec (datavetenskap), Emerald Reviews (management och marknadsföring), Eric (utbildning), Social Sciences Citation Index (samhällsvetenskap) samt databaser inom hälso- och sjukvårdsområdet som till exempel MedLine/PubMed och Cinahl.¹⁷⁴

I sitt möte med användare är bibliotekarier vana vid att hantera frågeställningar och att söka information utifrån dessa, dvs. steg ett och två i EBP-processen. Det ingår som en del i det dagliga arbetet. Däremot, processens steg tre, att kritiskt granska artiklar, är aktiviteter som många bibliotekarier inte känner sig bekväma med.¹⁷⁵

3.2.3 Kritisk granskning (steg 3)

Att kritiskt granska reducerar den osäkerhet man kan uppleva vad gäller värdet av en artikel, men det är inte säkert att man erhåller några enkla svar, påpekar Brice, Booth & Bexon. Granskningen beskriver de, liksom även Glynn, som en systematisk analys av informationens validitet, reliabilitet och användbarhet. Vad gäller analys av användbarhet betonar Glynn vikten av att dessutom ta hänsyn till den egna erfarenheten och situationens krav.¹⁷⁶

¹⁷⁰ Eldredge 2006, s. 342

¹⁷¹ Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 62

¹⁷² Eldredge 2006, s. 345; Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 52

¹⁷³ Turner 2002; Wilson 2003; Booth 2003, s.10; Genoni, Haddow & Ritchie 2004, s. 52

¹⁷⁴ Beverly 2004, s. 90

¹⁷⁵ Booth 2009, s. 14; Haglund & Herron, s. 2

¹⁷⁶ Brice, Booth & Bexon 2005, s. 9-11, 15; Glynn 2006b, s. 388, 389

Validitet, reliabilitet, användbarhet

I NE anges att en studies *validitet* har att göra med i vilken utsträckning den mäter vad den är avsedd att mäta. Till hjälp för granskning av en undersöknings validitet föreslår Booth & Brice att man använder sig av standardiserade frågor. Sammanställningar av sådana frågor kan man finna i så kallade checklistor.¹⁷⁷ Inom B&I-området är CriSTAL och RELIANT två granskningsmallar som ofta nämns, åtminstone i EBLIP-sammanhang.¹⁷⁸ Booth & Brice ger några exempel på frågor som kan förekomma i checklistor: Har man utgått från en tydligt formulerad och fokuserad fråga? Har man ställt den egna studien i ett sammanhang, dvs. refererat till tidigare forskning. Är urval, metodval och datainsamling tydligt beskrivna?¹⁷⁹

Reliabilitet anges i NE ha att göra med om resultaten från en undersökning kan anses vara tillförlitliga. Enligt Holme & Solvang, som på ett något mer utförligt sätt beskriver begreppet, bestäms en studies reliabilitet av hur själva genomförandet av undersökningen och den därefter följande analysen av framkomna resultat har utförts.¹⁸⁰ Booth & Brice ger förslag på lämpliga frågor man kan ställa för att bedöma en studies reliabilitet. Dessa frågor ingår ofta i den checklista man kan använda sig av vid den kritiska granskningen: Hur ser svarsresponsen ut? Hur representativ är den utvalda gruppen? Har resultaten analyserats och presenterats på ett tillgängligt vis? Har begränsningar i metoden diskuterats?¹⁸¹

Förutom att studera validitet och reliabilitet för de studier som valts ut vid litteratursökningen, omfattar en kritisk granskning att bedöma *användbarheten* av de resultat som framkommit. Kan resultaten användas i den egna verksamheten? Booth & Brice beskriver hur man inför beslut om en eventuell tillämpning bör ta hänsyn till tre olika perspektiv: professionellt perspektiv (effektiviteten av en intervention anpassad till de lokala förhållanden som råder), ekonomiskt perspektiv och användarperspektiv (förväntningar och attityder).¹⁸²

Booth betonar att man bör vara medveten om de begränsningar som momentet kritisk granskning trots allt kan ha. Resultatet av granskningen påverkas av såväl själva artikeln, checklistan som den eller de personer som utför granskningen.¹⁸³

3.2.4. Tillämpning (steg 4)

Efter att ha genomfört en litteratursökning och funnit relevanta artiklar som sedan granskats kritiskt, dvs. fått fram ”bästa tillgängliga evidens”, är det dags för nästa steg – tillämpning av forskningsresultat i praktiken.

Det kan dock vara svårt att finna forskningsresultat som i sin helhet är tillämpbara, dvs. bedöms vara generaliserbara och relevanta för den egna situationen på arbetsplatsen,

¹⁷⁷ Booth & Brice 2004c, s. 106-09

¹⁷⁸ Booth 2007, s. 73-74

¹⁷⁹ Booth & Brice 2004c, s. 106-09

¹⁸⁰ Holme & Solvang 1997, s. 163-65

¹⁸¹ Booth & Brice 2004c, s. 106-09

¹⁸² Booth & Brice 2004c, s. 107, 109

¹⁸³ Booth 2007, s. 75

menar Koufogiannakis & Crumley, och anger som orsak att kunskapsbasen inom B&I-området är utspridd inom flera olika discipliner.¹⁸⁴

När det gäller bedömningen av tillämpbarhet nämner Koufogiannakis & Crumley¹⁸⁵ fem olika parametrar att ta hänsyn till: användargrupp, forskningsresultatets aktualitet, kostnad, ledande principer/riktlinjer på arbetsplatsen och angelägenhetsgrad. Även om det skulle visa sig att de framtagna forskningsresultaten inte är direkt applicerbara på den egna situationen kan de komma till nytta på ett mer indirekt sätt, menar Koufogiannakis & Crumley. Att studera en forskningsrapport utifrån en given frågeställning kan öka den egna förståelsen för frågan och göra att man ser saker och ting från en ny synvinkel. De skriver:

The most common way that librarians apply evidence is through an improved understanding of the issues. Keeping up with the research literature allows you to see the bigger picture. Research also helps enhance your understanding of possible ways to do things as well as suggesting why you might choose to implement change.¹⁸⁶

3.2.5 Utvärdering (steg 5)

Det sista och avslutande steget i EBP-processen innefattar utvärdering. En sådan bör enligt Booth inriktas på två olika aspekter.¹⁸⁷ För det första bör utvärderingen avse *hur EBP-processen har genomförts*. Den andra, och enligt Booth viktigaste aspekten, gäller *den implementering som EBP-processen resulterat i*.

Om utvärderingen visar att den avsedda förändringen inte har uppnåtts, trots att man genomfört hela EBP-processen på ett korrekt sätt, blir enligt Booth den naturliga följdfrågan: Vad kan det bero på? Enligt Booth bör man, för att förklara denna skillnad mellan det förväntade och det faktiska resultatet av implementeringen, beakta eventuella skillnader mellan rådande förhållanden när forskningsstudien genomfördes och de förhållanden som råder vid den egna arbetsplatsen. Han nämner tre olika typer av skillnader:

- skillnader i politiska, kulturella och ekonomiska förhållanden (applicability differences)
- skillnader i tillgång till tekniska resurser (intervention differences)
- skillnader i motivation och engagemang (motivation differences)

3.3 Sammanfattande kommentarer

Att bibliotekarier sällan använder sig av forskningsresultat som grund för beslut i sin yrkesutövning och att detta indikerar förekomsten av ett *kommunikationsgap* mellan forskning och praktik framkommer på flera håll i den litteratur som ingår i uppsatsen. Haddow & Klobas har utifrån en litteraturstudie identifierat ett antal olika former som gapet kan anta. Dessa olika former av gapet utgör en del av uppsatsens teoretiska referensram. En annan del av referensramen utgörs av EBP-processen. EBP-processen kan ses som en arbetsprocess för användningen av EBLIP där man med utgångspunkt i en

¹⁸⁴ Koufogiannakis & Crumley 2004, s. 126

¹⁸⁵ Koufogiannakis & Crumley 2004, s. 120-23

¹⁸⁶ Koufogiannakis & Crumley 2004, s. 125

¹⁸⁷ Booth 2004b, s. 127-28

för arbetsplatsen aktuell frågeställning söker fram tillämpbara forskningsresultat som grund för beslut och tillvägagångssätt i praktiskt arbete.

Hur gör man då för att minska gapet? Haddow & Klobas har utifrån litteraturstudien identifierat två olika typer av *strategier*, varav *evidensbaserat arbetssätt* ingår i en av dessa, nämligen den som bygger på att med hjälp av olika åtgärder försöka öka praktikers engagemang i forskning.

Den teoretiska referensramen används vid tolkningen av intervjuresultaten i analys- och diskussionskapitlet. Med utgångspunkt i Haddow & Klobas beskrivning av de olika formerna av gapet ges en belysning av de olika hinder för forskningsanvändning som indikeras av informanternas svar. Informanternas syn på innebörden av och hur man använder sig av EBLIP i stort, och EBP-processen mer specifikt, samt de skäl de framhåller för att använda sig av arbetssättet, belyses med utgångspunkt från den beskrivning som ges av EBP-processen i detta kapitel.

4. Empirisk undersökning

4.1 Presentation av informanter och bibliotek

Informanterna i undersökningen arbetar i olika funktioner på bibliotek inom hälso- och sjukvårdsområdet – Medicinska biblioteken vid Sahlgrenska universitetssjukhuset (SU-biblioteken) i Göteborg, Södra Älvsborgs sjukhusbibliotek (SÄS) i Borås och Karolinska Institutets Universitetsbibliotek (KIB) i Stockholm. Samtidigt som biblioteken vänder sig till intressenter inom samma sektor skiljer de sig åt avseende storlek, inriktning och organisatorisk tillhörighet. Gemensamt för de tre biblioteken är att man valt att införa ett evidensbaserat arbetssätt i verksamheten – dock på lite olika sätt och i olika omfattning.

SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek tillhör båda kategorin sjukhusbibliotek. Sjukhusbibliotek är ett samlingsnamn för bibliotek inrättat på ett sjukhus eller liknande vårdinrättning. Sjukhusbibliotek kan ha olika målgrupper. Vissa vänder sig till patienter (patientbibliotek) medan andra kan beskrivas som medicinska fackbibliotek som ger service till hälso- och sjukvårdens olika professioner.¹⁸⁸ SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek ingår, tillsammans med ytterligare några bibliotek i regionen, i ett nätverk för sjukhusbibliotek i Västra Götalandsregionen (VGR). KIB är ett universitetsbibliotek som i första hand vänder sig till forskare och studenter.

Samtliga informanter har någon form av ledningsfunktion, som bibliotekschef eller ingående i ledningsgrupp. Därmed har jag fått möjlighet till inblick i hur man på biblioteken ser dels på förhållandet mellan forskning/praktik generellt och dels på evidensbaserat arbetssätt specifikt. Samtliga informanter har gett sitt samtycke till att namnges med fullständigt namn.

Nedan presenteras respektive bibliotek och informanter med uppgifter om organisation och målgrupp.

Medicinska biblioteken vid Sahlgrenska universitetssjukhuset (SU-biblioteken)

Medicinska biblioteken vid Sahlgrenska universitetssjukhuset (SU-biblioteken) består av tre bibliotek vid tre olika sjukhus: Sahlgrenska universitetssjukhuset och Östra sjukhuset i Göteborg samt Mölndals sjukhus. På Sahlgrenska universitetssjukhusets bibliotek har jag intervjuat *Eva Alopaeus, bibliotekschef* sedan 1998 och ansvarig för utveckling och drift av de tre enheterna i Göteborg och Mölndal. Intervjun berörde dels gemensamma förhållanden på de tre SU-biblioteken, dels mer specifikt situationen på Medicinska biblioteket vid Sahlgrenska universitetssjukhuset, där Eva Alopaeus har sin arbetsplats.

Den information om SU-biblioteken som ges i detta avsnitt är förutom från intervjun med Eva Alopaeus hämtad från den presentationen av SU-bibliotekens mål och vision som Eva Alopaeus tillsammans med Kersin Wockatz höll vid konferensen Mötesplats inför framtiden i Borås 2007.¹⁸⁹

¹⁸⁸ Alopaeus & Wockatz 2007, s. 2

¹⁸⁹ Alopaeus & Wockatz 2007

SU-biblioteket vid Sahlgrenska universitetssjukhuset är ett medicinskt sjukhusbibliotek och tillhörde vid intervjutillfället sjukhusets område för ”Försörjning och service”. tillsammans med avdelningar för bland annat transport, telefon, IT, kök och städ, dvs. allt som inte ingår i sjukhusets kärnverksamhet. Sedan årsskiftet 2007/2008 har en omorganisation genomförts som inneburit att biblioteksverksamheten knutits tätare till sjukhusets strategiska ledning. Biblioteket ingår numera i Health Technology Assessment (HTA) - avdelningen, en avdelning som har till uppgift att utvärdera metod och teknik inom hälso- och sjukvården.

SU-bibliotekens målgrupp inbegriper i huvudsak sjukhusets kliniskt verksamma personal och biblioteken har till uppgift att ge service till denna grupp, oavsett om det handlar om kliniskt arbete, utbildning eller forskning. Visionen är att sjukhusets personal ska se biblioteket som en självklar samarbetspartner. Även studenter, patienter och närstående använder biblioteken, men det görs inga inköp av material för dessa grupper.

SÄS sjukhusbibliotek

Sjukhusbiblioteket vid Södra Älvsborgs sjukhus (SÄS) i Borås är inom sjukhusorganisationen en enhet under området för ”Allmän Service” tillsammans med bland andra ekonomiavdelning, arkiv, bokningsbyrå och reception. Här har jag intervjuat *Lena Persson, bibliotekarie och avdelningschef*.

Till skillnad från SU-biblioteken som i huvudsak vänder sig till personal vid sjukhusen har sjukhusbiblioteket vid SÄS till uppgift att svara på informationsbehoven hos såväl personal som patienter och närstående.¹⁹⁰ Lena Persson beskriver biblioteket som ett hybridbibliotek – en blandning av företagsbibliotek och forskningsbibliotek samt lite grand av en folkbiblioteksfilial.

Från ledningshåll har man på SÄS beslutat att all verksamhet från och med 2006 ska genomsyras av ett evidensbaserat arbetssätt. Till skillnad från många andra sjukhus, där det kanske finns ”öar” av evidensbaserad vård, omfattar denna nya inriktning hela verksamheten, dvs. även icke-kliniska verksamheter som till exempel sjukhusbiblioteket.¹⁹¹

Karolinska Institutets Universitetsbibliotek (KIB)

Karolinska Institutets Universitetsbibliotek (KIB) är Sveriges största medicinska bibliotek och består av två enheter – Solna och Huddinge. Universitetsbiblioteket är även nationellt expertbibliotek för medicinområdet, vilket innefattar odontologi, vårdvetenskap och hälso- och sjukvård. I KIB:s roll som expertbibliotek ingår att ha ett nationellt ansvar för utvecklingen av den medicinska biblioteksverksamheten i Sverige.

Till skillnad från SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek har KIB inte någon uttalat klinisk anknytning eftersom Karolinska Institutet är en utbildningsorganisation med i första hand forskare och studenter som målgrupp. Men gränsen mellan utbildning och kliniskt arbete är inte knivskarp eftersom omfattande delar av verksamheten bedrivs i

¹⁹⁰ Södra Älvsborgs sjukhus 2010

¹⁹¹ SBU: Kunskapscentrum för hälso- och sjukvården 2006

anslutning till ett flertal sjukhus i Stockholm. På biblioteket arbetar drygt hundra personer, av vilka ungefär hälften är bibliotekarier¹⁹²

Vid KIB har jag intervjuat Lotta Haglund och David Herron. Båda ingår i ledningsgruppen för KIB. *Lotta Haglund* är *bibliotekarie* och arbetar som *informationschef* på KIB, vilket innebär att hon bland annat har till uppgift att marknadsföra biblioteket och bibliotekets tjänster gentemot KI. *David Herron* är till skillnad från övriga informanter inte bibliotekarie utan anställd på KIB, bland annat som *akademisk utvecklare*. Han har en bakgrund som forskare inom det naturvetenskapliga området och anställdes på KIB i slutet av 1990-talet, då som pedagogisk utvecklare. Sedan man på KIB bildat en undervisningsavdelning dit den pedagogiska utvecklingen förlades, har Herrons arbetsuppgifter renodlats till att akademisera arbetsformerna på KIB och då under befattningen akademisk utvecklare. David Herron beskriver sitt arbete som akademisk utvecklare som att "...jobba i gränslandet mellan forskning och verksamhet". Förutom arbetet som akademisk utvecklare har Herron bland annat ansvaret för doktorandkurser i vetenskapligt skrivande och informationskompetens.

Både Lotta Haglund och David Herron är aktiva skribenter i såväl svenska som internationella tidskrifter med beröring till B&I-området.

4.2 Biblioteksverksamhetens forskningsanknytning

I detta avsnitt redogörs för informanternas syn på frågor som rör samverkan mellan forskning och praktik. Bland annat kommer några av informanterna in på att det finns ett gap mellan forskning och praktik och ger förslag på strategier att överbrygga detta gap. Förutom *dialog* och *samverkan* mellan parterna och att kunskapsbasen behöver mer av *praktikerforskning*, betonar samtliga informanter betydelsen av ett *vetenskapligt förhållningssätt* inom yrkeskåren.

4.2.1 Samverkan forskning-praktik

David Herron beskriver att han i sitt arbete som akademisk utvecklare på KIB strävar efter att i medarbetarnas vardag öka insikten och förståelsen för forskningens villkor. Det praktiska arbetet på KIB består av, som han uttrycker det: "prioriteringar, här måste det fixas, här måste vi bemanna, här måste vi undervisa, tempot är högt". Till skillnad från denna pragmatiska inriktning i yrkeslivet är perspektivet inom forskningen av mer abstrakt natur, menar Herron och tillägger att detta bidrar till att ett gap uppstår mellan yrkesliv å ena sidan och utbildning/forskning å andra sidan och att i detta sammanhang det evidensbaserade arbetssättet passar in som ett verktyg i en kompetensutvecklingsprocess: "På nå't sätt, ändå, försöker vi ändå komma in och bli mer vetenskapliga och mer kunskaps- och evidensbaserade."

Det gap mellan forskning och praktik som David Herron nämner är också något som Lotta Haglund tar upp. Hon betonar vikten av att kontakten mellan forskning och praktik bygger på dialog mellan parterna: "Så att inte forskarna på bibliotekshögskolorna sitter och gör sin forskning som är helt ointressant för oss på fältet och tvärtom, att det finns en koppling. [...] För att ingen är betjänt av att det inte finns en dialog."

¹⁹² Haglund & Herron 2008, s. 2

Lotta Haglund menar vidare att, förutom via nätverk och andra mötesplatser, kontakten grupperna emellan kan utvecklas av att praktiker utför egna studier. Hon refererar till USA där på vissa håll bibliotekarier som en del av sin tjänst, har att göra små forskningsprojekt. Samtidigt understryker hon vikten av att inte bara praktiserande bibliotekarier utan även personer med doktorsexamen utför forskning.

Även Eva Alopaeus är inne på behovet av praktikerforskning inom B&I-området: ”Det är det vi vill basera våra beslut på.” Som hon ser det är biblioteksforskningen alltför teoretisk.

4.2.2 Professionalitet och vetenskapligt förhållningssätt

I samband med att David Herron funderar kring gapet mellan forskning och praktik kommer han in på kunskapsbasen inom B&I-området. Han beskriver den som begränsad och splittrad och en bidragande orsak till svag identitet inom yrkeskåren.

Även Lena Persson framhåller bibliotekariers svaga självkänsla och därmed bristande professionella framtoning. Hon menar att bibliotekariers starka inriktning på service går ut över yrkets professionalitet: ”Men detta tror jag faktiskt är ett problem för oss bibliotekarier, att vi är så fokuserade på att ge service så att vi tappar väldigt mycket vår egen utveckling och därmed också professionalisering.” Följden blir, menar hon, att bibliotekarier med inriktning på att söka information åt andra, glömmer bort den egna informationssökningen, dvs. att tillägna sig fackinformation för att utveckla det egna arbetet. Lotta Haglund är inne på samma tankegång i sin beskrivning av bibliotekarien som intermedjär:

Vi har gått in i rollen som intermedjärer och glömt bort oss själva. Men det är ju lite det som har triggat det här hos oss. Jag, i alla fall, tycker att vi är så himla dåliga i att själva jobba så som vi lär ut till andra att man ska jobba.

Som svar på frågan om vilken betydelse professionaliteten har för bibliotekarieyrket, menar David Herron att det är viktigt att utveckla det akademiska tänkandet, inte minst med tanke på att många rutinaspekter kommer att försvinna vilket medför att yrket kommer att innefatta alltför komplicerade arbetsuppgifter.

Eva Alopaeus är inne på samma spår när hon betonar vikten av bibliotekarieyrkets akademisering: ”Jag tror det är helt, helt avgörande, absolut helt avgörande att bibliotekarier idag har teoretisk bakgrund.” Hon understryker att den teoretiska delen har större betydelse än vad bibliotekarier vill erkänna och menar att i dagsläget är vetenskaplighet inte given för praktiserande bibliotekarier. Snarare gäller det förhållningssätt som ryms inom begreppet ”tyst kunskap”: “[...] vi har lärt oss cykla, men vet ej hur det gick till.” Eva Alopaeus poängterar dessutom att för professionaliseringen av yrket är ett evidensbaserat arbetssätt viktigt: ”Omvärlden får större förtroende för bibliotekarier. EBLIP ger statusförhöjning.”

Till ett vetenskapligt förhållningssätt hör förmåga till kritisk granskning av vetenskapliga artiklar. Har då bibliotekarier i gemen den kunskap som krävs för att kritiskt granska och tillgodogöra sig en vetenskaplig artikel, vare sig det är för andras räkning eller för egen fortbildning, och/eller att utföra egna studier på ett vetenskapligt sätt?

Att kunna granska artiklar kritiskt, i alla fall att kunna ”göra en grovsortering”, är något som man nog kommer att kräva och ska kunna kräva av en bibliotekarie i framtiden, menar Lena Persson. Ett steg i riktningen mot tillämpning av ett mer vetenskapligt synsätt är den utvecklingsdag man tidigare anordnat där en av programpunkterna gick under rubriken ”Kritisk granskning av vetenskapliga artiklar” där man bland annat engagerade forskningsledaren vid SÄS. Vikten av att kunna göra en kritisk granskning är också något som Eva Alopaeus betonar: ”Jag tycker att det bör en bibliotekarie kunna. Hur ska man annars kunna göra en bra informationssökning om man inte vet vilka studier man ska begränsa till?”

4.3 EBLIP som arbetssätt – utgångspunkter och motiv

I detta avsnitt redogörs för informanternas första kontakt med det evidensbaserade arbetssättet och motiv för att börja tillämpa det. Därefter följer några rader om ledningens roll för införandet av EBLIP.

4.3.1 En första kontakt med EBLIP

Eva Alopaeus är den av informanterna som under längst tid har haft kännedom om EBP – den övergripande benämningen för evidensbaserat arbetssätt. Redan 1995 började man på SU-biblioteken i begränsad utsträckning ge stöd till kliniker som ville använda sig av EBP i form av evidensbaserad medicin. Det skulle dock dröja fram till år 2000 innan Eva Alopaeus, som deltagare på en konferens för medicinska bibliotekarier i USA, för första gången träffade på EBP för biblioteksområdet. Det gick då under benämningen evidence-based librarianship (EBL). Sedan konferensen i USA har Eva Alopaeus själv talat om evidensbaserat biblioteksarbete på ett flertal konferenser, såväl inom som utanför Sverige. Hon har dessutom skrivit artiklar om ämnet i bland annat Biblioteksbladet och InfoTrend.

Eva Alopaeus har även initierat och verkat för en spridning av evidensbaserat arbetssätt inom det nätverk av sjukhusbibliotek i Västra Götalandsregionen (VGR) där både SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek ingår. Det var genom att delta i detta nätverk som Lena Persson för första gången fick kännedom om EBP för hälso- och sjukvårdsområdet och senare även för biblioteksområdet.

På KIB träffade man på begreppet EBL år 2005 genom verksamheten i den tidskrifts-klubb man hade startat ett år tidigare. Lotta Haglund beskriver det så här:

Alltså, vi började med en tidskriftsklubb och sen för att på nå't sätt förankra den och hitta en metod att jobba efter så hittade vi den här artikeln av... [Lotta Haglund plockar fram en artikel av Ellen Crumley och Denise Koufogiannakis från 2002¹⁹³ där EBL beskrivs; min anm.] och där hittade vi också kopplingen till evidensbaserat arbete. [...] Sen så har vi ju läst på mer och mer och artiklarna som vi jobbat med i tidskriftsklubben har också handlat om EBLIP och det har vuxit fram nå'n slags, åtminstone hos David och mig, bild av att det här är ett bra sätt att arbeta och att vi borde jobba så här mer.

David Herron, också han verksam vid KIB, ser inte det evidensbaserade arbetssättet för bibliotek som något i grunden nytt. I sin egenskap av akademisk utvecklare sätter han in

¹⁹³ Crumely & Koufogiannakis 2002

arbetssättet i ett vidare perspektiv: ”Jag har alltid jobbat evidensbaserat vid undervisning. Innan, det var ingen EBLIP, nu börjar vi använda begreppet EBLIP. Men faktiskt EBLIP har existerat på KIB innan.”

Evidensbaserat arbetssätt för bibliotek har i litteraturen benämnts på olika sätt under årens lopp. På min fråga till informanterna om hur de väljer att benämna arbetssättet, svarar samtliga att den internationellt använda akronymen EBLIP bör användas. På svenska använder sig samtliga informanter av benämningen ”evidensbaserat biblioteksarbete”.

4.3.2 Anledningar till att använda sig av EBLIP

David Herron ser det evidensbaserade arbetssättet som ett förhållningssätt till forskning – att tänka forskningsinriktat. I detta större sammanhang, det forskningsinriktade tanke-sättet, ser han EBLIP som en metod för att hos praktiker öka insikt och förståelse om forskningens villkor och därmed stärka sambandet mellan praktiskt arbete och forskning. Han anser dock att man bör ha en realistisk syn på möjligheten av att använda sig av EBLIP och inte på en gång försöka ta med alla moment som ingår i EBP-processen: ”Jag vill ha ett mer pragmatiskt förhållningssätt till konceptet, eftersom då har jag utrymme att faktiskt jobba med det. Man tar dom delar som man kan. Det är ett hjälpmedel.”

Att man på SÄS sjukhusbibliotek använder sig av ett evidensbaserat arbetssätt har till stor del sin grund i att man från sjukhusledningens håll beslutat att samtliga verksamheter inom SÄS, dvs. inte enbart enheter som primärt sysslar med vård, ska använda sig av detta arbetssätt, berättar Lena Persson. Själv ställer sig Lena Persson positiv till beslutet och ser det som en tillgång att ingå i en större organisation: ”Man kan säga att det [beslutet om att införa ett evidensbaserat arbetssätt; min anm.] stimulerar biblioteket, hela sjukhuset har sån't tryck på sig att arbeta i den här riktningen oavsett om man är inom den medicinska fåran eller inte.”

Syftet med att införa ett evidensbaserat arbetssätt på SU-biblioteken var, enligt Eva Alopaeus ”att skapa en större medvetenhet om vad vi gör och för vem”. Eva Alopaeus framhåller att det är viktigt att bibliotekarier har en teoretisk bakgrund för att kunna fatta välgrundade beslut med hänsyn dels till bibliotekets egen verksamhet och dels till bibliotekets arbetsgivare och kunder. I sin motivering för att praktisera EBLIP har Eva Alopaeus ett tydligt nyttoperspektiv med användaren i fokus. Ett användarfokus framkommer också i ett annat argument där hon framhåller en orimlighet som består i: ”... att vi kräver av våra användare att de ska arbeta evidensbaserat, men att det inte skulle gälla oss själva.”

Även Lotta Haglund tar upp bibliotekariers bristande användning av forskningsresultat i sitt arbete och jämför med de krav man ställer på bibliotekets användare att hämta evidens från forskningen: ”Ett skäl är ju att vi lär ut det här till läkare och sjuksköterskor och studenter på KI, hur viktigt det är att faktiskt grunda sina beslut på vetenskap. Men själva gör vi inte det, utan vi bara ångar på som vi alltid har gjort.”

4.3.3 Ledningens roll för implementering av EBLIP

För implementeringen av EBP på en arbetsplats är ledningens inställning avgörande, menar Lena Persson. Hon tror inte att användningen av EBP skulle vara så utbredd på SÄS om inte sjukhusledningen initierat och beslutat att införa EBP – ett beslut som gäller alla verksamheter inom organisationen.

I ledningsgruppen på KIB, där både Lotta Haglund och David Herron ingår, betonas vikten av att arbeta med kompetensutveckling på bred front. Här ingår användning av EBLIP som en del.

Eva Alopaeus tror att det kommer att ta tid innan det evidensbaserade arbetssättet får genomslag inom biblioteksområdet. För att arbetssättet ska spridas inom en verksamhet måste beslut komma från olika nivåer, menar hon. Med erfarenhet av spridningen av EBM inom sjukhusets verksamhetsområden framhåller hon vikten av ett ledningsbeslut och förklarar: ”Har man inte ledningen med sig och ledningsintentioner, då backas det heller inte upp.”

4.4 EBLIP som arbetssätt - implementering

Ett sätt att implementera EBLIP är att tillämpa ett eller flera steg i EBP-processen. Man kan se processen som ett systematiskt sätt att arbeta evidensbaserat. De olika stegen i EBP-processen har vid de olika biblioteken getts olika tyngd. I intervjuerna framkommer att det i de flesta fall är de tre första stegen man valt att fokusera på och då framför allt det tredje steget – kritisk granskning. För att lära sig kritisk granskning startade man på SU-biblioteken en *tidskriftsklubb*.

EBLIP:s fem steg är naturliga för de flesta medicinska bibliotekarier men steget kritisk granskning kräver träning. Vi har därför en journal club där vi tränar kritisk granskning av vetenskapliga artiklar samtidigt som vi lär mer om olika metoder – randomiserade kontrollerade studier, kohortstudier, systematiska översiktsstudier och hela hierarkin nedåt.

Det är inte enbart på SU-biblioteken man använder sig av en tidskriftsklubb som ramverk för att praktisera EBLIP. I nedanstående avsnitt, 4.4.1, beskrivs hur man på respektive bibliotek utformat arbetet i sin tidskriftsklubb. Därefter, i avsnitt 4.4.2, följer en redogörelse för hur man har använt sig av *EBP-processen*.

Vid de olika biblioteken ryms även andra aktiviteter inom användningen av EBLIP. Som en bieffekt av önskemålet att fler skall publicera sig har man på KIB, efter initiativ från David Herron, utarbetat ett koncept som går under benämningen *kollaborativt skrivande* (collaborative writing). I artikeln ”Evidensbaserat biblioteksarbete som metod att stimulera kompetensutveckling” beskriver Haglund & Herron syftet med denna verksamhet som dels att stötta bibliotekarier i vetenskapligt skrivande, såväl när det gäller formulering av frågeställning, litteratursökning, stöd till skrivandet som referenshantering, och dels att medverka till att artikeln publiceras.¹⁹⁴ Ett resultat av konceptet kollaborativt skrivande, som Lotta Haglund pekar på, är det intresse som väckts hos flera kollegor att publicera sig. Hon tror att en starkt bidragande orsak till intresset är vetskapen om att det finns skrivhjälp att tillgå. Miniseminarier med avsikt att ge medarbetare

¹⁹⁴ Haglund & Herron 2008, s 7-8

utökad *kännedom* om olika typer av *studiedesign*, planerades vid intervjutillfället. Syftet var också att på så sätt skapa bättre förutsättningar för deltagarna att kritisk granska forskningsartiklar och att genomföra egna studier.

Likaså har man vid SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek, genom att delta vid de Idébytdagar som VGR regelbundet anordnar, gett möjlighet till kompetens i kritisk granskning. Dessutom arbetar man vid SU-biblioteken specifikt med att träna *formulering av frågeställningar*.

4.4.1 Tidskriftsklubb

Ett syfte med tidskriftsklubben på *SU-biblioteken* är alltså att deltagarna ska lära sig kritisk granskning samt få insikt i olika typer av *studiedesign*. De artiklar man valt att studera kommer såväl från B&I- som från medicinområdet. Anledningen till att man även använder sig av artiklar från medicinområdet är, enligt Eva Alopaeus, att man vill gå igenom olika *studiedesign*, som till exempel bra systematiska sammanställningar och korrekt genomförda *ret-studier* av nyare slag. Dessa typer av studier är inte så vanligt förekommande inom biblioteksområdet, därav lösningen att söka artiklar inom medicinområdet: ”De frågor vi har ger ju inte alltid svar i form av en vettig *studiedesign*. Surveys i all ära, men förr eller senare så räcker det inte.”

Förutom ett sätt att träna kritisk granskning, ser Eva Alopaeus tidskriftsklubben också som ett medel för att hantera aktuella frågeställningar inom verksamheten. En av de frågor man studerat är bland annat användarundervisningens betydelse, dvs. om undervisningen ger någon utdelning. Andra frågor har rört så skilda områden som elektroniska tidskrifter/förlagspaket och ergonomiska hjälpmedel.

Den tidskriftsklubb man driver på *SÄS sjukhusbibliotek* har varit igång sedan 2006 och det är Eva Alopaeus, inom VGR-samarbetet (se avsnitt 4.1), som inspirerat till starten. Man har träffats två gånger per år, då man under en och en halv timme har gått igenom en artikel som två av medarbetarna på biblioteket valt ut. Bland annat har artiklar inom ämnet ”kliniskt bibliotekariearbete” diskuterats, något som fått till följd att man hösten 2007 startade ett projekt med syfte att studera hur bibliotek och klinik skulle kunna samarbeta på ett bättre sätt. Detta projekt beskrivs närmare i avsnitt 4.4.2.1.

Tidskriftsklubben på *KIB* finns beskriven i Biblioteksbladet där Jakob Harnesk presenterar en intervju med David Herron och Lotta Haglund.¹⁹⁵ Dessutom har Herron och Haglund själva beskrivit tidskriftsklubben i *InfoTrend*¹⁹⁶ samt presenterat den vid konferensen ”Mötesplats inför framtiden” i Borås.¹⁹⁷ Jag har valt att inte ställa intervjufrågor till David Herron och Lotta Haglund rörande fakta som framgår av dessa artiklar. Presentationen av intervjusvaren rörande tidskriftsklubben på *KIB* kompletteras därför med fakta från artiklarna i Biblioteksbladet och *InfoTrend* och där så har skett framgår av fotnoter.

I ledningsgruppen på *KIB*, där Lotta Haglund och David Herron ingår, betonas vikten av att jobba med kompetensutveckling på bred front. Tidskriftsklubben som startades hösten 2004 kan ses som ett medel för detta. I Biblioteksbladet beskriver Haglund &

¹⁹⁵ Harnesk 2007

¹⁹⁶ Haglund & Herron 2005

¹⁹⁷ Haglund & Herron 2008

Herron tidskriftsklubben som ”en etablerad och lyckosam form för intern kompetensutveckling, ett sätt att synliggöra och reflektera över den egna bibliotekariekompetensen med utgångspunkt i den aktuella forskningen.”¹⁹⁸ Sedan starten har utformningen av träffarna i tidskriftsklubben genomgått en del förändringar. Lotta Haglund berättar hur man i början läste igenom artiklar mer oreflekterat och snabbt bildade sig en uppfattning om innehållet, men att mötena i tidskriftsklubben med tiden utvecklats, blivit mer strukturerade och fått en tydligare koppling till forskningsprocessen. Träning i att kritiskt granska artiklar liksom att fördjupa sig i olika studiedesign har blivit viktiga moment vid träffarna: ”För så länge man inte förstår metoden så kan man ju inte kritiskt bedöma [artikeln; min anm.]”, som Lotta Haglund påpekar.

Förutom att öka deltagarnas förmåga till kritisk granskning är syftet med tidskriftsklubben på KIB att stärka den professionella identiteten samt att öka förståelsen för ett evidensbaserat arbetssätt.¹⁹⁹

Sammanfattningsvis kan man, på de bibliotek som ingår i denna undersökning, se likartade orsaker till att starta tidskriftsklubbar. I samtliga fall önskar man förkovra sig i kritisk granskning av vetenskapliga artiklar och samtidigt lära sig mer om de olika typer av studiedesign som förekommer i forskningssammanhang.

4.4.2 EBP-processens fem steg

Inget av biblioteken använder sig av hela EBP-processen med alla de fem stegen. Genomgående har man valt att arbeta med något eller några steg och i samtliga fall handlar det om de tre första. Eva Alopaeus säger så här: ”Ja, det är de första [stegen i EBP-processen; min anm.] vi följer. Som utvärdering, det kommer vi egentligen aldrig till.”

David Herron betonar vikten av att begränsa sig till några av EBP-processens steg. Skulle man använda sig av hela processen – något han uttrycker med ett engelskt idiom ”hook, line and sinker”, ett uttryck som refererar till när fisken förutom själva metet även sväljer kroken och linan – skulle det antagligen upplevas alldeles för omfattande, i alla fall i ett inledningsskede när metoden för många är okänd, menar han. Lotta Haglund beskriver i nedanstående citat hur man på KIB på ett iterativt sätt arbetar med de olika stegen i EBP-processen, där det ena steget leder vidare till nästa:

Det är därför jag säger att vi inte har kommit så långt i alla de fem stegen. [...] Det kanske finns ett antal olika alternativ – ska vi säga upp alla papperstidskrifter till exempel? Att då sätta sig och formulera den här frågan och söka information, kritiskt granska för att så småningom komma fram till nån' ting, det har vi nog aldrig gjort, hela den processen. Vi har börjat i nå't slags iterativt sätt att jobba med det här. Alltså, man tar ett steg i taget. Det finns ingen plan, det finns ingen beskrivning av hur vi ska jobba, utan vi började med tidskriftsklubben och sen har det ena givit det andra.

I avsnitt 4.5.2.1-5 ges en redogörelse för hur de olika biblioteken arbetar med EBP-processens olika steg. Det första steget innebär att formulera en frågeställning för det problem som behöver lösas. Nästa steg innebär att försöka hitta studier som kan ge svar på frågeställningen och därefter, som ett tredje steg, vidtar kritisk granskning av dessa

¹⁹⁸ Harnesk 2007

¹⁹⁹ Haglund & Herron 2005, s. 4

studier. De två avslutande stegen innefattar tillämpning och utvärdering. Det tredje steget – kritisk granskning – är det steg som samtliga informanter lägger störst tonvikt vid.

4.4.2.1 Formulering av frågeställning (steg 1)

Som bibliotekarie uppmanar man studenter att nogsamt fundera över och formulera sin frågeställning innan man sätter igång själva sökandet. Men hur gör bibliotekarien när han/hon ska söka information för egen kunskapsutveckling? Denna fråga ställer sig David Herron och ger i samma andetag ett svar som i korta ordalag innebär att man, dvs. som bibliotekarie, hoppar över steget med att formulera frågan och istället provar sig fram steg för steg. I nedanstående citat kan man följa David Herrons resonemang:

De [bibliotekarierna; min anm.] vill inte sitta ned och formulera. Det är ganska svårt att sitta ned [...] att formulera tydliga, exakta frågeställningar som man vill få svar på. Det är en iterativ process. När jag har suttit ned och försökt att driva att vi ska vara specifika, på en gång bibliotekarie hoppar över processen och söker iterativt runt omkring i Wikipedia, Google först. Det betyder att vi säger en sak till studenterna, medan vi själva är väldigt pragmatiska [...] Man vill gå in och börja söka och från sökning, justera sökningen, inte sitta ned med penna så här ... hur ska jag formulera?

Vid SU-biblioteken däremot, upplyser Eva Alopaeus, arbetar man redan i nuläget med att lära sig formulera en frågeställning på ett sådant sätt att den blir möjlig att besvara. Till hjälp att strukturera och formulera frågeställningar inför informationssökning finns olika mallar. En av de mallar som har utvecklats för EBLIP-sammanhang går under benämningen SPICE (se närmare beskrivning i avsnitt 3.2.1) och det är den man använder sig av på SU-biblioteken.

Vilka frågor ställer man sig idag vid de olika biblioteken? Ett par exempel ges från SU-biblioteken och SÅS sjukhusbibliotek.

Efter att man vid SU-biblioteken tidigare har utfört relativt stora studier där man riktade sig till alla sjukhusbibliotek i landet, bland annat i en undersökning av de medicinska bibliotekens betydelse för kliniskt beslutsfattande, inriktar sig Eva Alopaeus och hennes medarbetare på undersökningar av något mindre omfattning. Som ett exempel nämner hon att några medarbetare klagade över fysiska problem kopplade till arbetssituationen, vilket resulterade i en frågeställning om vilka lämpliga ergonomiska hjälpmedel som skulle kunna vara lämpliga. Ett annat exempel på frågeställning som Eva Alopaeus nämner gäller hur bibliotekets elektroniska resurser används och vilken väg användaren tar för att hitta dessa resurser. Vägarna till information är många och alla verksamheter inom sjukhuset har sin egen webbsida som till viss del kan sägas konkurrera med bibliotekets webbsida.

På SÅS sjukhusbibliotek startade man under hösten 2007 ett projekt för att studera huruvida ”kliniskt biblioteksarbete” kan vara en lämplig arbetsform för bibliotek med anknytning till hälso- och sjukvårdsområdet, berättar Lena Persson. Frågeställningen för projektet lyder: ”Kan kliniska bibliotekarier underlätta för sjuksköterskor att utveckla ett evidensbaserat arbetssätt?” I projektet deltar företrädare såväl från vården som från biblioteket. Tanken bakom kliniskt biblioteksarbete är att underlätta ett evidensbaserat arbetssätt i vården, genom att bibliotekarien deltar vid olika typer av sammankomster, till exempel sittronder, och under dessa hjälper till med att identifiera kliniska frågor som kan göras sökbara i databaser. Med en sådan lösning behöver vårdpersonalen alltså

inte aktivt söka upp en bibliotekarie, utan denne/a finns med ute i verksamheten. Vid förberedelserna för projektet har man inte haft några svenska modeller att utgå ifrån. Enligt Lena Persson är man först i Sverige med planer på att arbeta på detta sätt, i alla fall vad hon känner till. Däremot används detta arbetssätt i Storbritannien, Holland, Australien och USA.

4.4.2 Informationssökning (steg 2)

Informationssökningen i EBP-processens andra steg handlar om att finna bästa möjliga evidens som svar på den frågeställning som har formulerats i steg ett. Vilka källor – tidskrifter, databaser med mera – använder informanterna sig av? Söker man svar enbart i B&I-litteratur eller vidgar man sökfältet till andra discipliner? I detta avsnitt redovisas informanternas informationssökning mer generellt och inte enbart hur man söker information för en specifik frågeställning.

För att hitta vetenskaplig information använder sig samtliga informanter företrädesvis av internationella *tidskrifter* med inriktning på medicinskt biblioteksarbete. Valet av tidskrifter präglas av bibliotekens målgrupper.

Lotta Haglund håller sig uppdaterad genom att ha bevakning på ”table of contents” från ett antal internationella tidskrifter med medicinskt och/eller biblioteks- och informationsvetenskapligt innehåll. Det är ofta på så sätt hon hittar artiklar lämpliga att ta upp i tidskriftsklubben. Kriterierna för att en artikel ska vara intressant beskriver hon på detta sätt: ”Det ska inte vara en gammal artikel, utan den ska helst vara publicerad helt nyligen. Det ska vara ett ämne som känns aktuellt för folk här, så att det ändå finns ett ämnesmässigt intresse.”

För Lena Perssons del har projektet rörande kliniskt biblioteksarbete vid SÄS präglat en stor del av litteratursökningen. Begreppet ”clinical librarianship” är ganska väl dokumenterat i internationella tidskrifter och Lena Persson påpekar att det därför inte har varit några problem att finna artiklar.

På SU-biblioteken har man valt ut fyra internationella tidskrifter som alla medarbetare ska hålla sig à jour med. En av dem, som kan sägas ingå i ett slags basutbud vid SU-biblioteken, är ”SMH-nytt”, en norsk tidskrift utgiven av Norsk Biblioteksforening: Specialgruppen for medisin og helsefag. I detta sammanhang refererar Eva Alopæus till den numera nedlagda facktidskriften ”Blänkaren”, ett organ för personal vid sjukhusbiblioteken i Sverige. Tidskriften lades ned i samband med att Svensk Biblioteksforening omorganiserade så att olika nätverk ersatte de tidigare sektorerna. ”Ett jättemisstag att lägga ner Blänkaren.”, menar Eva Alopæus. I Blänkaren beskrevs projekt som genomförts vid sjukhusbiblioteken och på detta sätt möjliggjordes en spridning av dessa. SMH-nytt har till viss del kommit att ersätta Blänkaren.

En annan tidskrift med bibliotekarieanknytning som samtliga informanter nämner är den svenska InfoTrend. Lena Persson följer dessutom tidskriften Svensk Biblioteksforskning, utgiven av Högskolan i Borås. Förutom dessa svenska bibliotekstidskrifter följer Lena Persson, för sin omvärldsorientering som bibliotekarie på ett sjukhus, några svenska yrkestidskrifter inom hälso- och sjukvårdsområdet.

De *databaser* som nämns under intervjuerna är dels databaser inom B&I-området och dels databaser från andra sektorer och då främst från hälso- och sjukvårdsområdet.

Sedan man på SÄS sjukhusbibliotek hade startat sin tidskriftsklubb upptäckte man att det i PubMed²⁰⁰ finns en hel del bibliotekstidskrifter inom medicinområdet inlagda, något som man tidigare inte varit medveten om. Även för Eva Alopaeus är PubMed ofta förstahandsvalet av databas för informationssökning med koppling till medicinska bibliotek. ”I övrigt blir det Google”, säger hon, när hon utöver PubMed funderar över databaser. Även på KIB är PubMed ett självklart val av databas och Lotta Haglund nämner också Cinahl och ERIC²⁰¹ i sammanhanget.

Använder man sig då inte av databaser för B&I-området? Jodå, men dessa databaser anses ha vissa begränsningar. Eftersom LISTA är den databas som finns tillgänglig gratis är det denna man mestadels använder. Lotta Haglund anser dock att den inte är speciellt informativ eller användarvänlig. Databasen LISA, den databas inom B&I-området som har det största antalet artiklar, har ingen av informanterna tillgång till på sina respektive arbetsplatser.

Andra informationskällor som nämns vid intervjuerna, vilka emellertid inte anses ha samma vetenskapliga tyngd som man skulle kunna önska i evidensbaserings-sammanhang, är bland annat diskussionslistor, nätverk och nyhetsbrev. Som exempel på en diskussionslista nämner Eva Alopaeus och Lena Persson MedBibl, ett forum för medicinska bibliotekarier i Norden som dock är mest känd i Norge. Vidare betonar Lena Persson betydelsen av KIB:s kurser för medicinska bibliotekarier liksom Svensk förening för informationspecialister (SFIS) som förutom InfoTrend även ger ut ett nyhetsbrev – InfoBrief.

4.4.2.3 Kritisk granskning (steg 3)

Efter att ha formulerat en frågeställning och därefter sökt svar i litteraturen är man framme vid det tredje steget i EBP-processen – kritisk granskning, som handlar om att vara uppmärksam på eventuella brister i genomförandet och redovisningen av en studie. Det är också detta steg som samtliga informanter lägger tyngdpunkten på. De tidskriftsklubbar som man startat på SU-biblioteken och KIB har enligt respektive informanter delvis sin grund i behovet av att lära sig kritisk granskning, något som man menar att många bibliotekarier känner sig osäkra på. Lotta Haglund respektive Eva Alopaeus uttrycker sig så här:

Det [kritisk granskning; min anm.] är det viktigaste, om man ska läsa det andra har publicerat. Man kan jobba evidensbaserat på många olika sätt. Å ena sidan kan man ju göra egna studier [...] men å andra sidan så kan man ställa egna frågor och söka information och läsa. Det sistnämnda [...] att kritiskt kunna granska studierna, så att man inte bara läser dom rakt igenom och antingen lägger dom åt sidan och tycker att det här var skräp eller så tar man till sig alltihop utan att egentligen faktiskt fundera över om det är tillförlitligt.

²⁰⁰ PubMed är den fritt tillgängliga versionen av MedLine, en databas som täcker områden som medicin, omvårdnad, odontologi, vetinärmedicin samt hälso- och sjukvårdsadministration.

²⁰¹ Cinahl är en databas för omvårdnadsområdet; ERIC är en databas med referenser till pedagogisk litteratur.

Jag tycker att vi anlitar litteraturen väldigt mycket, det är vi väldigt bra på, men vi löper sällan hela linan ut och kritiskt granskar och gör det efter konstens alla regler. Men vi är duktiga på att gå till litteraturen.

Checklistor/granskningsmallar - hjälpmedel vid kritisk granskning

För kritisk granskning finns möjligheten att använda sig av en särskild sammanställning av frågor – en checklista/granskningsmall. Checklistan är tänkt att underlätta den kritiska granskningen för att inte viktiga överväganden ska förbises.

Den checklista som ofta nämns i EBLIP-sammanhang är CRITICAL Skills Training in Appraisal for Librarian (CRiSTAL)²⁰² Lotta Haglund beskriver hur arbetet i tidskriftsklubben förändrades i och med att man började använda sig av CRiSTAL. Man övergick från ett, enligt hennes mening, ospecificerat tyckande till att mer förutsättningslöst granska av artiklarna. Vid SU-biblioteken använder man sig, förutom av CRiSTAL:s checklista, även av de checklistor som Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) utvecklat. På SÅS sjukhusbibliotek använder man sig av en lokalt utvecklad checklista som används inom hela sjukhuset. Lena Persson påpekar att det också finns andra mallar att använda sig av: ”Meningen med en checklista är att man har en viss struktur att utgå ifrån vid kritisk granskning”.

Studiedesign

En av de frågor som ställs i en checklista rör val av studiedesign. Många av de forskningsartiklar som publiceras inom B&I-området grundar sig på studier med kvalitativt forskningsupplägg, något som flera av informanterna påpekar under intervjuerna. På SÅS sjukhusbibliotek och SU-biblioteken möter man, som del av en större hälso- och sjukvårdsorganisation, den hierarkiska modell för olika studiers värde som används inom medicinområdet. I denna modell anses kvantitativt upplagda studier, som metaanalyser och rct-studier, ha det högsta evidensvärdet. Att kvalitativa studier inte tas på allvar inom moderorganisationen ser både Lena Persson och Eva Alopeaus som ett dilemma.

Samtidigt som flera informanter motsätter sig en ensidig syn på det kvantitativa forskningsuppläggets förträfflighet, menar de också att man inom B&I-området i större utsträckning bör använda sig av sådana upplägg, något som framkommer i nedanstående citat av David Herron respektive Eva Alopeaus:

Många artiklar som har publicerats i vårt område är case studies: ”vi gör så här och det vill vi gärna skriva om”. Men vi har försökt att gå upp i hierarkin, så vi försöker att hitta studier som är mer än case studier alltså. Så på nå't sätt hjälper det oss att lyfta blicken.

Vi har valt både att titta på biblioteksämnen och på medicinska ämnen. Och anledningen till att vi har gått till medicinska ämnen, det är att jag har velat gå igenom olika typer av studier. Och det är inte så lätt att hitta alla typer av studier inom biblioteksverksamhet. [...] De frågor vi har ger ju inte alltid svar i form av en vettig studiedesign. Surveys i all ära, men förr eller senare så räcker det inte.

Hur relevant för B&I-området är då den hierarki av studiedesigner som är förhärskande inom medicinområdet? På KIB, där David Herron och Lotta Haglund är verksamma,

²⁰² Glynn 2006b, s. 388-91

har man som intention att komma ifrån det hierarkiska tänkandet och i stället se de olika typerna av studiedesign som används inom forskningen utifrån den spektrummodell som Crumley & Koufogiannakis utvecklat. I spektrummodellen strävar man inte efter att rangordna studier, understryker David Herron. Det viktiga är att de är väl utförda, oberoende av om de grundar sig på kvalitativt eller kvantitativt upplagd forskning, menar han. Spektrummodellen beskrivs närmare i avsnitt 3.2.3

4.4.2.4-5 Tillämpning och utvärdering (steg 4 och 5)

Vad händer sedan? Vad gör informanterna med de forskningsresultat man funnit? Är resultaten tillämpbara för den egna verksamheten? I det här avsnittet kommer EBP-processens två avslutande steg att behandlas.

Några olika exempel på tillämpning kommer att redovisas, exempel som informanterna redogjort för vid intervjuerna. Det handlar om urval av elektroniska resurser, val av ergonomiska hjälpmedel samt projektet kliniskt bibliotekariearbete. Exempelen har tidigare presenterats i form av frågeställningar i avsnittet om EBP-processens första steg. Inget av dessa exempel härrör från KIB, beroende på att man i sitt evidensbaserat arbete i första hand fokuserat på träning i kritisk granskning och genomförande av egna studier. David Herron nämner dock att man vid vissa projekt utgått från en tydlig frågeställning, som till exempel projektet kollaborativt skrivande. Inget av dessa projekt berördes dock närmare vid intervjun.

Det första exemplet, urval av *elektroniska resurser*, är hämtat från SU-biblioteken. Eva Alopaeus nämner att hon i forskningslitteraturen studerat för- och nackdelar med stora förlagspaket för elektroniska tidskrifter kontra inköp av enstaka titlar. I många studier framkommer att inköp av enstaka titlar är att föredra, men som Eva Alopaeus påpekar: ”...till slut så faller det ju på att det blev billigare med förlagspaket, så det är inte alltid det man läser som ändå blir användbart.”

Även det andra exemplet, val av *ergonomiska hjälpmedel*, härrör från SU-biblioteken. En grupp medarbetare fick i uppdrag att titta på hur man skulle kunna förändra arbetssituationen. Gruppen samlade in synpunkter från kollegor, sökte information i litteraturen och genomförde studiebesök. Utifrån detta gjordes en samlad bedömning, dock ingen kritisk granskning i strikt mening. Åtgärden resulterade i inköp av höj- och sänkbara bord och en strävan mot mer ”tvång” att röra sig. Till exempel får ingen ha en skrivare vid sin dator utan alla måste gå iväg till en gemensam skrivare. Så långt som till utvärdering hade man vid intervjutillfället inte kommit, men Eva Alopaeus räknar med att genomföra en sådan på sikt.

Det tredje exemplet på tillämpning härrör från SÄS sjukhusbibliotek där man som ett projektarbete inlett en studie kring utformning av hur man kan använda sig av en *klinisk bibliotekarie* ute i verksamheten på sjukhuset. Projektet har senare väckt uppmärksamhet och belysts vid ett antal konferenser.

Som Eva Alopaeus påpekar, angående exemplet om elektroniska resurser, är det inte alltid man följer resultaten i de forskningsstudier man läser. Ett annat exempel är kliniskt bibliotekariearbete. Eva Alopaeus berättar hur hon under årens lopp har hört frågan om kliniskt bibliotekariearbete debatteras under konferenser och för egen räkning studerat artiklar i ämnet. Resultaten, menar hon, tyder på tveksamhet om fördelarna med

kliniskt bibliotekariearbete, dvs. om arbetssättet leder till bättre verksamhet i sjukvården. Även om man i forskningsstudier inte kunnat påvisa positiva följder av denna verksamhet menar hon att: ”Vissa saker gör man ju ändå, även om man vet att det kanske inte finns evidens för det. Man känner ändå på något sätt så finns det någonting med det som är bra.” Hon ser paralleller inom medicinområdet och ger ett exempel från katastrofmedicinen. Exemplet handlar om att för personer som varit utsatta för något väldigt svårt använder man sig av debriefing, dvs. att personen får korta samtal med psykolog i anslutning till händelsen. Eva Alopaeus berättar att trots evidens i forskningslitteraturen för att metoden inte har någon som helst effekt vill man ändå inte sluta med behandlingen.

4.4.2.6 De fem stegen – sammanfattning

Som nämnts i avsnitt 4.4.2 är det de tre första stegen i EBP-processen som ligger i fokus för samtliga informanter, även om man på SU-biblioteken och SÄS sjukhusbibliotek refererar till några exempel där man tillämpat eller påbörjat tillämpning av forskningsresultat, till exempel i form av genomförande av ett projekt. Hos samtliga informanter finns dock intentionen att följa alla stegen fram till tillämpning och utvärdering. Denna intention uttrycker Lotta Haglund så här:

Jag skulle vilja att det arbetet som vi har påbörjat och det som vi håller på med nu i tidskriftsklubben och allt det här, att det så småningom mynnar ut i att man inte tycker att det låter så himla jobbigt att gå igenom alla de här fem stegen.

4.5 Hinder för användning av EBLIP

I föregående avsnitt (4.4) har informanternas svar på hur det evidensbaserade arbetssättet använts vid respektive arbetsplats redovisats. I detta avsnitt tas de *erfarenheter* som informanterna har av att använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt upp. Vilka hinder försvårar användningen av EBLIP? (4.5.1) Vilka effekter har man haft av att använda sig av EBLIP? (4.5.2)

De hinder för användningen av EBLIP som informanterna lyfter fram i intervjuerna berör dels brister i *kunskapsbasen* vad gäller att finna forskningsunderlag och dels problem att kunna avsätta *tid* för ett evidensbaserat arbetssätt.

Kunskapsbasen – omfång och relevans

Litteraturen ger en ganska samstämmig syn på kunskapsbasen inom B&I-området. Den anses vara alltför *begränsad* och liten jämfört med kunskapsbasen inom närliggande discipliner som till exempel informationsvetenskap, utbildning och socialvetenskap.²⁰³ Detta är också något som flera av informanterna återkommer till under intervjuerna. Eva Alopaeus betonar att grunden för att kunna använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt inom biblioteksområdet är att det finns en kunskapsbas och tillägger: ”Det tycker jag inte finns idag.” David Herron är inne på liknande tankegångar och beskriver forskningsfältet inom B&I-området som ”splittrat och svagt”. Även Lena Persson berör den bristfälliga kunskapsbasen. Hon jämför urvalet av tidskrifter inom B&I-området med urvalet inom hälso- och sjukvårdssektorn: ”Svårigheten är ju att det nästan inte finns

²⁰³ Turner 2002; Wilson 2003

någon litteratur. Om vi nu skulle gå in i ett förändringsarbete, om man jämför oss med en medicinsk klinik så har ju de hur mycket litteratur som helst.”

Förutom synpunkter på omfånget har informanterna synpunkter på kunskapsbasens *relevans* för det dagliga arbetet. Eva Alopaeus menar att det behövs forskning som är mer praktiskt inriktad: ”Det är här vi har ett jätteproblem. Biblioteksforskning i all ära. Biblioteksforskningen har varit väldigt teoretisk och vi behöver *praktikerforskning*. Det är det vi vill basera våra beslut på.” En orsak till att praktiker ofta erfar forskningen som mindre relevant kan, enligt Lotta Haglund, vara att en stor del av B&I-forskningen utförs i anglosaxiska länder och därmed kan vara svår att omsätta till svenska förhållanden. Detta faktum, menar Lotta Haglund, är ett skäl för bibliotekarier i Sverige att bli bättre på att publicera egna forskningsresultat.

Kunskapsbasen – utbud och åtkomlighet

Utbudet av artiklar om B&I-forskning i svenska yrkestidskrifter beskrivs av samtliga informanter som mycket begränsat. David Herron säger: ”Man kan tänka sig ett spektrum – Biblioteksbladet, InfoTrend, HumanIT, Svensk biblioteksforskning... sen är det stopp [...] de flesta artiklarna kommer från antingen England eller USA.” För att finna vetenskaplig information använder sig samtliga informanter därför företrädesvis av internationella *forskningstidskrifter* med inriktning på hälso- och sjukvårdsinriktat biblioteksarbete. Åtkomsten till dessa tidskrifter beskrivs som relativt god. Publicerade artiklar är ofta tillgängliga via databaser inom medicin och omvårdnad. Sådana databaser, som till exempel PubMed där man finner information om medicinskt biblioteksarbete, har samtliga informanter tillgång till på sina arbetsplatser.

Vad gäller åtkomlighet till *databaser* för B&I-området i allmänhet från den egna arbetsplatsen, är läget sämre. Den största av dem, LISA, har inte någon av informanterna tillgång till. Vad gäller innehållet anser Lotta Haglund att de databaser som är specifika för B&I-området inte har tillräckligt med material för att besvara många av de frågeställningar som praktiker ställer sig.

Praktiker inom bibliotekarieyrket tycker sig ofta sakna tid för att läsa forskningsrapporter. Därför, vilket framkommer i litteraturen, kan läsning av *sammanfattningar* vara en tidsbesparande väg att hålla sig à jour med forskningsläget. David Herron menar att båda formerna behövs:

I Biblioteksbladet får man ganska bra sammanfattningar, populärsammanfattningar över ganska svåra områden [...] artiklar som sammanfattar forskning - det är nästan som en tredje uppgift. Så det är inte fel, det bara ökar spridningen, men det är ett annat språkbruk som är mer populärt och det finns inget fel med detta. Men kärnan, från mitt perspektiv, kärnan är faktiskt att gå in i original forskningsartiklar, att förstå upplägget, att faktiskt kritiskt granska, att få en känsla av styrka och svaghet i en forskningsstudie. Egentligen är det en känsla av professionalitet.

Lotta Haglund framhåller fördelen med kortare sammanfattningar och hänvisar till de ”evidence summaries” som finns i tidskriften Evidence based Library and Information Practice (EBLIP). Men hon saknar någon form av forum för kortare presentationer av svensk forskning inom B&I-området:

Det behöver ju inte vara något avancerat, det kunde helt enkelt börja i en enkel form som ett open archive, kanske hos före detta Bibsam eller Biblioteksförbundet där man bara kan ladda upp sina projektrapporter som man har. Vi gör ju massvis med saker ute på biblioteken.

Lena Persson är inne på liknande tankegångar och som forum föreslår hon den för sjukhusbiblioteken gemensamma webbplatsen ”sjukhusbiblioteken.se” (numera ”vårdverket.se”). Hon ser den som en möjlig kanal för spridning av resultat från de forskningsprojekt som genomförs vid de olika sjukhusbiblioteken ute i landet.

Förutom sammanfattningar av enskilda forskningsrapporter erbjuder *systematiska litteraturöversikter* och *metaanalyser*, där olika studier inom ett och samma ämnesområde kritiskt granskats och sammanställts till en ny studie, ytterligare möjligheter att ta del av forskningsresultat. Lotta Haglund betonar fördelen med dessa former:

Att någon faktiskt sätter sig ner och söker hela litteraturen, plockar ut, granskar de artiklar som kan tänkas vara av intresse, det som vi sa passar in i kriterierna och gör en review. För även om man själv kanske tycker att det inte stämmer överens med ens egna åsikter så har man ju listan på alla artiklarna och slipper göra den där knöliga sökningen i de knöliga databaserna själv.

Ett problem i detta sammanhang, som Eva Alopaeus nämner, är att det sällan finns tillräckligt många studier inom ett och samma ämnesområde för att det ska vara någon idé att sammanställa en översiktsartikel.

Kunskapsbasen – studiedesign

Eva Alopaeus menar att det kan innebära problem för bibliotek med anknytning till hälso- och sjukvårdsområdet att kunskapsbasen inom B&I-området i stor utsträckning saknar studier grundade på kvantitativa forskningsupplägg, till exempel rct-studier. Hon ser problemet som dubbelbottnat. Å ena sidan, för att kunna hävda sig i en sjukhusorganisation, är det en fördel att som bibliotek ha tillgång till denna typ av studier eftersom dessa rankas högt inom medicinområdet. Å andra sidan kan helt andra typer av studiedesign, utifrån kvalitativa forskningsupplägg, ofta ha större relevans för frågor inom B&I-området. Hon beskriver detta dilemma:

Det är ju så här att som biblioteksverksamhet kan man ju säkert ha väldigt stort nöje av en studie som inte är randomiserad kontrollerad studie och resultat från den, men en bra studie, en stor population osv. [...] Men om du som bibliotek ska föra upp det till en sjukhusorganisation där randomiserade kontrollerade studier har guldstatus och så säger jag att här har vi använt en hmhmhm studie och vi har baserat det på den. ”Jaha, det var ju inte så imponerande.”

Även Lena Persson kommer under intervjun in på avsaknaden av randomiserade studier inom B&I-området och då i relation till den status denna studiedesign har inom hälso- och sjukvårdsområdet: ”Hittar man nån’ting i bibliotekslitteraturen då är det ju ofta det här med case studies eller deskriptiva studier. Det är ju inte randomiserade och kontrollerade studier osv, som ju är så viktigt när det gäller vården.”

David Herron och Lotta Haglund tycker sig se en ensidighet i val av studiedesign inom B&I-området. Inom den tidskriftsklubb man bedriver på KIB försöker man, enligt David Herron, hitta forskningsrapporter som använder sig av högre rankad studiedesign, dvs. andra studier än de inom B&I-området vanligt förekommande fallstudierna, för att som han uttrycker det ”lyfta blicken”.

Tid och utrymme för EBLIP

Av litteraturen framgår att ett av de största hindren för att använda sig av EBLIP är svårigheten att skapa det nödvändiga tidsmässiga utrymmet. Informanterna i denna studie kommer till viss del in på detta. David Herron säger så här: ”Ett av de största hindren är att jobba i en miljö hos oss, där folk faktiskt har ganska mycket att göra. För att skapa utrymme för EBLIP är inte alldeles enkelt. Därför måste man hitta olika vägar att göra så.” På KIB anser man att det i nuläget inte går att plocka in hela konceptet, med alla de fem stegen, det skulle bli alltför omfattande, enligt David Herron.

Att skapa utrymme för EBLIP är också något som Eva Alopaeus understryker vikten av när hon talar om prioriteringar: ”Man måste också ibland välja bort saker, man kan inte bara ta in nytt.” Ett evidensbaserat arbetssätt behöver dock inte bestå av stora och tidskrävande projekt, utan det kan röra sig om betydligt mindre frågeställningar menar hon.

På min fråga om personalen på SÄS sjukhusbibliotek anser sig ha tid till att läsa forskningsartiklar svarar Lena Persson: ”Det är väl det vi anser vi inte har, uppslukade av allt annat.” Samtidigt påpekar hon att det är lätt att fastna i ett arbetssätt efter att ha arbetat många år inom yrket. Därför hoppas hon att det förestående projektarbetet – kliniskt bibliotekariearbete – kan komma att ge upphov till ett nytt sätt att arbeta som direkt kommer en kundgrupp till nytta.

5. Analys och diskussion

5.1 Forskningsanvändning – viktigt för utveckling

Samtliga informanter anser att det är viktigt med forskning för att utveckla den egna biblioteksverksamheten. Det gäller såväl användning av befintliga forskningsresultat som att utföra egna studier. Genom att använda sig av forskning får man ett bättre underlag för beslut och därmed kan kvaliteten på det arbete man utför komma att förbättras. För att främja forskningsanvändning behövs, menar informanterna, samverkan mellan forskning och praktik, praktikerforskning samt att praktiker tillägnar sig ett vetenskapligt förhållningssätt i arbetet.

Antagandet att forskningsanvändning är fördelaktigt för utveckling av en verksamhet och att det höjer kvaliteten på beslutsfattande, diskuteras eller ifrågasätts sällan i litteraturen, enligt Kajermo.²⁰⁴ Inte heller denna uppsats ifrågasätter att forskningsanvändning är till fördel för verksamheten, utan tar i stället sin utgångspunkt i detta antagande.

I sin strävan efter att använda sig av forskning för biblioteksverksamhetens utveckling möter informanterna olika typer av hinder. Dessa hinder tycks indikera att olika former av gapet mellan forskning och praktik, så som det beskrivs av Haddow & Klobas, förekommer på informanternas arbetsplatser. De olika formerna av gapet finns presenterade i avsnitt 3.1.1.

I följande två avsnitt diskuteras de hinder för forskningsanvändning som informanterna möter. Med utgångspunkt i de olika formerna av gapet, presenteras de olika hindren i avsnitt 5.1.1. Presentationen omfattar först och främst hur informanterna ser på hindren utifrån sin roll som praktiker, men även utifrån sin ledningsfunktion samt hur man uppfattar att det mer generellt förhåller sig inom bibliotekariekåren. Varje hinder har förts till den form av gapet som det tycks indikera förekomsten av. Därefter, i avsnitt 5.1.2, redovisas resultatet av vilka hinder och indikerade gap som informanterna utifrån sina svar verkar se som mest problematiska i sin arbetssituation. Resultatet härifrån jämförs sedan med resultaten från några internationella studier över praktikers forskningsanvändning.

5.1.1 Hinder för forskningsanvändning

Med utgångspunkt i de olika formerna av gapet presenteras de olika hinder för forskningsanvändning som beskrivs av informanterna.

1) Knowledge gap – brist på kommunikation mellan forskare och praktiker

Samtliga informanter har en positiv inställning till forskningsanvändning och utnyttjar, i större eller mindre utsträckning, den forskning som finns inom ämnesområdet. Att forskningsanvändning bland praktiker skulle vara underutnyttjad ser inte ut att vara en beskrivning som gäller för informanterna i denna undersökning.

²⁰⁴ Nilsson Kajermo 2004, s. 22

En förklaring till att forskningsanvändning bland bibliotekarier mer generellt är låg, menar Lena Persson, är att bibliotekarier med fokus på att söka information åt andra, glömmer bort den egna informationssökningen, dvs. att tillägna sig fackinformation för att utveckla det egna arbetet. Lotta Haglund är inne på samma tankegång i sin beskrivning av bibliotekarierna som intermediär till vetenskaplig information.

2) Culture gap – kulturella skillnader mellan forskare och praktiker

Framför allt Eva Alopaeus påtalar att den forskning som finns ofta är alltför teoretisk för att kunna tillämpas i praktisk verksamhet.

Att praktiker finner forskningen vara alltför teoretisk och därmed irrelevant för den verksamhet man bedriver, menar David Herron delvis beror på den skillnad i kunskapsyn som råder mellan de två grupperna. Medan yrkeslivet präglas av en pragmatisk hållning gentemot kunskap är perspektivet inom forskningen av mer abstrakt natur. Detta bidrar, enligt David Herron, till att ett gap uppstår mellan yrkesliv å ena sidan och utbildning/forskning å andra sidan.

3) Motivation gap – praktikers brist på intresse för forskning

Inte helt oväntat kommer ingen av informanterna in på motivation som ett hinder för forskningsanvändning. Alla har inställningen att det är viktigt att arbeta forskningsinriktat. I sin ledningsroll kan man anta att informanterna har ett intresse av och ser som sin uppgift att utifrån forskningsresultat utveckla verksamheten.

4) Relevance gap – forskningen anses inte relevant eller tillräckligt praktisk

B&I-forskningens relevans ifrågasätts av Eva Alopaeus som menar att den är väldigt teoretisk och att det behövs forskning som är mer praktiskt inriktad. Det är den typen av forskning som man behöver i sitt beslutsfattande, menar hon. En annan orsak till att man som praktiker ofta erfar forskningen som mindre relevant kan, enligt Lotta Haglund, vara att en stor del av B&I-forskningen utförs i anglosachiska länder och att det därmed kan vara svårt att omsätta resultaten till svenska förhållanden.

5) Immediacy gap – omedelbara forskningsresultat saknas

Ingen av informanterna berör hinder som kan hänföras till att forskning som berör aktuella problem, och som man vill ha snabba lösningar på, drar ut på tiden.

6) Publication gap – liten publicering

Samtliga informanter beskriver tillgången av forskningsartiklar inom B&I-området som begränsad – ett forskningsfält som är ”splittrat och svagt”, för att använda David Herrons ord. De använder sig därför till stor del av den kunskapsbas som finns tillgänglig inom närliggande discipliner och då främst vetenskaplig litteratur inom hälso- och sjukvårdsområdet där de anser sig kunna finna relevanta artiklar med biblioteksinriktning.

Lotta Haglund och Eva Alopaeus uttrycker en önskan om att fler praktiskt verksamma bibliotekarier utför egna studier och sedan också publicerar dem. Genom publicering

skulle fler, än kollegorna på arbetsplatsen, kunna ta del av resultatet. Kunskapsbasen inom B&I-området skulle också på så sätt komma att innehålla mer av praktikerforskning. Det är dessutom viktigt för kunskapsbasens användbarhet, menar Lotta Haglund, att man genomför studier som utgår från svenska/nordiska förhållanden. Ett problem i detta sammanhang, enligt såväl Haglund som Alopaeus, är att det kan vara svårt att hitta lämpliga tidskrifter där praktiker kan publicera egna studier, i alla fall om man vill skriva på svenska.

7) Reading gap – saknar tradition att läsa in sig på varandras områden

Ingen av informanterna nämner problem som kan hänföras till denna typ av gap. För samtliga informanter är det en självklarhet att läsa forskningstidskrifter i syfte att ta del av aktuell forskning inom det egna och i angränsande yrkesområden.

8) Terminology gap – praktik och forskning har separata terminologier

Informanterna har till vana, i större eller mindre grad, att läsa vetenskapliga artiklar. Därmed har de troligen utvecklat en förtrogenhet med den vetenskapliga terminologin.

9) Activity gap – få forskande praktiker

Att genomföra studier på den egna arbetsplatsen för att utveckla verksamheten är något som samtliga informanter har som ambition. Framför allt Eva Alopaeus och Lotta Haglund framhåller behovet av praktikerforskning inom B&I-området. Med ökad forskningsanvändning, menar de, skulle utbudet av studier som är tillämpbara i praktiska sammanhang och/eller som utgår från svenska förhållanden öka.

Varför är det då inte fler praktiker som genomför egna studier? Ett par skäl framkommer under intervjuerna: För det första att bibliotekarier upplever sig sakna tillräckliga kunskaper i att genomföra egna studier eller för själva skrivprocessen. För det andra att praktikerforskning uppmuntras i alltför låg grad. Lotta Haglund jämför med det tenure-system som finns i bland annat USA där det i olika bibliotekarietjänster ingår att genomföra viss forskning.

10) Education gap – praktiker saknar kunskaper i att kunna genomföra egna studier

Flertalet av informanterna kan sägas ha goda kunskaper i forskningsmetodik och vana vid att själva bedriva egna studier. David Herron och Lotta Haglund står bakom några av de studier som genomförts vid KIB och som sedan även publicerats i internationella tidskrifter. Eva Alopaeus har gått forskarutbildning. Den enda av informanterna, Lena Persson, som säger sig ha bristande kunskaper i forskningsmetodik, ställer sig dock positiv till att utveckla kompetensen inom detta område.

11) Temporal gap – Praktiker hinner inte läsa forskning/genomföra egna studier

Samtliga informanter ser en svårighet i att skapa tidsmässigt utrymme för att ta del av forskning och/eller genomföra egna studier.

5.1.2 Problematiska gap

Vilka former av gapet tycks vara mest problematiska för informanternas situation? En viss samsyn kan skönjas. Informanternas svar indikerar förekomsten av framför allt fyra olika former av gapet som problem:

- B&I-forskningen ses som alltför teoretiskt inriktad och dessutom berör den svenska förhållanden endast i liten utsträckning. Man måste till stor del förlita sig på forskning från anglosachiska länder. (*relevance gap*)
- Utbudet av artiklar om B&I-forskning i svenska yrkestidskrifter beskrivs av samtliga informanter som mycket begränsat. För att finna vetenskaplig information använder sig samtliga informanter därför företrädesvis av internationella tidskrifter med inriktning på hälso- och sjukvårdsinriktat biblioteksarbete. Överhuvudtaget anses kunskapsbasen inom B&I-området som alltför begränsad både till omfång och utbud jämfört med kunskapsbasen inom närliggande discipliner. (*publication gap*)
- Endast ett fåtal praktiker utför egen forskning. Informanterna efterlyser fler studier utförda av praktiker och då gärna studier som utgår från svenska förhållanden. (*activity gap*)
- Tiden är begränsad, dels för att ta del av andras forskning och dels för att bedriva egna studier: ”uppslukade av allt annat”, som Lena Persson uttrycker det. (*temporal gap*)

Varför är det, utifrån informanternas svar, framför allt dessa former av gapet som tycks spela en framträdande roll, medan andra former tycks spela en mindre eller ingen roll alls? En bidragande förklaring kan vara urvalet av informanter som ingår i undersökningen. Kriteriet för urvalet var användning av evidensbaserat biblioteksarbete. Man kan anta att personer med intresse för ett evidensbaserat arbetssätt också har en viss vana vid att söka beslutsunderlag i forskningen liksom även vissa kunskaper i forskningsmetodik, eftersom det som en del i ett evidensbaserat arbetssätt ingår att söka vetenskaplig information. Detta skulle kunna vara en orsak till att informanterna inte lyfter fram hinder som kan hänföras till de former av gapet som rör läsning av vetenskapliga texter, terminologi och utbildning. Att samtliga informanter har någon typ av ledningsfunktion, och därmed ansvar för kompetensutveckling och utvecklingsarbete på arbetsplatsen, kan vara en bidragande orsak till att inte heller hinder som kan hänföras till motivationsgapet påtalas.

Vad framkommer i litteraturen om hinder för forskningsanvändning bland praktiker och hur stämmer detta överens med de resultat som framkommer utifrån informanternas svar?

Studier, där man undersökt praktikers forskningsanvändning, har publicerats av bland andra Turner, Powell, Baker & Mika samt Kim (se avsnitt 2.1.1).²⁰⁵ Till skillnad mot i denna uppsats har dock urvalet av informanter i dessa studier inte begränsats till bibliotek där man använder sig av EBLIP. Dessutom grundar sig dessa studier på ett, i jämförelse med föreliggande undersökning, stort antal deltagare. I samtliga tre studier rankas forskningens bristande relevans för praktisk verksamhet (*relevance gap*) och tidsbrist

²⁰⁵ Turner 2002; Powell, Baker & Mika 2002; Kim 2005

(*temporal gap*) högt bland hindren för forskningsanvändning. I Turners undersökning är även bristande kontakt mellan forskare och praktiker ett hinder som rankas högt (*culture gap*). De resultat som uppsatsens empiriska undersökning ger överensstämmer med de internationella studierna vad gäller att hinder som rör forskningens bristande relevans för praktisk verksamhet liksom tidsbrist rankas högt. Hinder som rör bristande kontakt mellan forskare och praktiker ser däremot inte ut att vara ett stort problem.

Informanterna lyfter även fram två hinder vad gäller forskningsanvändning som i de internationella studierna inte rankas så högt, nämligen: att omfånget av kunskapsbasen inte räcker till, inte minst om man söker svenskt material (*publication gap*) och att antalet praktiker som genomför egna studier är för litet (*activity gap*).

Varför tycks hinder som rör *publication gap* och *activity gap* ha en framträdande betydelse för informanterna i föreliggande undersökning, men inte vara högt rankat i de internationella studierna? Några tänkbara skäl kan vara:

- Eftersom mycket av den vetenskapliga litteraturen är skriven på engelska är den mer lättillgänglig för praktiker som kommer från engelskspråkiga länder. I Kims studie, med deltagande av informanter från Syd-Korea, framkommer det inte helt oväntat, att språket i den vetenskapliga litteraturen uppfattas som ett hinder, även om detta hinder inte hamnar på en framträdande plats bland hinder.²⁰⁶
- Praktiker som kommer från länder som USA och Kanada, som i Powell, Baker & Mika's undersökning, har tillgång till ett betydligt större utbud av vetenskapliga studier som speglar förhållanden i dessa länder. Sverige är ett litet land och därmed är utbudet mindre.
- Vad gäller USA har man på många bibliotek ett s k tenuresystem, något som Lotta Haglund refererar till i intervjun. Systemet innebär att det i vissa bibliotekarietjänster ingår krav på utförande av viss forskning.

5.2 Användning av EBLIP

En metod som bland annat syftar till ökad forskningsanvändning bland praktiker, och som står i fokus för denna uppsats, är evidensbaserat biblioteksarbete (EBLIP). I avsnitt 5.2.1-2 följer diskussioner dels kring informanternas syn på innebörden av EBLIP och dels kring informanternas motiv till att använda sig av metoden.

5.2.1 EBLIP enligt informanterna

Ett förhållningssätt och en process

Gemensamt för informanterna är att de i EBLIP inbegriper ett *förhållningssätt* och en *process*. David Herron uttrycker sig så här:

För min del, det känns så naturligt att det här [EBLIP; min anm.] är ett förhållningssätt, att det knappast behöver sägas, men jag är så van med förhållningssätt som ett sätt att jobba, ett förhållningssätt man har till nån'ting, ger en riktning. Sen EBLIP är en process, en metod. [...] EBLIP-konceptet är ett verktyg.

²⁰⁶ Kim 2005, s. 444

Eva Alopaeus resonerar kring EBLIP, dels som en process i olika steg som man på SU-biblioteken använder sig av för att utveckla verksamheten och dels som ett ”sätt att tänka”, något som skulle kunna uttryckas som ett förhållningssätt, även om hon inte använder sig av just det ordet: ”Själva punkterna [EBP-processen, min anm.] tycker jag är väldigt bra. Det allra viktigaste tror jag är att få in konceptet, få in det sättet att tänka. Om man sen använder det fullt ut, det kanske inte är lika viktigt.”

Lena Persson beskriver användningen av EBLIP i mer konkreta ordalag, som att ”göra en avstämning mot litteraturen” för att på så sätt utveckla verksamheten. I det projekt som man bedriver på SÅS sjukhusbibliotek, kliniskt biblioteksarbete, har man använt sig av flera av de steg som ingår i EBP-processen. Hon beskriver också EBLIP som något som ska ”genomsyra vårt arbetssätt”, vilket skulle, i likhet med Herrons och Alopaeus beskrivning av EBLIP, kunna tolkas som ett förhållningssätt.

EBP-processen

Vad gäller EBP-processen kan två olika tillvägagångssätt urskiljas i intervjuvaran:

- att utgå från en frågeställning som gäller verksamheten och *följa EBP-processen, steg för steg*, i syfte att åstadkomma en verksamhetsförändring. Vid SU-biblioteken och SÅS sjukhusbibliotek har man erfarenhet av att följa processen stegvis, fram till och med steg fyra – formulera en frågeställning, söka artiklar och sedan kritiskt granska dessa för att därpå applicera de forskningsresultat man finner användbara för det praktiska arbetet. Det sista och femte steget – utvärdering, har man dock inte använt sig av. Även på KIB har man i viss mån, enligt Herron, använt sig av EBP-processen stegvis i avsikt att utveckla verksamheten.
- att välja ut *enskilda steg i EBP-processen*, med syfte dels att introducera processen och dels att träna färdigheter för att kunna använda sig av vetenskapligt material för sitt arbete. De färdigheter som berörs handlar främst om kritisk granskning (steg 3) men även om att formulera frågeställningar (steg 1). För KIB:s del är det huvudsakligen på det sättet man använder sig av EBP-processen.

En av orsakerna till att man på KIB i huvudsak valt att fokusera på utvalda steg i EBP-processen är att det anses vara för tidskrävande att tillämpa hela processen. Att man har inriktat sig på steg 3, beror enligt David Herron på att många bibliotekarier saknar grundläggande kunskaper när det gäller kritisk granskning. Enligt Lotta Haglund finns dock en intention att använda sig av processens alla steg fram till implementering och utvärdering. Detta har också skett i några projekt man genomfört vid KIB.

Kompetensutveckling

Den träning av olika färdigheter som man bland annat använder steg tre i EBP-processen till ses av Haglund & Herron som en form av kompetensutveckling. Förutom att utveckla färdigheter som rör kritisk granskning och analys av vetenskapliga texter handlar kompetensutvecklingen också om utveckling av kunskaper kring produktion och publicering av evidens. Det betyder alltså att Haglund & Herron inte använder EBLIP enbart i syfte att utveckla verksamheten.²⁰⁷ Vid intervjun säger Herron: ”...

²⁰⁷ Haglund & Herron 2008, s. 2

kompetensutvecklingsprocess, att öka insikt och förståelse om forskningens villkor [...] och då kan man använda EBLIP som verktyg i det.”

Även i litteraturen finns tankegångar om att i EBLIP, förutom ett förhållningssätt och en process, också inbegripa *utbildning* och *träning*. Booth talar om att införliva ytterligare ett steg i EBP-processen (ett sjätte steg, alternativt ett övergripande steg), ett steg som innebär utbildning och träning och som löper parallellt med övriga steg i EBP-processen.²⁰⁸ Grefsheim & Rankin beskriver hur man vid NIH-biblioteket i USA utvecklat ett program för att uppmuntra till och möjliggöra användning av ett evidensbaserat arbetsätt bland medarbetarna. En av punkterna i detta program handlar om träning i färdigheter som behövs för att kunna använda sig av EBLIP: ”training in EBLIP skills”. Programmet ges en närmare beskrivning i avsnitt 5.2.2.

Sammanfattning – informanternas syn på innebörden av EBLIP

Flera av informanterna benämner EBLIP som ett *koncept*. Förutom ett förhållningssätt och en process, inbegriper informanterna i konceptet även aktiviteter som befrämjar ett evidensbaserat arbetsätt, till exempel utbildning och träning. Vad gäller EBP-processen används den dels, i enlighet med ett av flera syften med EBLIP, för att få fram användbara forskningsresultat som grund för beslut och tillvägagångssätt i praktiskt arbete och dels för att träna sig i olika färdigheter.

5.2.2 Motiv till att använda EBLIP

Såväl i litteraturen som av informanterna framförs flera motiv till att arbeta evidensbaserat. Av de olika motiven är två vanligt förekommande i litteraturen – dels att EBLIP främjar användningen av *bättre underlag för beslut* för verksamheten och dels att EBLIP *minskar gapet mellan forskning och praktik*. Detta är också motiv som informanterna anför som viktiga.

1) att använda sig av EBLIP främjar möjligheten att få fram bättre underlag för beslut och därmed att kvaliteten på den verksamhet man bedriver kan utvecklas.

Betydelsen av ett evidensbaserat arbetsätt för att utveckla kvaliteten på den egna biblioteksverksamheten beskrivs på flera håll i litteraturen.²⁰⁹ Eldredge skriver: ”The EBL process provides a framework for making important decisions upon best available evidence.”²¹⁰ Andrew Booth menar att om man inte skapar utrymme för ett evidensbaserat arbetsätt riskerar man att slösa bort värdefull tid genom att hålla fast vid arbetsmetoder som forskningsstudier visat på är ineffektiva.²¹¹

Att söka forskningsunderlag för beslut som rör verksamheten är något samtliga informanter ser som viktigt. Det kan handla såväl om att ta del av forskningsrapporter som att genomföra egna studier och då man finner resultaten tillämpbara implementera dessa i verksamheten. För att underlätta återfinnandet av bästa tillgängliga forskning använder

²⁰⁸ Booth 2009, s. 2

²⁰⁹ Booth & Brice 2004b, s. 2-3; Koufogiannakis, Slater & Crumely (2004), s. 227; Koufogiannakis & Crumely 2006, s. 324; Nissen Lerdal 2006, s. 33; Thorpe, Partridge & Edwards 2008, s. 1

²¹⁰ Eldredge 2006, s. 351

²¹¹ Booth & Brice 2004b, s. 9

man sig av utvalda delar av EBP-processen. En närmare beskrivning av hur man använder sig av EBLIP i detta syfte ges i avsnitt 5.3.

2) att använda sig av EBLIP minskar *gapet* mellan forskning och praktik

David Herron och Lotta Haglund är de av informanterna som uttryckligen berör *gapet* mellan forskning och praktik. Lotta Haglund säger att forskare tycks vara "... måttligt intresserade av praktiken, hur vi faktiskt jobbar, hur verkligheten ser ut på biblioteken." Det glapp som David Herron menar finns mellan biblioteksvärlden och den akademiska världen har, enligt honom, sin grund i skilda kunskapsperspektiv. Medan kunskapsynen inom biblioteksvärlden präglas av en pragmatisk inställning, kännetecknas den akademiska världen av en abstrakt kunskapsyn.

Hur kan då detta glapp, eller *gap*, överbryggas? David Herron har i sitt arbete som akademisk utvecklare på KIB som ambition att i medarbetarnas vardag öka insikten och förståelsen för forskningens villkor. I detta sammanhang, för att överbrygga *gapet* mellan praktiskt arbete och forskning, passar det evidensbaserade arbetssättet in som ett verktyg, menar han.

I nästa avsnitt (5.3) belyses informanternas uppfattning om vad som hindrar forskningsanvändning i arbetet och vilka strategier man har för att underlätta forskningsanvändning. Detta görs utifrån den litteraturstudie där Haddow & Klobas har identifierat olika former av, som de ser det, ett kommunikationsgap mellan forskning och praktik.²¹²

Förutom dessa två motiv för användning av EBLIP framkommer under intervjuerna ytterligare ett antal motiv. Dessa motiv, som till viss del även berörs i litteraturen, är:

- att användningen av EBLIP bidrar till att utveckla *vetenskapligt förhållningssätt* bland praktiker
- att användningen av EBLIP medför ökad *status* för bibliotekarieprofessionen och att bibliotekets *position* stärks inom moderorganisationen
- att i de fall *bibliotekets användare* förväntas arbeta evidensbaserat bör även bibliotekets personal använda sig av samma koncept
- att man från *organisations- och ledningshåll* verkar för användningen av EBLIP
- att den enskilde *praktikern* ser användningen av EBLIP som betydelsefull

3) att användningen av EBLIP gynnar utvecklingen av ett *vetenskapligt förhållningssätt*

Ett par av informanterna lyfter fram betydelsen av att bibliotekarier tillägnar sig förmågor som tillhör ett vetenskapligt förhållningssätt. Eva Alopaeus säger: "Vetenskaplighet är given. Vi är inga hantverkare." I syfte att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt kan man, menar David Herron använda sig av EBLIP som ett verktyg. Vad innebär då ett vetenskapligt förhållningssätt mer konkret? Av informanternas svar framgår att det bland annat handlar om att förvärva olika typer av färdigheter för att kunna förstå och tillämpa den forskning som är aktuell för det egna arbetet och även om att kunna utföra egna studier.

De färdigheter som nämns är förmåga till *kritisk granskning* av vetenskapliga texter samt att man har grundläggande kunskaper i *forskningsmetodik*. Utan förmåga till kri-

²¹² Haddow & Klobas 2004

tisk granskning och kunskap i forskningsmetodik, menar såväl Eva Alopaeus som Lotta Haglund, kan det vara svårt att på ett adekvat sätt hjälpa studenter i deras uppsatsarbeten och att som bibliotekarie kunna genomföra egna studier. Färdigheter som också exemplifieras är förmågan att kunna *formulera tydliga frågeställningar*, kunskaper om olika *studiedesign* och förmågan att som praktiker kunna *genomföra och publicera egna studier*.

Bland annat för att träna dessa färdigheter använder man sig på samtliga bibliotek av tidskriftklubbar. Huvudsyftet med tidskriftklubben på KIB beskriver David Herron och Lotta Haglund som en aktivitet som ”erbjuder en intellektuell utgångspunkt för att utveckla det dagliga arbetet”.²¹³ Andra exempel på aktiviteter som kan förmodas gynna utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt är genomförandet av särskilda seminarier och utvecklingsdagar för att träna på vissa delar av EBP-processen, till exempel kritisk granskning, val av studiedesign och formulering av frågeställningar. Ytterligare ett annat exempel är konceptet ”kollaborativt skrivande” som man utvecklat på KIB för att stötta bibliotekarier i själva skriv- och publiceringsprocessen av en studie. Detta koncept kan också förmodas bidra till utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt.

4) att EBLIP ger ökad status för bibliotekarieprofessionen och att bibliotekets position inom moderorganisationen stärks

Att använda sig av ett evidensbaserat arbetssätt kan, enligt Eva Alopaeus och Lena Persson, bidra till såväl att höja statusen på bibliotekarieprofessionen som att stärka bibliotekets position inom moderorganisationen, inte minst viktigt eftersom man verkar i ett hälso- och sjukvårdssammanhang där betoningen på användning av evidens är stark. Likande tankegångar när det gäller EBLIP:s betydelse för bibliotekets ställning inom en moderorganisation framförs av Lerdal.²¹⁴

5) i och med att bibliotekets användare förväntas arbeta evidensbaserat bör även bibliotekets personal använda sig av samma koncept

För samtliga informanter ses det som en självklarhet att som grund för sitt arbete i möjligaste mån använda sig av bästa tillgängliga forskning. Lotta Haglund beskriver det som en ”individuell, på arbetsplatsen åstadkommen fortbildning”. Såväl Eva Alopaeus som Lotta Haglund ser en motsättning i att man kräver av sina användare att de skall arbeta evidensbaserat medan det samtidigt inte skulle gälla bibliotekets personal. Denna tankegång framhålls även av Crumley & Koufogiannakis samt Grefsheim²¹⁵. Grefsheim skriver: ”... librarians should practice according to the same principles advocated for library users – that is, base their information practice decisions on the best possible evidence.”²¹⁶

6) att organisationen verkar för användningen av EBLIP

Att organisation och ledarskap spelar en stor roll för implementering av ett evidensbaserat arbetssätt på arbetsplatsen framhålls av samtliga informanter. På SÄS, menar Lena Persson, har sjukhusledningen haft en avgörande betydelse för implementeringen i och

²¹³ Haglund & Herron 2008, s. 4

²¹⁴ Lerdal 2006, s. 33

²¹⁵ Grefsheim, Ranking, Withmore 2007, s. 123; Crumley & Koufogiannakis 2002, s. 68

²¹⁶ Grefsheim, Ranking, Withmore 2007, s. 123

med sitt beslut att samtliga verksamheter inom organisationen ska införa ett evidensbaserat arbetssätt. Eva Alopaeus å sin sida anger bristande stöd från ledningshåll som ett starkt skäl till de svårigheter man inledningsvis hade i försöken att få gehör för ett evidensbaserat arbetssätt bland kliniker på sjukhuset i slutet av 90-talet.

En betoning av organisationens och då framförallt biblioteksledningens roll för spridning och användning av EBLIP framkommer i litteraturen.²¹⁷ Grefsheim, Rankin & Withmore²¹⁸ beskriver hur man från biblioteksledning initierat ett program för personalen vid biblioteket på National Institutes of Health (NIH), USA, för att möjliggöra och uppmuntra till ett evidensbaserat arbetssätt. Programmet inbegriper tre punkter:

- att ge stöd och tidsmässigt utrymme för ett evidensbaserat arbetssätt
- att träna de färdigheter som behövs för ett evidensbaserat arbetssätt
- att ge tillgång till mentorer som stöd vid forskningsprojekt

Eftersom informanterna i denna studie alla har någon form av ledningsfunktion eller ingår i ledningsgruppen för respektive bibliotek, är det en intressant fråga om och i så fall hur man arbetar för att främja ett evidensbaserat arbetssätt. Finns det likheter i informanternas strategi med det program som Grefsheim med flera presenterar?

Av litteraturen, och då inte bara av Grefsheim, Rankin & Withmore,²¹⁹ framgår att ett av de största hindren för att använda sig av EBLIP är svårigheten att skapa det härför nödvändiga *tidsmässiga utrymmet*. Detta är också något som framkommer i intervjuerna. Den första punkten i det program Grefsheim med flera beskriver handlar just om att skapa utrymme, dvs. tillhandahålla resurser av olika slag, för tillämpning av ett evidensbaserat arbetssätt.

Några olika strategier för att hantera detta problem framkommer ur intervjuerna. Det praktiska arbetet på KIB består av, som David Herron uttrycker det: ”prioriteringar, här måste det fixas, här måste vi bemanna, här måste vi undervisa, tempot är högt”. En av de strategier som han nämner för att skapa utrymme för EBLIP är att inte använda sig av hela EBP-processen, utan koncentrera sig på ett eller några av de olika stegen. Även Eva Alopaeus försöker skapa utrymme för användningen av EBLIP. Hennes strategi är prioriteringar: ”Man måste ibland välja bort saker, man kan inte bara ta in nytt”. Hon menar också att användningen av ett evidensbaserat arbetssätt inte behöver gälla stora och tidskrävande projekt, utan att det kan röra sig om betydligt mindre frågeställningar.

Den andra punkten i programmet vid NIH handlar om att *träna de färdigheter* som behövs för användningen av ett evidensbaserat arbetssätt. I sina chefsroller har samtliga informanter initierat och/eller medverkat i tidskriftsklubbar, utbildningsdagar och seminarier kring forskningsrelaterade färdigheter man behöver för de olika stegen i EBP-processen. Fokus har legat på träning i kritisk granskning, eftersom det är denna typ av färdigheter många bibliotekarier anser sig sakna.

Den tredje punkten handlar om att som stöd i forskningsprojekt tillhandahålla *mentorer*. Ingen av informanterna berör mentorskap som stöd för forskningsprojekt på arbetsplatsen. En aktivitet som ligger nära mentorskap kan kanske sägas vara KIB:s koncept ”kol-

²¹⁷ Hallam & Partridge 2006, s. 90, 93; Grefsheim, Rankin & Withmore 2007

²¹⁸ Grefsheim, Rankin & Withmore 2007, s. 124-26

²¹⁹ Grefsheim, Rankin & Withmore 2007, s. 124-26; Todd 2008, s. 43

laborativt skrivande”, där målsättningen är att uppmuntra och stödja medarbetare som är intresserade av att publicera egna forskningsstudier. Projektet ”kollaborativt skrivande” beskrivs närmare i avsnitt 4.5.2.

Sammanfattningsvis kan man säga att samtliga informanter i sina chefsroller arbetar mer eller mindre aktivt för att implementera EBLIP i verksamheten. De strategier man använder sig av har stora likheter med det program som Grefsheim, Rankin & Withmore beskriver.

7) att den enskilde praktikern ser användningen av EBLIP som betydelsefull

Förutom de olika motiv för att använda sig av EBLIP och som nämns ovan är individens, den praktiskt verksamma bibliotekariens, syn på betydelsen av EBLIP för verksamheten, något som också kan tänkas påverka om implementeringen av EBLIP lyckas eller inte. En studie som behandlar praktikers inställning till EBLIP är den av Partridge med flera genomförda studien bland praktiserande bibliotekarier i Australien.²²⁰ Studien beskrivs närmare i avsnitt 2.2.2. De resultat man hittills fått fram visar att praktiker uppfattar EBLIP:s betydelse för utvecklingen av den egna verksamheten på vitt skilda sätt – uppfattningar som Partridge med flera delat in i fem kategorier.²²¹

Var passar då ”mina” informanter in? Går de att placera in i någon av kategorierna? Utifrån informanternas svar ser det ut som kategori nummer två och tre ligger närmast till hands för samtliga.

Kategori två - *EBLIP som lärande utifrån forskningsanvändning*: På samtliga bibliotek finns det tidskriftsklubbar och inom de olika tidskriftsklubbarnas ram studerar man forskningsartiklar, antingen för att söka svar på den frågeställning man har och/eller för att träna sig i momentet kritisk granskning. På SÄS sjukhusbibliotek har man från sjukhusledningens håll krav på sig att arbeta evidensbaserat, något man anser vara viktigt att följa för att motivera sin plats i organisationen.

Kategori tre - *EBLIP som utveckling av verksamheten*: Samtliga informanter framhåller betydelsen av att vidareutveckla verksamheten. Det kan till exempel ske i form av större eller mindre projekt, seminarier och utbildningsdagar. Från ledningshåll har man på SÄS sjukhus bestämt att samtliga verksamheter ska tillämpa ett evidensbaserat arbetsätt. Eva Alopaeus betonar vikten av att vara proaktiv inom verksamheten, dvs. bedriva omvärldsbevakning, befinna sig i framkanten eller som hon uttrycker det ”vara trendkänslig”.

Att informanterna hamnar i dessa två kategorier är kanske inte helt förvånande. Dels har urvalet av informanterna skett utifrån kännedom om och därmed förmodat intresse för EBLIP och dels har de alla någon form av ledningsfunktion på sin arbetsplats. Skulle informanterna ha utvalts på ett annat sätt skulle kanske fördelningen inom de olika kategorierna sett ut på ett annat sätt.

²²⁰ Partridge et al. 2007; Thorpe, Partridge & Edwards 2008

²²¹ Partridge et al. 2007, s. 6-8; Thorpe, Partridge & Edwards 2008, s. 4-5

5.3 Användning av EBLIP – ett sätt att överbrygga gapet

I diskussionen kring hur EBLIP fungerar som strategi för att överbrygga de olika formerna av gapet som Haddow & Klobas beskriver, kommer jag att utgå från de, utifrån den empiriska undersökningen framkomna, olika aktiviteter informanterna ägnar sig åt i samband med att de använder sig av EBLIP. Detta är också något som Haddow & Klobas resonerar kring – hur man med hjälp av vissa aktiviteter skulle kunna minska några av de former av gapet som de identifierat.²²²

5.3.1 EBLIP-relaterade aktiviteter och gapet

I samband med en närmare beskrivning av varje aktivitet, redovisar jag mitt antagande om vilket eller vilka av de olika formerna av gapet som kan förmodas minska till följd av utövandet av aktiviteten. De olika aktiviteter som behandlas, varav de tre först nämnda har sin motsvarighet i de tre första stegen i EBP-processen, inbegriper:

- studier av aktuell forskning
- formulering av frågeställningar
- kritisk granskning
- utveckling av kunskaper om olika typer av vetenskapliga metoder
- utveckling av kunskaper och färdigheter kring produktion och publicering av egna studier

Studier av aktuell forskning

På samtliga av informanternas bibliotek bedriver man undersökningar av olika slag och omfattning. Som förberedelse inför dessa undersökningar ingår att studera aktuell forskning inom det område man avser att behandla. Men även om man inte har för avsikt att genomföra en egen undersökning försöker man hålla sig uppdaterad om vad som händer inom forskningen gällande den egna verksamheten. Möjligheten till detta underlättas exempelvis av att man prenumererar på innehållsförteckningar från ett antal tidskrifter och/eller, som är fallet vid SU-biblioteken, på ett antal B&I-tidskrifter som medarbetarna förväntas ta del av. Ytterligare ett sätt på vilket man kan hålla sig uppdaterad om forskningsläget är genom de tidskriftsklubbar som finns vid alla biblioteken.

De former av gapet som kan förmodas minska genom att man tar del av och håller sig uppdaterad med den forskning som är aktuell för den egna verksamheten är framför allt:

- *culture gap*: genom studier av vetenskapliga artiklar kan ökad förståelse för forskningens villkor uppnås.
- *reading gap*: att ta del av tidskrifter som anses viktiga för verksamheten och/eller delta i en tidskriftsklubb ger möjlighet för medarbetare att följa med i aktuell forskning.
- *temporal gap*: på samtliga bibliotek, framför allt genom tidskriftsklubbarna, ges utrymme för medarbetarna att hålla sig uppdaterad om relevant forskning.

²²² Haddow & Klobas 2004, s. 39

Formulering av frågeställningar

Såväl Eva Aloapeus som David Herron kommer in på behovet av att lära sig formulera frågeställningar, något som, enligt David Herron, är ett viktigt moment i den kompetensutveckling som han menar hör till användningen av EBLIP. Eva Aloapeus beskriver hur man vid SU-biblioteken specifikt arbetar med att lära sig formulera en vetenskaplig frågeställning. Som hjälpmedel använder man sig av en mall, PICO, speciellt utvecklad för EBP-sammanhang.

Förutom i träningssyfte ägnar man sig åt formulering av frågeställningar också i samband med problem som dyker upp i verksamheten. Ett par exempel på frågeställningar som nämns av informanterna är: Kan arbetsformen med en klinisk bibliotekarie underlätta ett evidensbaserat arbetssätt i hälso- och sjukvården? och I hur stor utsträckning används bibliotekets elektroniska resurser och vilken väg tar användaren för att hitta dessa resurser?

Att som en del av EBLIP-konceptet formulera frågeställningar kan i första hand förmodas minska följande former av gapet:

- *education gap*: att lära sig formulera en frågeställning kan bidra till att minska de bristfälliga kunskaper som många praktiker har vad gäller att genomföra egna undersökningar.
- *temporal gap*: åtminstone ett av biblioteken (SU-biblioteken) har man avsatt tid för träning i att formulera frågeställningar.

Kritisk granskning

Tidskriftsklubbar i syfte att träna kritisk granskning av forskningsartiklar är något man ägnar sig åt på de i uppsatsen ingående biblioteken. Enligt Lotta Haglund har flera av deltagarna vid tidskriftsklubben på KIB som ett resultat av den blivit mer intresserade av att läsa, kritiskt granska och själva bedriva studier.

Det sätt på vilket informanterna använder sig av kritisk granskning är huvudsakligen i träningssyfte. Orsaken är som flera av informanterna påtalar, den ovana och okunskap man har för att kunna genomföra detta moment. I de studier som genomförts vid de olika biblioteken kan man förmoda att en viss form av kritisk granskning skett av ingående forskningsartiklar. I vilken utsträckning informanterna inför en egen studie kritiskt granskat de i studien ingående artiklar låter jag vara osagt.

De former av gapet som kan förmodas minska av ökade kunskaper och färdigheter i kritisk granskning är:

- *culture gap*: genom kritisk granskning av vetenskapliga artiklar kan ökad förståelse för forskningens villkor uppnås.
- *education gap*: kritisk granskning av forskningsartiklar kan bidra till att minska de bristfälliga kunskaper i forskningsmetodik som många praktiker har.
- *terminology gap*: genom att närmare granska forskningsartiklar blir man efterhand bekant med den terminologi som används.
- *reading gap*: som resultat av arbetet i tidskriftsklubben där man utifrån en forskningsartikel tränar sig i kritisk granskning, uppövas förmågan till och intresset för att läsa forskningsartiklar.

- *temporal gap*: på samtliga bibliotek, framför allt inom respektive tidskrifts-klubbs ram, har man upplåtit tid för momentet kritisk granskning.

Utveckling av kunskaper om olika typer av vetenskapliga metoder

Vid KIB planerades vid intervjutillfället en serie miniseminarier kring vetenskapliga metoder. Om man inte förstår metoden kan man heller inte kritiskt granska upplägget och genomförandet av studien, menar Lotta Haglund. Även inom tidskriftsklubbarna vid de olika biblioteken studeras olika vetenskapliga metoder.

De former av gapet som kan förmodas minska av ökade kunskaper om olika typer av vetenskapliga metoder är:

- *culture gap*: genom studier av vetenskapliga metoder kan ökad förståelse för forskningens villkor uppnås.
- *education gap*: kunskap om olika typer av vetenskapliga metoder kan bidra till att minska de bristfälliga kunskaper i forskningsmetodik som många praktiker har.
- *terminology gap*: genom att närmare studera olika vetenskapliga metoder lär man sig efterhand den terminologi som används.
- *temporal gap*: på samtliga bibliotek ges utrymme för medarbetarna att utveckla kunskaper om olika typer av vetenskapliga metoder.

Utveckling av kunskaper och färdigheter kring produktion och publicering av egna studier

Att praktiker genomför och publicerar egna studier är viktigt för utvecklandet av kunskapsbasen inom B&I-området, inte minst för att öka dess relevans för den verksamhet som bedrivs på de olika biblioteken.²²³ Exempel på genomförda studier vid de olika biblioteken är större projekt som utformningen av kliniskt biblioteksarbete liksom studier av lite mindre format som användningen av bibliotekets elektroniska resurser.

Av informanterna framhåller såväl Lotta Haglund som Eva Alopæus betydelsen av att de studier som genomförs vid svenska bibliotek publiceras, inte minst viktigt eftersom tillgången på publicerad praktikerforskning som berör svenska förhållanden är så pass liten som den är. Kollaborativt skrivande är en aktivitet, som har utvecklats på KIB med syfte att ge stöd till praktiker i sitt skrivande och sin publicering av vetenskapliga studier. Ett resultat av projektet är att intresse för att publicera sig har väckts hos flera kollegor. Lotta Haglund tror att en starkt bidragande orsak till det väckta intresset är vetskapen om att det finns skrivhjälp att tillgå.

De gap som kan förmodas överbryggas genom ökad produktion/praktikerforskning och publicering av egna studier är:

- *culture gap*: genom att genomföra och publicera egna studier kan ökad förståelse för forskningens villkor uppnås.
- *reading gap*: till arbetet med att genomföra en egen studie hör att sätta sig in i forskningsläget inom det område man valt att studera. Härigenom uppövas förmågan till att läsa forskningsartiklar.

²²³ Koufogiannakis & Crumely 2006, s. 334-35

- *activity gap*: vid de olika biblioteken ges utrymme för att genomföra egna studier. Ytterligare faktorer påverkar naturligtvis förutsättningarna för att praktiker verkligen genomför egna studier, till exempel utbildning i forskningsmetodik.
- *publication gap*: genom att ge utrymme för egen forskning samt stöd i skriv- och publiceringsprocessen ökar mängden publicerad praktikerforskning.
- *relevance gap*: om antalet praktiker som genomför egna studier ökar, och dessutom publicerar dessa, kommer kunskapsbasen att uppfattas som mer relevant av praktiker
- *temporal gap*: vid de olika biblioteken ges tidsmässigt utrymme för att genomföra egna studier.

5.3.2 EBLIP-relaterade aktiviteter och gapet – en sammanfattning

Hur fungerar då användningen av EBLIP, på det sätt som informanterna använder sig av arbetssättet, för att överbrygga olika former av gapet mellan forskning och praktik? Av den empiriska undersökningen framgår att informanterna använder sig av EBLIP på framför allt fem olika sätt: studier av aktuell forskning – antingen som förberedelse inför en egen studie eller för att hålla sig uppdaterad om vad som händer inom forskningen gällande den egna verksamheten, formulering av frågeställningar, kritisk granskning, utveckling av kunskaper om olika typer av vetenskapliga metoder samt utveckling av kunskaper och färdigheter kring produktion och publicering av egna studier.

I diskussionen i detta avsnitt framkommer att de sätt på vilka informanterna använder sig av EBLIP ser ut att kunna minska de former av gapet som av informanterna ses som problematiska och som redovisas i avsnitt 5.1, nämligen: *relevance gap*, *publication gap*, *activity gap* och *temporal gap*. Dessutom framkommer att informanternas användning av EBLIP kan tänkas minska även *reading gap*, *education gap*, *culture gap* och *terminology gap*.

Sammantaget kan sägas att informanternas sätt att använda sig av EBLIP ser ut att fungera som strategi för att överbrygga ett flertal av de former av gapet som Haddow & Klobas identifierat. Till hur stor del lämnas osagt, då det ej ingår som en del i problemställningen för denna uppsats.

5.4 Avslutande kommentarer

I detta avslutande avsnitt ges några reflektioner kring vad man vid de olika biblioteken inbegriper i användningen av EBLIP. Vidare förs en diskussion kring de resultat som framkommer ur uppsatsens empiriska undersökning med koppling till hur urvalet av informanter kan ha haft betydelse för de resultat som framkommit. Avslutningsvis ges några förslag på vidare forskning.

Med *EBLIP* avses vanligtvis ett förhållningssätt och en process. Informanterna inbegriper i konceptet även utbildning och träning i de färdigheter som behövs för såväl ett vetenskapligt förhållningssätt som för att kunna använda sig av EBLIP. I samband med träningen av färdigheter fokuserar informanterna vanligtvis på enskilda steg i EBP-processen. Detta kan i viss mån sägas vara ett nytt sätt att använda sig av arbetssättet.

Framför allt på KIB kan man se en medveten strategi med syfte att skapa utrymme för utbildning och träning av färdigheter. Herron och Haglund beskriver användningen av EBLIP i denna form som en sorts kompetensutveckling. I detta arbete spelar tidskriftsklubben en central roll. Även på SU-biblioteken och SÅS sjukhusbibliotek är träning och utbildning en viktig aspekt inom EBLIP-arbetet, även om det här inte tycks vara en lika tydligt uttalad strategi.

Har man då, framför allt på KIB, utvecklat en egen variant av EBLIP där tonvikten i EBLIP-användningen ligger på kompetensutveckling snarare än att förändra verksamheten? Svaret får bli både ja och nej.

Att man på KIB valt att lägga betoningen på kompetensutveckling, dvs. utbildning och träning i de färdigheter som behövs för ett evidensbaserat arbetssätt, skulle kunna ha att göra med att arbetssättet befinner sig i ett introduktionsskede. Man kan anta att praktiker till viss del saknar de kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna använda sig av EBP-processen fullt ut, dvs. alla de ingående stegen. Målsättningen är dock, enligt Haglund och Herron, att man på biblioteket ska kunna använda sig av hela EBP-processen.

Även Booth ser det som viktigt att utveckla färdigheter som främjar användningen av EBLIP. Det handlar då inte om ett behov uppkommet i en introduktionsfas utan snarare om kontinuerlig fortbildning. Han talar om behovet att införliva ett övergripande steg i EBP-processen, ett steg med detta syfte som följer EBP-processen.²²⁴

De resultat som framkommer i undersökningen kan till viss del antas vara påverkade av *urvalet av de informanter* som ingår i undersökningen. Det kanske framförallt gäller vilka hinder man ser för forskningsanvändning och användningen av EBLIP och därmed vilka former av gapet som kan ses som problematiska samt hur man beskriver användningen och betydelsen av EBLIP på de egna arbetsplatserna (se vidare avsnitt 5.2)

Samtliga informanter innehar någon form av ledningsfunktion och har i högre och mindre grad varit, eller är, drivande för implementering av EBLIP på det egna biblioteket. En av dem, Aleopaeus, verkade för användningen av EBLIP under första halvan av 00-talet, medan under andra halvan av 00-talet Haglund och Herron har verkat i samma syfte, förutom på den egna arbetsplatsen, såväl nationellt som i internationella sammanhang. Urvalet av informanter präglas alltså av personer som troligtvis är bland de första att anamma detta arbetssätt i svenskt B&I-sammanhang. Informanterna skulle kunna benämnas med begreppet *early adopters*, hämtat från Rogers modell för spridning av innovationer, dvs. personer som på ett tidigt stadium väljer att omfatta nya tankegångar eller ta i bruk nya produkter.²²⁵

Resultaten från undersökningen hade troligen fått en större bredd om ”vanliga” bibliotekarier hade ingått bland informanterna. Som framgår av avsnitt 1.4 valdes den ”vanliga” bibliotekarien dock bort, av olika skäl. Att vidga undersökningen till att omfatta fler kategorier av bibliotekarier kan därmed ses som ett *förslag på vidare forskning*. Som en följd av den internationella konferensen EBLIP5, som anordnades i Stockholm med

²²⁴ Booth 2009, s 23

²²⁵ Everett M. Rogers har författat boken *Diffusion of innovations*. Den behandlar den process där nya idéer och produkter sprids. Early adopters är de 13,5 % som följer efter innovatörerna när det gäller att anamma nyheter (se Rogers 1995, s. 262)

KIB som arrangör år 2009, där ett relativt stort antal bibliotekarier från Sverige deltog, och de workshops som anordnades inför och efter konferensen, kan man förmoda att kännedomen om EBLIP är mer utbredd idag än när uppsatsens empiriska undersökning genomfördes.

I samband med arbetet med denna uppsats har jag stött på ett par andra metoder som också har till syfte att underlätta forskningsanvändning bland praktiker, nämligen "forskningscirkeln" som används inom vid Institutionen för ABM vid Uppsala universitet samt "Kolbs lärcirkel" som Malin Ögland beskrev användningen av vid konferensen Mötesplats inför framtiden, i Borås 2007, och som hon menar har stora likheter med EBP-processen. Att studera dessa metoder närmare är ytterligare förslag på vidare forskning.

6. Sammanfattning

Det ser ut att vara en allmän uppfattning inom B&I-området att det föreligger ett gap mellan forskning och praktik och att detta gap försvårar för praktiker att använda sig av forskningsresultat för att utveckla verksamheten. En av de strategier som föreslås för att minska gapet är att använda sig av konceptet *evidence-based library and information practice (EBLIP)*, på svenska ofta benämnt evidensbaserat biblioteksarbete. Konceptets innebörd inom B&I-området varierar. *Syftet* med denna uppsats är dels att belysa hur EBLIP uppfattas och används på några svenska bibliotek inom hälso- och sjukvårdssektorn och dels hur användningen av EBLIP fungerar som strategi för att överbrygga gapet mellan forskning och praktik så som det beskrivs av Haddow & Klobas. Följande *frågeställningar* är föremål för uppsatsen:

- Hur ser informanterna på betydelsen av och möjligheterna till forskningsanvändning på sina arbetsplatser?
- Hur ser informanterna på innebörden av EBLIP och vilka motiv har de för att använda sig av metoden?
- Vilken potential kan identifieras i informanternas användning av EBLIP när det gäller att överbrygga det gap, såsom det beskrivs av Haddow & Klobas, som finns mellan forskning och praktik?

I uppsatsens redogörelse för *tidigare forskning* konstateras att flera forskare betonar vikten av forskningsanvändning bland praktiker för utveckling av såväl profession som verksamhet. I de studier som redovisas framgår det att forskningsanvändningen bland praktiker är låg, bland annat beroende på olika hinder, däribland tidsbrist och en otillräcklig kunskapsbas inom B&I-området. Det konstateras också att flera forskare menar att det finns ett gap mellan forskning och praktik. Bland förslag på strategier för att överbrygga gapet återfinns användningen av EBLIP.

Uppsatsens *teoretiska referensram* utgörs dels av Haddow & Klobas beskrivning av gapet mellan forskning och praktik inom B&I-området. De har i en litteraturstudie identifierat elva olika former som gapet kan anta. Dels utgörs referensramen av en beskrivning av EBP-processen, vilken spelar en central roll i användningen av EBLIP. EBP-processen kan beskrivas som en arbetsprocess där man med utgångspunkt i en för arbetsplatsen aktuell frågeställning har som avsikt att få fram tillämpbara forskningsresultat som grund för beslut och tillvägagångssätt i praktiskt arbete.

För att uppfylla uppsatsens syfte och besvara dess frågeställning har *intervjuer* genomförts med tre bibliotekarier, alla med någon form av ledningsfunktion, samt en akademisk utvecklare. Informanterna är verksamma vid tre olika bibliotek, alla med anknytning till hälso- och sjukvårdsområdet, där man använder sig av EBLIP. Det empiriska materialet har tematiserats utifrån fyra olika huvudteman: biblioteksverksamhetens forskningsanknytning, utgångspunkter och motiv till att välja EBLIP som arbetssätt, hur man använder sig av EBLIP samt hinder för användningen av EBLIP.

Analys- och diskussionsavsnittet leder fram till ett antal slutsatser som relateras till uppsatsens frågeställningar:

- Samtliga informanter anser att det är viktigt med *forskningsanvändning* för att utveckla biblioteksverksamheten. Med forskningsanvändning inbegriper informanterna att antingen använda befintliga forskningsresultat och/eller genomföra egna studier.

I sin strävan efter att använda sig av forskning möter informanterna ett antal olika *hinder*. Dessa hinder indikerar förekomsten av ett *gap* mellan forskning och praktik. Följande former av gapet ser ut att vara mest problematiska:

- forskningen anses inte relevant eller tillräckligt praktisk (relevance gap)
 - utbudet av publicerad forskning är litet (publication gap)
 - antalet praktiker som forskar är litet (activity gap)
 - praktiker saknar tid för att kunna läsa, tillämpa och genomföra egen forskning (temporal gap)
- En strategi, med syfte att bland annat möta dessa hinder och överbrygga gapet, är att använda sig av EBLIP. Ett flertal av informanterna benämner EBLIP som ett koncept. Förutom ett *förhållningssätt* och en *process*, inbegriper de i konceptet även träning av *färdigheter* som befrämjar användningen av ett evidensbaserat arbetssätt. Vad gäller användningen av EBP-processen har två tillvägagångssätt kunnat urskiljas. För det första att följa processen steg för steg i syfte att åstadkomma en verksamhetsförändring. För det andra att fördjupa sig i enskilda steg, med syfte dels att introducera processen och dels att träna färdigheter som underlättar användningen av vetenskapligt material för sitt arbete.

Utifrån informanternas svar har ett antal olika *motiv* till att använda sig av EBLIP utkristalliserats: motiv som har att göra med vetenskapligt förhållningssätt och forskningsanvändning som medel för att utveckla verksamheten, motiv som rör en önskan att förbättra yrkets och bibliotekets status och position inom moderorganisationen samt motiv som har sin grund i åsikten att bibliotekspersonalen av samma skäl som bibliotekets användare bör arbeta evidensbaserat. Vidare framhåller man såväl organisationens som individens betydelse för användningen av ett evidensbaserat arbetssätt.

- De aktiviteter vid de olika biblioteken som utifrån den empiriska undersökningen kan urskiljas och som ryms inom konceptet EBLIP ser ut att fungera som strategier för att överbrygga flertalet av de former av gapet som Haddow & Klobas identifierat.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Intervju med Eva Alopaeus – bibliotekarie vid SU-biblioteken, Göteborg
Intervju med Lena Persson – bibliotekarie vid SÄS sjukhusbibliotek, Borås
Intervju med Lotta Haglund – bibliotekarie vid KIB, Solna
Intervju med David Herron – akademisk utvecklare vid KIB, Solna

Booth, Andrew & Plutchak, T. Scott (2007). EBLIP: Clear, simple – and wrong? A friendly debate. *Transforming the profession: EBLIP4: Evidence-based Library & Information Practice. May 6-11, Chapel Hill-Durham, NC.*
<http://www.eblip4.unc.edu/videos.html> [2010-02-19]

Haddow, Gaby (2008). E-post 2008-07-04

Pilerot, Ola (2009). Conditions for research use in library and information practice – a matter of learning. *EBLIP5: Bridging the gap. 5th International Evidence Based Library & Information Practice Conference, in Stockholm, Sweden, June 29th – July 3rd 2009.* <http://blogs.kib.ki.se/eblip5/video-from-the-conference.html> [2010-02-19]

Tryckta källor och litteratur

Alopaeus, Eva & Axelsson, Elisabeth (2002). Evidence based librarianship: Vägen till kunskapsbaserad biblioteksverksamhet. *Ikoner*, vol. 5, nr. 6, s. 34-36

Alopaeus, Eva & Wockatz, Kerstin (2007). Samma vision, samma mål – olika vägar: Barn/ungdomsbibliotek och medicinskt bibliotek på Sahlgrenska Universitetssjukhuset möter framtiden. *Mötesplats inför framtiden. 10-11 oktober 2007 i Borås.*
http://bada.hb.se/bitstream/2320/4746/1/Alopaeus_2007.pdf [2010-03-27]

Banks, Marcus (2008). Friendly skepticism about Evidence Based Library and Information Practice. *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 3, no. 3, s. 86-90

Beverly, Catherine (2004). Searching the library and information science literature. In: gård i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence-based Practice for Information Professionals*. London: Facet Publishing. S. 89-103.

Booth, Andrew (2000). "Exceeding expectations: achieving professional excellence by getting research into practice". *LIANZA Conference 2000 Paper, Christchurch, New Zealand, 15-18 October 2000.*
http://www.lianza.org.nz/library/files/store_019/AndrewBooth.pdf [2010-03-14]

Booth, Andrew (2001). Turning research priorities into answerable questions. *Health Information and Libraries Journal*, vol. 18, no. 2, s. 130-32

Booth, Andrew (2003a). Bridging the research-practice gap? The role of evidence based librarianship. *New Review of Information and Library Research*, vol. 9, no.1, s 3-23.

Booth, Andrew (2003b). Where systems meet services: Towards evidence-based information practice. *VINE*, vol. 33, no. 2, s. 65-71

Booth, Andrew (2004a). Formulating answerable questions. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 61-70

Booth, Andrew (2004b). Evaluating your performance. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence-based practice for information professionals: A handbook*. S. 127-137

Booth, Andrew (2006). Counting what counts: Performance measurement and evidence-based practice. *Performance Measurement and Metrics*, vol. 7, no. 2, s. 63-74.

Booth, Andrew (2007). Who will appraise the appraisers?: The paper, the instrument and the user. *Health Information and Libraries Journal*, vol. 24, no. 1, s. 72-76

Booth, Andrew (2008). On skepticism about EBLIP: Friendly or otherwise! *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 3, no. 4, s. 76-78

Booth, Andrew (2009). Stepping stones *New review of academic librarianship*, vol. 15, no. 1, s. 3-34

Booth, Andrew & Brice, Anne (eds.) (2004a). *Evidence-based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet Publishing.

Booth, Andrew & Brice, Anne (2004b). Why evidence-based information practice? Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 1-12

Booth, Andrew & Brice, Anne (2004c). Appraising the evidence. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 104-118

Booth, Andrew & Brice, Anne (2007). Prediction is difficult, especially the future: a progress report. *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 2, no. 1, s. 89-106

Brice, Anne, Booth, Andrew & Bexon, Nicola (2005). Evidence Based Librarianship: A case study in the social sciences. *World Library and Information Congress: 71st IFLA General Conference and Council, "Libraries – A voyage of discovery", August 14th – 18th 2005, Oslo, Norway*. http://archive.ifla.org/IV/ifla71/papers/111e-Brice_Booth_Bexon.pdf

Brice, Anne & Hill, Alison (2004). A brief history of evidence-based practice. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 13-23.

Brice, Anne et al. (2004). A future for evidence-based practice? Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 279-92.

Connor, Elizabet (ed.) (2007). *Evidence-based librarianship: case studies and active learning exercises*. Oxford: Chandos Publishing.

Crumley, Ellen & Kougogiannakis, Denise (2002). Developing evidence-based librarianship : practical steps for implementation. *Health Information and Libraries Journal*, vol. 19, no. 2, s. 61-70.

EBLIP5: Bridging the gap (2009). *EBLIP5: Bridging the gap. 5th International Evidence Based Library & Information Practice Conference, in Stockholm, Sweden, June 29th – July 3rd 2009*. <http://blogs.kib.ki.se/eblip5/> [2010-02-19]

Eldredge, Jonathan (1997). Evidence based librarianship: A commentary for Hypothesis. *Hypothesis: the newsletter of the research section of MLA*, vol. 11, no 3, s. 4-7.

Eldredge Jonathan (2000). Evidence-based librarianship: An overview. *Bulletin of the Medical Library Association (BMLA)*, vol. 88, no. 4, October 2000, s. 289-302

Eldredge, Jonathan (2002). Evidence-based librarianship: levels of evidence. *Hypothesis: The Newsletter of the Research Section of MLA*, vol. 16, no. 3, s. 10-13

Eldredge, Jonathan (2004a). Evidence-based information practice: A prehistory. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 24-35

Eldredge, Jonathan (2004b). How good is the evidence base? Ingår i Booth, Andrew & Brice, Anne, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 38-48

Eldredge, Jonathan (2006). Evidence-based librarianship: the EBL process. *Library Hi Tech*, vol. 24, no. 3, s. 341-354.

Eldredge, Jonathan (2007). Introduction: Evidence-based librarianship – current trends. Ingår i Connor, Elizabet, ed. *Evidence-based librarianship: case studies and active learning exercises*. Oxford: Chandos Publishing. S. xxi-xxxviii

Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)

<http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/EBLIP/index> [2010-02-03]

Genoni, Paul, Haddow, Gaby & Ritchie, Ann (2004). Why don't librarians use research? Ingår i Booth, Andrew & Brice, Ann, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 49-60

Given, Lisa (2006). Qualitative research in evidence-based practice: A valuable partnership. *Library Hi Tech*, vol. 24, no. 3, s. 376-386

Given, Lisa (2007). Evidence-based practice and qualitative research: A primer for library and information professionals. *Evidence Based Library and Information practice (EBLIP)*, vol. 2, no.1, s. 15-22

Glynn, Lindsay (2006a). The current state of EBL. *Evidence Based Library and Information practice (EBLIP)*, vol. 1, no. 2, s. 1-2.

Glynn, Lindsay (2006b). A critical appraisal tool for library and information research. *Library Hi Tech*, vol. 24, no. 3 s. 387-399

Grefsheim, Suzanne, Rankin, Jocelyn & Withmore, Susan (2007). Making a commitment to EBLIP: The role of library leadership. *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 2, no. 3, s. 123-129

Gärdén, Cecilia (2009). Forskning och reflektion: Att utvecklas som bibliotekarie. http://www.regionbiblioteket.stockholm.se/upload/regionbiblioteket/Tvinning/Forskning_och_reflektion%20_%20att_utvecklas_som_bibliotekarie.pdf [2010-03-27]

Haddow, Gaby & Harvey, Ross (2003). How much professional literature do Australian librarians read? Disseminating information retrieval research results to Australian LIS professionals. *Journal of Education for Library and Information Science*, vol. 44, no. 3-4, (Summer/Fall), s. 246-257.

Haddow, Gaby & Klobas, Jane E. (2004). Communication of research to practice in library and information science: Closing the gap. *Library & Information Science Research*, vol. 26, no.1, s. 29-44

Haglund, Lotta & Herron, David (2005). Tidskriftsklubben – en metod som utvecklar bibliotekariens förmåga till kritisk analytisk granskning. *InfoTrend*, vol. 60, no. 3, s. 3-11

Haglund, Lotta & Herron, David (2008). Evidensbaserat biblioteksarbete som metod att stimulera kompetensutveckling. *Mötesplats inför framtiden, 15-16 oktober 2008 i Borås* <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4059/1/HaglundHerron.pdf> [2008-10-24]

Haglund, Lotta (2009). *International Congress on Medical Librarianship (ICML), Brisbane, aug/sept 2009*. <http://www.icml2009.com/program/M4/15.html> [2010-02-03]

Hallam, Gillian & Partridge, Helen (2006). Evidence based library and information practice: Whose responsibility is it anyway? *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 2, no. 1, s. 88-97

Harnesk, Jakob (2007) Klubben för inbördes utveckling. *Biblioteksbladet 2007*, vol. 92, no. 6, s. 20-21

Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kim, Kapseon (2005). Perceived barriers to research utilization by Korean university librarians. *The Journal of Academic Librarianship*, vol. 31, no. 5, s. 438-448.

- Koufogiannakis, Denise (2007). On evidence based practice and innovation. *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 2, no. 4, s. 108-111
- Koufogiannakis, Denise & Crumely, Ellen (2004). Applying evidence to your everyday practice. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Ann, eds. *Evidence based practice for information professionals : a handbook*. London: Facet. S. 119-126
- Koufogiannakis, Denise & Crumley, Ellen (2006). Research in librarianship: Issues to consider. *Library Hi Tech*, vol. 24, no. 3, s. 324-340.
- Koufogiannakis, Denise, Slater, Linda & Crumley, Ellen (2004). A content analysis of librarian reserach. *Journal of Information Science*, vol. 30, no. 3, s. 227-239.
- Koufogiannakis, Denise et al. (2007). The making of a journal: Disseminating research to inform practice. *4th International Evidence Based Library & Information Practice Conference. May 6-11 2007 Chapel Hill-Durham, NC*. www.eblip4.unc.edu/papers.html [2008-02-04]
- Kåring Wagman, Anna (2008). *Taggning och chick lit: Biblioteks- och informationsvetenskapen i Sverige*. Stockholm: Svensk biblioteksforening. www.biblioteksforeningen.org [2009-12-12]
- Leckie, Gloria, Pettigrew, Karen & Sylvain, Christian (1996). Modeling the information seeking of professionals: A general model derived from research on engineers, health care professionals and lawyers. *Library Quarterly*, vol. 66, no. 2, s. 161-193
- Lerdal, Susan Nissen (2006). Evidence-based librarianship: Opportunity for law librarians? *Law Library Journal*, vol. 98, no. 1, s. 33-60
- Lewis, Suzanne & Cotter, Lisa (2007). Have the most relevant and answerable research questions facing librarians changed between 2001 and 2006? *Evidence Based Library and Information Practice (EBLIP)*, vol. 2, no. 1, s. 107-120
- Limberg, Louise & Sundin, Olof (2006). Teaching information seeking: Relating information literacy education to theories of information behaviour. *Information Research (IR)*, vol. 12, (October 2006), no.1. <http://informationr.net/ir/12-1/paper280.html> [2009-04-25]
- Maceviciute, Elena et al. (2008). *En Delfi-studie om forskningsbehovet i biblioteksverksamhet*. Konferens Mötesplats inför framtiden, Borås 15-16 oktober 2008. <http://bada.hb.se/bitstream/2320/4052/1/delfistudie.pdf> [2008-10-24]
- Nilsson Kajermo, Kerstin (2004). *Research utilisation in nursing practice: Barriers and facilitators*. Stockholm: Karol. Inst. Diss.
- Nordheim, Lena (2007). Noen relevante forskningsmetoder i bibliotek- og informasjonsfag. *SMH-nytt*, vol. 32, no. 1, s. 23-29

Partridge et al. (2007). The practitioner's experience and conception of evidence based library and information practice: an exploratory analysis. In *Proceedings 4th International EBLIP Conference (EBLIP4), Chapel Hill-Durham, NC, USA*.
www.eblip4.unc.edu/papers.html [2009-08-17]

Ponti, Marisa (2008). A LIS collaboratory to bridge the reserach-practice gap. *Library Management*, vol. 29, no. 4/5, s. 265-277

Ponti, Marisa (2010). *Actors in collaboration: Sociotechnical influence on practice-reserach collaboration*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, 43). Diss. Högskolan i Borås/Göteborgs universitet.

Powell, Ronald, Baker, Lynda & Mika Joseph (2002). Library and information science practitioners and research. *Library & Information Science Research*, vol. 24, no. 1, s. 49-72.

På säker grund: En Delfiundersökning om vilken biblioteksforskning som behövs (2009). Stockholm: Svensk biblioteksforening
http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/dokument/pdf/Pa_saker_grund.pdf
[2009-12-12]

SBU: Kunskapscentrum för hälso- och sjukvården (2006). Evidens är vår grundbult. *Vetenskap & Praxis*, 2006, nr 3/4. <http://www.sbu.se/sv/Vetenskap--Praxis/> [2010-03-27]

Svanberg, Therese & Alopaeus, Eva (2009). Health Technology Assensment. *EAHIL Workshop, 2nd – 5th June 2009 Dublin Castle, Ireland*. www.eahil2009.ie/scientific-programme/71-therese-svanberg-a-eva-alopaeus-health-technology-assessments.html
[2009-07-06]

Svensk biblioteksforening (2010). Verksamhetsinriktning. *Svensk biblioteksforening*.
[http://www.biblioteksforeningen.org / Om foreningen / Verksamhetsplan](http://www.biblioteksforeningen.org/Om_foreningen/Verksamhetsplan) [2010-01-12]

Södra Älvsborgs sjukhus (2010). Bibliotek. *Södra Älvsborgs sjukhus*.
<http://sas.vgregion.se/sv/Sodra-Alvsborgs-Sjukhus/Kliniker-Enheter/MIT/Bibliotek/>
[2010-03-27]

Thomsson, Heléne (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Thorpe, Clare, Partridge, Helen & Edwards, Sylvia (2008). Are library and information professionals ready for evidence based practice? *ALIA Biennial Conference: Dreaming 08, 2-5 September 2008, Alice Springs, NT*.
<http://conferences.alia.org.au/alia2008/papers/pdfs/309.pdf> [2009-08-17]

Todd, Ross (2008). "The evidence-based manifesto". *School Library Journal*, vol. 54, no. 4, s. 38-43

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Turner, Kathlyn (2002). Do information professionals use research published in LIS journals? *68th IFLA Council and General Conference, August 18-24, 2002*.
<http://archive.ifla.org/IV/ifla68/papers/009-118e.pdf> [2008-10-12]

Tydén, Thomas (2003). Samspelet mellan vetenskap och praktik: Ett utmanande forskningsfält. *Utbildning och Demokrati*, vol. 12, nr. 1, s. 97-128

Willman, Ania, Stoltz, Peter & Bahtsevani, Christel (2006). *Evidensbaserad omvårdnad: En bro mellan forskning och klinisk verksamhet*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Wilson, T. D. (2003). Philosophical foundations and research relevance: Issues for information research. *Journal of Information Science*, vol. 29, no. 6, s. 445-452

Winning, Alison (2004). Identifying sources of evidence. Ingår i Booth, Andrew & Brice, Ann, eds. *Evidence based practice for information professionals: A handbook*. London: Facet. S. 71-88

Ögland, Malin, Åstrand, Lotta & Herron, David (2009). Definitely maybe eller Do the right thing! *Mötesplats inför framtiden 14-15 oktober 2009 i Borås*.
<http://bada.hb.se/bitstream/2320/5544/1/AstrandOglandHerron.pdf> [2010-02-03]

Bilaga 1: Förfrågan på diskussionslistan BIBLIST

Hej!

Jag skriver min magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Bibliotekshögskolan i Borås. I min undersökning är jag intresserad av att komma i kontakt med biblioteks som använder sig av "evidence-based librarianship" (EBL), även benämnd "evidence-based practice" (EBP).

Vad jag förstår förekommer denna metod främst vid medicinska bibliotek, men jag är även intresserad av om EBL/EBP används som arbetsmodell på bibliotek inom andra ämnesområden.

Min mailadress är: xxx

Med vänliga hälsningar
Eva Thorell

2007-03-07

Bilaga 2: Intervjumall

Allmänna frågor

- Bibliotekets organisatoriska hemvist? Målgrupp? Arbetsuppgifter?

Forskningsanvändning

- Biblioteksarbete förknippas ofta med att söka information för andras räkning – bibliotekarien som intermediär till information. Är det viktigt att också söka information för sin egen yrkesutövning?
- Vilken betydelse har forskningsanvändning för yrkets professionalisering och status?
- Tycker du att det är viktigt att den biblioteksverksamhet ni bedriver baserar sig på vetenskaplig forskning?

Forskning – praktik: ett kommunikationsgap?

(Frågor specifikt ställda till David Herron i sin egenskap av akademisk utvecklare.)

- Hur vill du beskriva den forskning man finner inom B&I-området jämfört med andra discipliner?
- Hur kan man kommunicera forskningsresultat till praktiker – kanaler?
- Anser du att det finns ett ”gap” mellan forskning och praktik inom B&I-området? Om ja: Vad orsakar detta gap? Hur kan kontakten mellan forskare och praktiker förbättras?
- Bibliotekarien som ”forskare”: Hur gör man det naturligt för praktiker att använda sig av den forskning som finns tillgänglig och/eller att bedriva egna studier?

EBLIP som arbetssätt

- Hur har ni kommit i kontakt med EBLIP och hur länge har ni använt er av arbetssättet på din arbetsplats?
- Vilka motiv hade ni för att börja använda er av EBLIP på arbetsplatsen?
- Vad innefattar EBLIP enligt din mening?

Användning av EBLIP på arbetsplatsen

- Beskriv hur ni använder er av EBLIP på arbetsplatsen.
- Hur följer ni EBP-processens olika steg? Vilka frågeställningar har ni arbetat med? Vilka källor har ni använt er av vid informationssökning? Hur upplever du möjligheten av att finna forskning som är relevant för er verksamhet? Vilken vikt lägger du på kritisk granskning av forskningsartiklar? Exempel på tillämpning i samband med användning av EBP-processen.

Erfarenheter av att använda EBLIP

- Vilka hinder har du mött vid användningen av EBLIP?
- Vilka förutsättningar finns för att använda sig av EBLIP? Ger arbetsledning och yrkesorganisationer något stöd?
- Har EBLIP givit upphov till förändrade arbetsformer i verksamheten?
- Har EBLIP bidragit till att ni på er arbetsplats i större utsträckning genomför och/eller publicerar egna studier?